

პრსენა

12 (107). 11 - 24 ივნისი, 2010 წ. საგზალო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი.

1425
2010

**მოსკოვი სხინვლიდან
თურქეთსა და ირანს
დაზვირავს?!**

**ვინ დაგეგმა
როკის გვირაბის
მშენებლობა...**

**ოპერაცია
JUBILEE**

**სიგარტლა
„კალაშნიკოვის
ავტობატვა“ ...**

**გგერაზე
უსწრაფენი**

**განკეპი
აფხაზეთის
ოგუი**

**ფლოგილია
„თავისუფალი
ღაზა“ ვითარების
გაგნაგნების
მიღები სღაგა**

44

**ოგარგბინა
Jubilee**

16

**რუნეთის ეგსანსიის
გეოგოლიგიკური
საფუგვლები**

14

**გგერაგზი
უნსრაფუნსნი**

30

**„გგერი-გგერი“
კლანის
გგართვალნი
რაგგებები**

23

**სიგართლა
კალაგნიკოვის
აგგოგაგზა**

48

სარჩევი

- 4 ახალი ამბები **კალიფორნია**
- 8 ცხინვალიდან მოსკოვი თურქეთსა და ირანს დაზვერავს?! **საერთო**
- 9 როყის გვირახი: აფრესისათვის მზადება ლენინის დროს დაიწყო **ისტორიული საერთო**
- 12 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა **სამსახურსაზარები**
- 14 რუსეთის ექსპანსიის გეოპოლიტიკური საფუძვლები **ანალიზი**
- 16 ოპერაცია Jubilee **საზღაო პიკივი**
- 18 ჯავახიური მოვლენების მიმოხილვა... **რეპორტი**
- 20 მდინარის ზღუდვებზე გამაგრება **ბაზილიკა**
- 23 „ჰაერი-ჰაერი“ ელასის მართვადი რაკეტები **საავიაციო შეიარაღება**
- 30 ბგერაზე უსწრაფესნი **ინოვაციური ტექნოლოგიები**
- 36 ჰოლონური ტანკები – საბჭოთა სკოლის კიდევ ერთი მიმდინარეობა **ტანკოვანი**
- 44 „თავისუფლების ფლოტილია“ ვითარებას ამწვავებს **ახლო აღმოსავლეთი**
- 45 ტანკები აფხაზეთის ომში **შეიარაღება**
- 48 სიმართლე ალაშნიკოვის ავტობატზე **ჯაშუანებაქონია**
- 53 ულტრათანამედროვე ჩეხური ავტობატი CZ 805 **„არსენალის“ იარაღის მარაგი**

კვლევითი სვეტი

ოკუპირებული აფხაზეთის ვაღის რაიონის სტრუქტურა კვლევადობა. უკვ და 3 თვის იქ სტატისტიკური რეგისტირის ირან ხირონა მოკლეს. ქართულმა მხარე უკვ ეს ტრინიხილურ ვარსებებდ მამინა, სტატისტიკულს სოხუმს კა, პენსიონერია, ქართულ სტეკსამხარებს დაბრავდა. აფხაზეთს ვაღის რაიონის რამდენიმე სოფელი (მათ შორის რეუნი) სადამსჯელი ობერაციებს დაიწესს მოსახლეობის წინადა ტეგემა განხიზნული.

ახალი ინციდენტები ვაღის რაიონში 2008 წლის აგვისტოს ომისშემდეგ ხშირად ხდებოდა და კვლევის ობიექტს სამხრობა ავა ფართომასშტაბის საბრძოლო მოქმედებებს გადაზრდილყო, მაგრამ მაშინ ომი და სტრუქტურის ოკუპაცია ცხინვალის რეგიონიდან დაიწყო.

არც ახლად გამორჩეული ვითარების უკიდურესად დაძაბვა ვაღის რაიონში მომდარის ვაღი, მათ უკვტებს, რომ სტატისტიკული სოხუნი საბასუხი ქვედებშით ოქუქრება, სტატისტიკულ, ზეგვლის რაიონში.

*ირაკლი ალადაშვილი
პროგრამის მორფოლოგი*

ყურადღება!
გამოინერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუკითხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭდად
7.06.2010

გაზეთ „კვირის პალიტრის“
ღამაგება @
რედაქციის მისამართი:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარეკლამო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvisipalitra.com
ყურნალი გამოდის
ორ კვირაში ერთხელ
პარასაყევს

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

27398

„უნივერსალური ქელი“ უბრაული ტანკებისა და უბრაულფრანკებისათვის

უბრაული კომანია **Eltics**-ი იუწყება, რომ შექმნა ახალი ტიპის შესანიღბი საშუალება, რომელიც ნებისმიერ საბრძოლო ტექნიკას „უხილავს“ ვახდის. ვა-მოუონებას **Black Fox**-ი უწოდება და ის „დააბრმავებს“ როგორც ინფრარწითელ სენსორებს, ისე სამხრე სისტემებსა და სიბოური კვალის მდგერ რაკეტებს.

ვამომოონებულა ვანცხადებით, **Black Fox**-ის მოუაობის პრინციპი საკაოდ მარტივია და მისი დამონტაჟება შეიძლება როგორც ტანკებსა და ვეუემანან-კნინებზე, ისე შეუღმფრენებზე და რაც მთავარია, არ საჭიროებს ამ უკანასკნელ-თა სისტემების ვანსაკუთრებულ მოდერნიზებას და ძვირიც არ ღირს.

მსოფლიო სამხედრო ხარჯებს რაკორდულად ზრდის

გახულ წელს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით სამხედრო ხარჯებმა ხარკორდო — 1,53 ტრილიონ აშშ დოლარს მიაღწია. სტოკოლმის საერთაშორისო უნივერსიტეტ **SIPRI**-ს ცნობით, ეს მაჩვენებელი 2008 წელიდან შედარებით 5,9 პროცენტით, ხოლო 2000 წელიდან შედარებით 49 პროცენტით გაიზარდა, რაც მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ფონზე ნიშანდობლივა.

შვიარღებაზე გაწეული დანახარჯებით პირველ ადგილზე შეერთებული შტატებია — 661 მილიარდი დოლარი. სიაში მორე ადგილს ჩინეთი იკავებს — 100 მილიარდი, მესამე კი საფრანკეთია — 63,9 მილიარდი. რაც შეეება ჩვენს არავთილბოსონრე მუზომელს, რუსეთს, ისიც ზრუნავს თავის სამხედრო ძლიერებაზე და 53-მილიარდიანი დანახარჯით ამ სიაში მუჭოუე პოზიციანზეა.

სისა და მიწის გზაჯარაღი

დიახ, თურმე ასეთიც არსებობს. ფორტებზე გიბრალტარის სანაპიროს საინტერესო მონაკვეთია აღბეჭდილი. რითია საინტერესო? კარგად დააკვირდით. ზედათი გრძელ ნაკრისფერ ასაფრენ ბილიკს, რომელიც ზღვაში იჭრება? ეს აეროპორტია, რომელიც სანახევროდ მანაზეა, სანახევროდ — წვალში....

მაგრამ ეს არ არის მთავარი. ზმეღვთის უსაშველო სიძვირის გამო ბრიტანეთის ამ საუფლოში აეროპორტის ასაფრენ ბილიკს კეთის ჭალაქის სვეუღებრთეი ქუნა, თვისი ავტომობილებითა და ფეხით მოსიარულლებით ეს უკანასკნელი შუქნიშის წითელ ფერზე შორნილად წერდებიან და ელოდებიან, როდის აფრინდება ან დაფრინდება თვითმფრინავი და მხოლოდ ამის შემდეგ აგრძელებენ გზას.

ისრთე მითითებულა ავტომობილების ნიკიდი, რომლებიც შორნილად ელიან მწვანე შუქს

გიბრალტარის ხედი

ცხინვალთან მოსკოვი თურქეთსა და ირანს დაზვერავს?!

თუკი ცხინვალთან პართლა აუვლდება თანაგვაროვე კახული რადიოელემენტარული დაზვერვის ხანგრი, პართ მოსკოვი არა პარტო საპარტიველოს, არაგვო თურქეთისა და თუთი ირანის საპარტო სივარის ლილი ნანილოს გამონგრეოვანს უგვარავს

თანამედროვე მეტოთე თაობის რუსული მობილური სამკოორდინაციანი რადიოლოკაციური სადგური Противник-GE (59H6-E) მფრინველი რადიუსში 400 კმ რადიუსში და 200 კმ სიმაღლეზე აღმოაჩენს, ანუ შეუძლია თვითმფრინავებისა და შეველმფრინების გარდა დაბალ ორბიტაზე მოძრაიე დედამიწის ხელოვნური თანამგზავრების დაფიქირებაც.

ცნობილ ბრიტანულ გამოცემა The Daily Telegraph-ში გამოჩნდა ინფორმაცია საქართველოს შივერობის ფრო-ერთი მალაინონის გაცხადებამზე დაფრინობით, თითუკი ცხინვალთან დიხლოცირებულ რუსეთის ხოკუ-უპაციო ფარების ბაზამზე მძლავრი რადიოლოკაციური სადგური შენდვბა.

შეუბამებთ თუ არა ეს ინფორმაცია სინამდვილეს, მძლე გახდბა ცნობილი, რადგან რადიოლოკაციური სადგური ვეცე კოსმოსურ დაზვერვას დაუძლე და ვეცე ზემო ნიქონიდან წვეულებრივი პართილი მცეკრავს.

გარდა ამისა, რადიოლოკაციური სადგური ამუშავებისთანავე გამოახსივბებს მძლავრ რადიოტალღებს, რომელთა

დაფიქირებბა სპეციალური აპარატურით ძლე არ არბს.

რასთვის უნდა სჭირდებოდეს მოსკოვის ცხინვალთან მძლავრი რადიოლოკაციური სადგურის ამქნებბა? აღბაო, იმისთვის, რომ თუელ ცხინვალის რევიონი ზღვის დონიდან საკმაოდ მაღლა, რაც იქ განთავსებულ რადიოლოკაციურ სადგურს უფრო შორ რადიუსში საპარტო სივრვის უკუფოსად გაკონტრილების საშუალებას აძლეფს.

შეისხვეთით არ არბს, რომ ვერ კდეფს საბჭოთა პერიოდში მოსკოვმა სარაკტო თუდასხმების აღრული რადიოლოკაციური აღმ-ჩენის სპეციალისტებულ ფაბრიკ-ბუნდენტინი უზარმაზარი რადიოლოკაციური აზრბაივანში, გაბალბს, სწორედ კეკასიბს ქუდის საშხური ნწილბს, ზღვის დონიდან ასეფ მალდა განათუფა.

გბაბლის ფაბრიკებულანტინი სარაკტოლოკაციური სადგურს საშხურის სიმაღლეში ითიქის 6500 კმ საშორეზე (ფაქტობრივად, ინდოეთის ოკეანის შუაველამდე) შეუძლია საპარტო სივრცეში ფაბრიკის ბურთისხელა დიონის საგნის აღმ-ჩენა.

ცხინვალთან პარტაპირი ხაზით თურქეთის სახელრამდე მხოლოდ 120 კმ-ია, ირანამდე კა - 290 კმ, წვეულებრივ სამკოორდინაციანი რადიოლოკაციურის დამონტრავების შეისხვევაში მოსკოვის საშუალებას ეძლეფ ცხინვალთან 300-400 კმ საშორეზე გააკონტრილოს საპარტო სივრცე 1-2 კმ-სიმაღლიდან და უფრო ზეფით.

თუკი ცხინვალთან კრებლი თანამედროვე მძლავრ ფაბრიკებულანტინი რადიოლოკაციურის დამონტრავებს, მამან რუსეთის დაზვერვას შეეცემა უნიკალური საშუალებას, საპარტო სივრცე გააკონტრილოს ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთისა და თუდა ახლო აღმოსავლეთის თუფზე.

ასეფ შეისხვევაში ვეცე დამარტავ არ დარს იმბზე, თუ რა სადგურეფო ინფორმაციას მოაძიებს ცხინვალთან მოსკოვი უფრადელ სპარტიველის შესახებ, მათ უფრეს რამ რადიოლოკაციურ სადგურთან კრად დამონტრავებულ სხვა რადიოელემენტარულ აპარატურას შეუძლია მობილური და რადიოსივრვის დაჭრა, საჭერო შეისხვევაში კა - მათი სიხმობაც.

საბჭოთა პერიოდთან მოსკოვში პართკრად ემბნობდა, რომ წრდილოატლანტიკური აღიანსის თვითმფრინავების საშხურიდან, თურქეთთან შეისხვებდნენ, ამბრომაც სპარტიველობა, სომხეთისა და აზრბაიჯანში მძლავრი რადიოლოკაციური ქუდის მუქელებბა, საბჭოთა კეუმრის დამლის შენდვ რუსეთის საშხური კეკასიბში მხოლოდ ორი მოქმედი რადიოლოკაციური სადგური აღბრა - სომხეთში, გეუმრის რუსულ საშხურდო ბაზამში და აზრბაიჯანში გაბალბს. თუკა კრწილი აფებლი გაბალის ფაბრიკებულანტინი რადიოლოკაციური ფისირებულად ვრო სიქტორის აკონტრილებბა და იგი უფრო განკუთვნილია ინდოეთის ოკეანის სიღრმედან, ამკრეკული ატიმური წვეულებბა ნაფბიდან სპარტიველებლი ბირთვიულბობინი ბალისტიკური რაკეტების დასაფიქსირებლად, ვერეფ თურქეთთან დაბალ სიმაღლეზე შეისფრენილი გაბინდგურებულ-ბომბდამქნების აღმოსაჩენად.

კეკასიბს ქუდი დამბრძოლებლად მოქმედებს რუსეთის რადიოლოკაციურებზე და ამბრომაც ცილობს მოსკოვი აღდვინის ახალი რადიოლოკაციურების ქუდი საშხური კეკასიბში, კრბოფ კა სპარტიველობა ოკეპირებული აფხაზეთისა და ცხინვალის რევიონის ტერიტორიებზე.

ირაკლი ალადავიძე

როკის გვირაბი: აზრსიოსათვის გზადება ლენინის დროს დაიწყო

1979-80 წლის ზამთარი — ფოტოზე გვირაბის ჩრდილო პორტალიდან „თბილგვირაბმშენის“ ხელმძღვანელებისა და მშენებელი კატუფია აღბეჭდილი

საბჭოთა ეპოქაში ხალხი „დაახლოე- მა“ მიზნით ავტოლმა ტრანსპორტს რომ გვირაბში აღმოუცდებელი საქართველოს ისტორიაში არაერთგზის ითამაშა საბედისწერი ოღო.

2008 წლის ავტოსტოპე ჩრდილოეთი მხრის გვირაბი ცხინვალის სპარტისტებისათვის ფარული საშუალო თუ სხვა სახის დახმარებისათვის იყენებდა, ხოლო ავტოსტოპის ომში რუსეთის არმია საქართველოში როკის გვირაბის გული შეიჭრა და ცხინვალის რეჟიმის ოკუპაცია მთავრდა.

წენს საზოგადოებას დიდი ხანა ერთი კითხვა აწუხებს, ვინაა, რატომ არ მოხერხდა ავტოსტოპის ომის პირველი საათებში როკის გვირაბის მწვობრიდან გამოყვანა?

პარიალია, რუსეთის აგრესიას წინ მინც ვერაფერი დაუდგებოდა, მაგრამ როკის გვირაბის აუქოტება აგრესიას განსზღვრული დროით მინც შეაკეცებდა. ისიც უნდა ითქვას, რომ გვირაბის აუქოტებაც არცთუ ილი საჭე ყოილა.

გვირაბი „თბილგვირაბმშენის“ ავტო. ჩრდილო პორტალზე მუშობდა „თბილგვირაბმშენის“ №15 სამშენებლო რაზმი, რომელსაც იმ წლებში გამოცდილი მშენებელი გეო ნიკოლაიშვილი ხელმძღვანელობდა.

— ბატონო გეო, რა იყო ტრანსპორტის გვირაბის მშენებლობის მიზნი და რატომ გეკოდა არჩევა მანქანდამინც როკის მიმართულებზე?

— როგორც ვიცი, კაკასიონზე გეო-

რამის გეყენის ორი პროექტი არსებობდა: პირველი გვირაბის გაჭრას მამისონის უღელტეხილზე ითვლისწინებდა, სადაც მუშაობისათვის უკეთესი ბუნებრივი პირობებია და მისასვლელზეც ბევრად უსაფრთხო. ამ პროექტით მამისონის გვირაბი სიგრძეში დაახლოებით 7 კილომეტრს მაღწევდა და უკეთესი ბუნებრივი პირობების გამო ნაღებაც დაევიწყდა.

მეორე პროექტით გვირაბის გეგვანა როკის უღელტეხილის რაიონში იყო დაგეგმილი, სადაც ბუნებრივი პირობები ბევრად როილა. ზამთრის სეზონში შარტი ჩრდილო ოსეთის მხარეს სოფელ ნარდინ ჩრდილო პორტალამდე 8-კილომეტრთან მონაკვეთზე დაახლოებით 115 ზევის მუხიზგევა აღინიშნა.

როკის უღელტეხილის ვარიანტის

არსეა საბჭოთა ეპოქის კომუნისტური პარტიის ჩრდილო ოსეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდიონის, ბილარ კაბალოვის დამახურება. მან დახმარება სიხოვო ორგნის საბჭოთა ეპოქის გმარს, არმის ვეტრალ ისა პლეუს, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შესდეგ ჩრდილო კაკასიის საშუალო ოლქის სარდალი იყო, შეიჯრობდა საბჭოთა ვარების დადგენებას კუბაში და საბჭოთა უზადლეს პარტიულ თუ სახელმწიფო პარტიან დაახლოებული იყო.

პლეუსმა მამხმელი საბჭოთა ეპოქის მინისტრია საბჭოს თეფგდომარე ალექსეი კოსიგინს მიმართა, მასი განკარგულებით კი საკეშპორო სტრანსპორტი მშენებლობის სამინისტრომ მოსკოვის „სოიუზდორპროექტი“ დაავალა როკის გვირაბის პროექტირება.

გვირაბის პროექტი ვერ კიდევ 20-იანი წლების მეორე ნახევარში ინიცირება რუტე გელოევის შეამუშავა და 1930 წელს სამხრეთის პორტალიან მოსამზადებელი სამუშაოებაც კი დაიწყო, მაგრამ მამხმეტის გატევა ვერ მოესწო.

— როგორ იყო მოსკოვის დადგენილებზეზე წენი მამხმელი ხელმძღვანელობის რეაქცია?

— 1972 წელს მოსკოვში მშენებლობის საწინააღმდეგო წერილი საქართველოს კომპარტიის პირველმა მდიონმა ვსილ მეგენაძემ გაეგზავნა, ამიტომ სასოუქოროსადებო სამუშაოები ვევის რაიონში როკის უღელტეხილის მახლობლად საქართველოს ხელმძღვანელობისაგან ფარულად მამხმინებოდა.

მოსკოვში საკითხების დადგენება და

ზეგვასიაშიში მდგომარეობის გამო გზაზე ხელოვნური რამდენიმე დერეფანი იიგო

შემდეგ მოკავშირე რუსულ-უკრაინული დაჯგუფებების მიერ ხელმძღვანელების მუშაობის ტრადიციული სტილი იყო და უზენაესი მკაცრად იხელმძღვანელებოდა.

საქართველოს ხელმძღვანელების წინააღმდეგობის მიუხედავად, მოსკოვმა მშენებლობის დაწყება გადაწყვიტა და სამშენებლო სამუშაოები „თბილგვირაბშენს“-მ დაიწყო.

— ეს იყო ახალი პროექტის ავტორი და მუშაობა რამდენად რთულ პირობებში მიმდინარეობდა?

— „სოიუზდორპროექტს“-ს სპეციალისტი ნიკოლა ნავაგესკა, რომელიც რეტენ გავლიერების სექსის გადამამუშავებელი და გასაქრული გვირაბის ადგილის გადარჩენის გვირაბის სიგრძის 5,5 კილომეტრიდან 3,66-მდე დამოკლება მოახერხა. ამით მშენებლობის ხარჯგადაცხადებაც შესწორდა და 96 მილიონ რუბლი შეადგინა.

1975 წლის გაზაფხულზე მოსამხადეული სამუშაოები დაიწყო და მუშაობას სამხრეთ პორტულზე „თბილგვირაბშენსის“-მე-13 რაზმს შეუდგა, მაგრამ მისთვის სამუშაო პირობების გამო ახალი — მე-15 რაზმს ჩამოყალიბდა და 1976 წლის გაზაფხულთან მუშაობა ჩრდილო პორტულთან აუ დაიწყო.

რაზმს 300-მდე კაცი თივლიდა და დიდ ნაწილს ქართული შეადგენდნენ. პერსონალისათვის ქალაქ ლაგოჯიანის დასახლება აიგო, ხოლო სამშენებლო და სატრანსპორტო ტექნიკისათვის პარკი მოწყობილი იყო.

რაზმის ბრიგადები თუ რეოლები ობიექტზე მონაკვეთობდა, ორ-ორ კვირას,

დღეში 11 საათს მუშაობდნენ და შემდეგ მათ სხვები ცვლიდნენ.

გვირაბის გაჭრა დღიწვეთი საბურღი დანადგარით რომელიც 4 პერფორატორის დახმარებით ასავეთქვლად ოთხმეტრიან 115 შპურს აწარმოებდა.

თითოეული ავეთქვის შემდეგ გვირაბიდან 240-250 ტონა მტერი ქანი გამოდიოდა და თვეში საშუალოდ 60-100 მტერი წინ მიყვანილი.

საშუალოდ, სამუშაოს თან უბედურ შემთხვევებიც ახლდა. დავჯვლეს ერთი ვახშველი ახალგაზრდა და ერთიც დაიქვლიდა.

— რას წარმოადგენს თქვენ გვირაბი და გვირაბით რამდენად რთულ ქანებშია ის გაჭრილი?

— გვირაბის კვეთი 12X9 მეტრია, ანუ დაახლოებით 110 კვადრატული მტერი. ხომალდს 6 მტერია, დანაშენ სამ მტერში უზრუნველყოფის აუცილებელი ტექნიკური საშუალებებია მოთხოვნილი.

იქ, სადაც რბილი ქანები იყო, პერფორატორი 2,5-3 მ სიღრმის შპურებს ბურღავდა და სიმტკიცის მახინი ქვიშა-ცემენტის ხსნარში საბეტონებელი ლითონის დეროებით ეამგებოდნენ. რკინაბეტონის ამგური ანკრით შექმნილი გამაგრებები ქანების ერთიან და ძლიან მტკიცე მონოლითს ქნის.

ზეზოდან ქვევის ჩამოყვებისაგან დაცვადა გვირაბის თივლე ლითონის ბადა გამაგრებული, რომელსაც ტორკრეტება — სპეციალური აპარატით ქანების ზედაპირის ქვიშა-ცემენტის ხსნარით დაფარავ აქვს გაკეთებული.

მაგარი ქანების ამგურებში მტკიცება ბეტონის 60 სი-ანა-ფენის არას დასაქრული, ხოლო რბილი ფეხალი-ქვიშა ქანებში უფრო სქელი — 90 სმ-მდე სისქის ბეტონი გამოყენებული.

ბეტონის ხსნარი მაღალხარისხის ბეტონის მასალისა და მხოლოდ 300-400 მარკის ცემენტისაგან არის მომზადებული, ხოლო ადგილ-ადგილ ლითონის არმბეტრავი არის ჩაწყობილი.

ძირითადი გვირაბის პარალელურად 4X3 მტერი კვეთის ტექნიკური დამხმარების სადაზვერეო შტოლიც გადის, რომელსაც ძირითადი გვირაბის გაჭრის დროს ქანებზე დაკრევისათვის ვაჭყენებდით.

გვირაბში უსაფრთხო მოძრაობისათვის აუცილებელია ვერტიკალის გამართული სისტემა, ამიტომ ერთი შესასვლელი პერის დახმარებით და შტორმთან ეო გამწეო სისტემა არის დაფინანსებული.

— როდის დასრულდა მშენებლობა?

— 1983 წელს სამხრეთი და ჩრდილო-დასავლეთი გვირაბები შეერთდა. არ დამთავრებულა ამ დღეს ჩატარებული სამუშაო მატინგი, სადაც ჩრდილო ოსეთის წარმომადგენლები ემოციურად დააპარკოდნენ ოს გულისთილ დამოკიდებულებებზე, რომელიც ქართველებს ოსების მიმართ გამოატეხს.

1725 წლის კანკებისაგან შეიქმნო ბუღას მრავალმა ოსმა საქართველოს იაშუსსაგარი და თვისი შიორე სამშობლო ნახა.

სიტყვით მეც გამოვიდა და ვთქვი, რომ ჩრდილო და სამხრეთ ოსეთის გაერთიანების სურვილის შემთხვევაში გვირაბს შეიძლება დიდი უსიამოვნება გამოიქვია.

მამის კაბალიერუს კიდევ ერთხელ გამოვირა, რომ ასეთი რამ არასადეს მოხდებოდა და აღნიშნა, რომ სამხრეთ ოსეთი საქართველოს მიწაზე მდებარეობდა.

გვირაბის კვილიმწოდებასა და საექსპლუატაციოდ მომზადების კიდევ სამ წელი დასჭირდა, ხოლო ოფიციალურად 1986 წლის დეკემბრის ბოლოს გაიხსნა. თუც ამის შემდეგაც გვირაბის ექსპლუატაციის პარალელურად ბრიგადები გვირაბის კვლავს წყლების შესაკრებელ დაჭრების სამუშაოებს ატარებდნენ.

— საქართველოს ხელისუფლება გვირაბით გამწეველ საფრთხეს ზედადა და ოდესმე მისი შეჭობიდან გამოფენა თუ სცადა?

— 1990 წლის დეკემბრის ბოლოს, როცა ზედად გამსაზრდა ხელისუფლებამ ახალი მოსილე იყო, უსიამოვნების ორგანიზების მუშაობებში „თბილგვირაბშენის“-ს უფროსი უსხვები გოგამაშვილი და მეც

როკის გვირაბის გამოვლით ატრესობის ფეხმარეკლონები მატკართვლის სანდრამისაკენ მოიწვედნენ

როკის გვირაბის მახლობლად
განთავსებული რუსული
საინჟინერო-სარაკეტო
კომპლექსი იცა

ინფორმაცია გავრცელებულია. იქ ჩვენი პოლიციის
თანამშრომლებმა გვირაბის აუცილებლად
დახმარება ვეთხოვეს.

პოლიციელები გვირაბის დანგრევას
„ლიმონკებით“ აპირებდნენ, რაც
უაზრობა იყო. პოლიციელებს აუხსენ-
ით რომ „ლიმონკა“ გვირაბს ვერ დაა-
ზიანებდა და ამ საქმისათვის უფრო
საფრთხილანად მოშაადგება იყო საჭირო.
შესაბამისი სამუშაოები დევეგემით და
აუცილებლად შეორე ღღისათვის გადაეწე-
კეთებოდა, მაგრამ სეპარატისტებმა
დაგვასწრეს — ჩრდილოეთიდან ბოე-
ვები შემოვიდნენ და ჯავახიან მისას-
ვლელი გზები გადაკეტეს, ამიტომ გვი-
რაბი ვერ აუფუთქოა.

1991 წლიდან ჯავის რაიონის ცხნველის
ხელისუფლების შეიარაღებული ფორმა-
რები აკონტროლებდნენ და გვირაბის ასა-
ფუთქლად იქ შეივლია შეუძლებელი იყო.

P.S. როკის გვირაბის სიგრძე 3660 მე-
ტრი და ზღვის დონიდან 2200 მეტრ სიმა-
ღლეზე გადის.

გვირაბის ცვეთი სამხედრო მუხლებმა და
ბორბლებიანი ტექნიკისათვის ორმხრივი
მოძრაობის საშუალებას იძლევა, მაგრამ
საკიბებისა და ამით მზუთავი აირის და-
გრძობების თვლიდან ასაცილებლად 2008
წლის აგვისტოში რუსები სამხედრო

კოლონებისათვის მხოლოდ ცალმხრივ
მოძრაობას იცვნიდნენ.

როკის გვირაბით თავისუფლად
მოძრაობდნენ ტანკები, ქვეითთა საბრძო-
ლო მანქანები, თვითმკვლელი საარტილერიო
დანადგარები, ზაღბური ცვეხლის რაკეტო-
ული სისტემები, სასაერო თვლდაცვის მო-
ბილური სისტემები და სხვ.

აგრეთის დაწყებამდე დიდი ხნით ადრე
გვირაბის მისადგომებთან რუსეთის არმი-

ამ სასაერო თვლდაცვის მობილური სისტე-
მები ვაშალა, ზოლო ე.წ. სამშვიდობო
ბაღების რუსული ბატალიონი როკის
შუბლზე „დასვენების“ მიზეზით გვირაბის
მახლობლად რამდენიმე ხნით ჩრვდებო-
და.

2008 წლის ზაფხულში გვირაბისა და
მისი მისადგომების დაცვისათვის რუსე-
თის არმია ყოველმხრივ მოშაადგებული იყო.
თემურ ჩარანშიძე

**ყველა თაობის
საყვარელი გაზეთი
1934 წლიდან**

საქართველოს საგარეო დაფიქსი

მითი და ხეობა

(გაგრძელება)

დაპირისპირება ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციაში

„არსენალი“ წინა ნომერში დავინახეთ, თუ რა უარყოფითი რეაქცია ჰქონდა ჯორჯელ-დემოკრატიულ პარტიამ ნიუ რამპოლის რეალურ თუ ფარსეფიციურ ბულ წერილს. საარტიკო მასალების შესწავლის შემდეგ ირკვევა, რომ ამგვარი პრაქტიკა, ანუ ემიგრაციის ლიდერების მარტ საქართველოში პოლიტიკური შინაარსის წერილების გამოცხადება, საკმაოდ ხშირი წარმოადგენს. საქართველოს რეალური თუ ფარსეფიციური ბულ წერილებს ხელშიდან არ უშვებდა და წერილების შინაარსის მიხედვით სასურველი ტექსტით „ამიდგებდა“ და დასახელებს მათსავე აღწევდა.

1927 წლის 17 ივლისს ედა-ის წევრი ტატე მარგველაშვილი სპირიდონ კვიციანი წერდა: „ნ. რამპოლი სდაც იქნება, ამ დარწმუნებულებას ხდება ჩვენც ვერა ვერა ბა“, ხოლო იმავე წლის 18 დეკემბრის ჟორჯელ-დემოკრატიული პარტიის სხდომამზე რომელიც ა. ასათიანი თქვა: „გორდანი-რამპოლის წერილების შემდეგ მთაბრძოლი უნდა იყოს ჩვენი პარტიის და მთელი სახოვადობის, რასაკვირველია, უფრო გადრეკილი“.

შემწყვეტება და ედა-ის შორის ჯერ კიდევ საქართველოში არსებული დაპირისპირება ემიგრაციაში უკეთესად გამოიხატა. ბოლშევიკური საქართველოს საგარეო დამფრთხილ (ედა) არ ეღობა ემიგრაციის მთელი ამ ორ პოლიტიკურ ძალას და მათ ლიდერებს შორის აფერ-პროფორული დაპირისპირების გადრეკილება.

საქართველოს პარლამენტის ო. ჭავჭავაძის სახელობის ერთეული მიხილითიეკამა 2007 წლიდან 2011 წლისამდე მომდინარეობდა ჯორჯელ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერის სპირიდონ კვიციანის მიერ. ეს საარტიკო დოკუმენტები საშუალებას გვაძლევს ქართული ემიგრაციის მრავალ ახალ, დღემდე უცნობ ფაქტსა და მოვლას პირველწყაროთა გვეჩვენოს.

სპირიდონ კვიციანი 1939 წლის ასე აფხვებდა ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციაში არსებულ მდგომარეობას (სტილი დაიცულია — ა.ა.):

„ჯერ საქართველოში, რაც ჩვენი წინა თუ გუბხვის, მარტო იმას ვაკუვებდით, რომ ერთმანეთს თავს ვუხმობდა, როგორც

მენშევიკი, ან როგორც ბოლშევიკი; როგორც ფერკალსტა, ან როგორც ნაციონალ-დემოკრატი, რაც უფრო მეტს ვუღალბარებოდათ ერთმანეთს ჩვენ ჩვენს ენაზე, მათ უფრო ნაკლებად გვეზობა ერთმანეთსა... ვვლამ ერთად შეერთებულად იმდენი ქვეითი, რომ სამშობლო დავაუღლებოთ და დავუხმობოთ მტერი ხელ შეუვალი!“

ახლა ემიგრაციაში იქცევი სენი აქ გემოტურთა უფრო და ნარბარად ვუყვიელოთ ემხმელო ერთმანეთს; თუ არ დავიზოგეთ ერთმანეთის დამციერებაში, ერთმანეთის გაფრეებაში, ერთმანეთის დატინებაში, ერთმანეთის დამტელებაში, თავისთავის შერეხებაში, ემიგრაციის პოლიტიკური ცხოვრების სურათი ბევრად უარესია, ვიდრე ჩვენი დროის პოლიტიკური სურათია თუ საქართველოში. ქართული ერთობის იფის დამბა, მათ აფრთხილავდა უკეთესობადაც მისული, საბოლოო, მტერი რა გუნდებს რადაც ირას ქართველებს ათი სხვადასხვა გამოცემა და თერთმეტი სხვადასხვა პოლიტიკური დაჯგუფება არსებობს! გამოხმობ, ირას ქართველებს-მთავს, ერთად ამხელ მტერი რაცევი არასოდეს არ დამტელება პარტიის ქართველობის ერებას“.

მთავრად რომ მამხე წასაკითხა, თუცა უარესად ზუსტად ასახავს ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის დაქსაქსილობის სურათს.

იფიც ქართულ ხასიათს პოლიტიკური პარტიების ლიდერების ამოციებიც ზედ ერთოდა, ამას კარგად იყენებდა საბჭოთა საგარეო დამფრთხილ და „ნამდვილი ქართული ერთობის“ ბეჭეტი აწილულები მიიღია.

საქართველოს პოლიტიკური მასშტაბებისთვის ვვლამო მრავალდაჯგუფებდა და ძლიერ ორ პარტიას (სოციალ-დემოკრატიები და ჯორჯელ-დემოკრატიები) ვაკუს მხედვლობაში შორის დაპირისპირებას დიდი ხნის იტყვარა ჰქონდა.

ჯერ კიდევ 1923 წლის 26 მაისს (საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეს) ედა-ის ერთ-ერთი ატყვარა წერდა და ლიდერობაზე პრეტენზიის შქონე პარტი, ვტირად ვუმატო (რომელიც ჯორჯელ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენელი იყო ემიგრირებულ მენშევიკურ მოყვარულში) საერთადაცოდან (ლუილი-იდან) სტამბოლში მყოფ პარტიას ითვებდომარე სპირიდონ კვიციანს ძალზე სანდოტურთა წერილს უხმეხის. ამ უტყვარის შინაარსთან ერთად მისი დასაქსიციც ძალზე ნიამდვილად. ვტირად ვუმატ-

ლი, რომელიც ამ პერიოდში არ ამდგავდებდა ნიუ იორდანის ემიგრირებული ხელისუფლებისადამკრას სიმათის, წერილის შემდეგი სიტყვებით იქნება: „მქონეციც გუნდს თუ — სდა ვარი ამ დღეს“.

გ. ვუმატელის წერილიდან ირკვევა, რომ ამ ორ პარტიას შორის დაპირისპირებას რამდენიმე სტირთული მიზეზი ჰქონდა. მთავარ ორი უტყვარეცი იყო, ვტირად, ფინანსური რესურსების განაწილება და პოლიტიკური ლიდერობა საქართველოს და ემიგრაციაში.

გ. ვუმატელ წერდა (სტილი დაცულია — ბ.ა.): „სდაა თუ ვტირად ვინდა, რომელიც დამოუკიდებელი მუშაობის უტყვარელოთ შეუქვდა! მუ არ ვიცი მუ რა პრესტიჟტეხე ვაკეს ამ მხრე წინა ბერიყვანა ან დიდარწმუნებდა ანდა (როგორც ა. სომერტრა) ბოლშევიკურ რესტიონს „მეციყვან სონ“-ის გამო პოლიტიკურად იტყვარელო და ასირად და წიერტალური იფის (ასე მიხარხა თუთი ბ. აკაკი, ბერილინი, მოსკოვის რომ მოლოდა).“

ჩვენი გვიანდა აქ ინფორმაცია დამოუკიდებლობის კომიტეტებსა და ჩვენი პარტიის (ცენტრის შესახებ არის თუ არა საქართველოში ჩვენი პარტიის მომხმელოც ცენტრი? (ცენტ. კომ.) დამოუკიდებლობის (ინტერპარტიული) კომიტეტის არსებობს თუ არა ფაქტობრივად დღეს. თუ არსებობს ჩვენი პარტიის წარმომადგენლები რა როლი ატყვ მის მუშაობაში, ეს კითხვები იფინანსირად ადამ საგულისხმობ, რადგან ამ კომ. ატყვან ყოველივე 39,000 ფრანკი ვუზენიდა და უნდა ვაგუთო ეს ფული ვუმიდის ბოლოს და ბოლოს. თუ ინტერპარტიული კომიტეტები აღარ არის, მაშინ ფული ცალ-ცალკე პარტიებმა უნდა წაიბარო... ნახემამდის შენი ერთოვლ ვტირად ვუმატოდა“.

საქართველოს ინტერპარტიული პრეტეტული კომიტეტი (იგივე საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტი) და მკომიტეტის საშუალო ცენტრი 1922 წელს ვტირად კონსტანტინე აფხაზის თათობითი შუამუნა.

ცენტრის საერთო-სამხედრო კორდინაციის უწყვედა საფეხილო-სახალხის ჯორჯელ ამბოხებისთვის შინადაც, მუ გრამ ჩვენს აფრტერის საშუალებითი მუ დამოუკიდებლობის ცენტრის დადგრა. 1921 წლის იფტირეალში ჩეკისტებმა დაასატიმრეს ვტირად კონსტანტინე აფხაზს და სამხედრო ცენტრის სხვა 14 წელი. 1921 წელს საქართველოში დაგვიმდამოუკიდებლობის ამბოხი ბოლშევიკებმა სისხ-

კოტე აფხაზი

მა ჩაახშეს, ჩემი მარტვი დასატრიადა და სამი თვის მუხრე დახვრატვს დამოუკიდებლობის კომიტეტის 15 წევრი, მათ შორის კონსტანტინე აფხაზი, რომელიც 1917 წლის თინსში იყო საქართველოს ერთიანი დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი (ხოლო 1921-1923 წლებში, სსიპრისთვის კვლავ პარტირობაში ყოფიის პერიოდში, იგი ასრულებდა ამ პარტიის თავმჯდომარის მოვალეობას).

ეს ძალზე მძიმე დარტყმა იყო საქართველოს ერთიანი მოძრაობისთვის, რაც კარგად ჩანს 1923 წლის 1-ელ თინსის სპარსიდან კვლავი მთავრობის შემადგენლობისთვის სტამბოლიდან გაგზავნილი წერილიდანაც (სტელი დაცულია - შა):

„ბერო რუსი მსო გრავოლ“.

ერთი რუსი სათის წინ, ვიდრე შენი წერილი მიმოვიღო, გუნდს, 31 მახის, დღის 2 საათზე, სტამბოლში გველთ ვაგრებულმა, ერთმა ქართველმა გუბერნატორმა ჩემი გაზიხა „კომუნისტი“, სადაც ჩემი საუკეთესო მეგობრების და მოქმედი ამხანაგების დახვრატვის შავი ამბავია მოხიბობილი. ნაკვეთს და თვის მოსტყვის კრე აფხაზს!.. ბერა ჩემი ქვეყნა დიდ საქართველოთ, ნამდვილ საქართველოთ მშველ ახეთი ადამიანების მუხრებთან გადიქვეყნა. თვის დღეში ვორადანია და ვრატაკვები საქართველოს ვერც ამბებებს და ვერც შექმნას, თუ ვერც რომ ათასი წლითაც თუიანთ გვეგვირინა იქ დამკვიდრონ! საქართველოს ხაზისთვის არც ერთი წარმომადგენელი და არც შერეოვანი წარმომადგენელი ვერცხვრება და დროთა საყვერისანი რაც ვინც ვინცდ შეასება საქართველოს სხეულს, ეს უკანასკნელი, თუ მის ვალდებულება არ უწყნაა, თვისთა გამოთვლების პროცესში, მათ გარეთ გამოდნის, თვისხვრატ განვიფრთ და განმარტობს!.. დახვრატვის გერვალთი ანდრონიკაშვილი, იმეთათი ვარსიყნა. გმირი მხვარია, ძალიან გათავალბული და გონიერი გენერალი, თუქიზი. პარტიოტი. მუხრადი ჩვენთან...“

კარლო ჩხვიძე

დახვრატვის გენერალი ვარდენ წულუკიძე, რანდი. უმისარი შეროანი. პარტიოტი...“

დახვრატვის როსტომ მუსხელიშვილი, პოლკოვნიკი, პარტიოტი, გონიერი, დიდი მუხრეა. მუხრადი ჩვენთან.

დახვრატვის... მარგარ... მამბში ველასი ჩაბოთლია. საას დავამადებებს და თან გაახვლებს...“

მამამვიდი ვადახაზუა თუ ქართველი მღვდელი იმორება, რა თქმა უნდა, საყვერსო მამამვიდი ვეზობინება.

სულ დახვრატულია 15 კაცია. სულ ჩვენები არიან. სწავლი სიმინიკა მუხრანსკიც, ახალგაზრდა თუქიყნი. ძველი ქართველი სიმინიკის! ხომ ხვდავ ნამდვილი მსხვრელების ეს მამამვიდი იწორებთან.

ამბობენ, კიდევ 12 კაცია დასახვრეტი. ალბათ ამით რევებში მოუკვებან გენერალი მამამვიდი და ჩემი იმეთათი ახალგაზრდა პარტიოტი თუქიყნი — მამამვიდი მუსხელიშვილი, თუხარელი და სხვა.

25, 26 და 27 მასხური დავტყვი მომხდარა იბოლისში და ბათუმში, სულ 800 კაცია დაიპატიმრებული. ვადასახვრეს რუსეთში კიდევ ერთი პარტია დახვრატულია, რუსეთშიც მკარებდა. მტერი ვუღვდნის დროის საქართველოს სული გაანადგურებს...“

საქართველიდან მესამე თვეა, რაც წესიერი იმორიყნა არ მოუკვლავა. ამბობენ არ ვიცი, რას წარმომადგენს სინამდვილეს დამოუკიდებლობის კომიტეტი, ან ვინ არის იქ ჩვენები. ისე კი მგონია, რომ დამოუკიდებლობის კომიტეტი ფაქტურად არ მოქმედებს. ფული თუ მთელი სა, მისი 90% მუსხელიშვილის კასამი უნდა მდიდრები, რაც ჩანათებს, ისეც კასამი, რომ მდიდრობის გამოტყვევებულ კიდევ ახალ-ახალი თინსები არ ვაღვალაქონით ამბობ მდიდრე ხომბები, რომ მორავი თინსები არ ვაგახანისო. ვუფრთხი, რომ ვაგახანული თინსა კიდევ რამდენიმე თვე ვყოფი დამოუკიდებლობის კომიტეტს, თუ იგი მას მდიდრად, იბერი ხარვეზს მას საკუთარი აპარატის შესან-

აბად არც კი უწყობდა, რვე თუქიყნი 40000 ფრანკი არ ვიფრიადა. მერვის მხობია ჩემი ხალხის ჩველი სრულად უსახვრად ყოფიის გამო ამას მამკაცებს, რომ აქედან მისული ფულიდან ჩემი პარტია არავფრის ღებულობს. ველა ამ მოსახვრების ძალით ფულის ვაგახანა უნდა შექრდეს, ვიდრე დამოუკიდებლობის კომიტეტის მდიდრობა არ გამოირკვევს...“

დამკომის დავინანსების საეთიხ ძალზე მტყვერული იყო, რადგანაც ქართული პოლიტიკური მხვრეციას, რავრეც შეროთ გ-მ შაკელის წერილიდანაც დავინახე, ვუღვდის მქონდა ფინანსების პრობლემა.

საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის სახლგარეულის წარმომადგენლობამ 1925 წლის 17 თინსის სახვრეცი მოსახვრება განარა, სადაც 1923-1924 წლებში საქართველოში დავგვიბილი სამხვრედი აჯანყების დამარტყვის მისხვრები მოსინახეს. კრებს თავმჯდომარეობა. ნინო კოლიბი (კარლო) ჩხვიძე, ხოლო მღვდის ფრეციას სინდინი კვლი ასრულებდა.

აჯანყების ორგანიზატორად მოუკვლავა დამოუკიდებლობის კომიტეტი (დამკომი) არე პარტიოტი კომიტეტი, რომელიც შედიოდათენ მუსხელიშვილი პარტიაში: სოციალ-დემოკრატები, ერთიანი-დემოკრატები, სოციალ-დემოკრატ-ადვრატები, სოციალ-დემოკრატ-რევოლუციონერები და „ახვრელები“.

აჯანყება პარტიოტი უნდა მომხდარიდნა დამკომის არსებული ცენტრალური სამხვრედი კომისიას. კომისიის წევრები იყვნენ: კონსტანტინე ანდრონიკაშვილი, თინსი ვეზიშვილი, ვირეცი (ვარეცი) ფული, ვასო ნიდი, ვირეცი წინამძღვრებულთა, სოლომონ ზალდასტანაშვილი...“

ქვემოთ შევთავაზებთ ნაწილებს სოლომონ ზალდასტანაშვილის მოხსენებთან:

„1923 წ. თებერვალში ჩაყარა პირველი საწარმო სამხვრედი ცენტრი. მუსხელიშვილი პარტიოტი (კაცე) წარმომადგენელი მუხრადი, ასე იყო ფელისაშვილი. სულ ფულის მუსხელიშვილი სამხვრედი კომისია — მუსხელიშვილი, ნინო კოლიბი და ნ. კახიანი და ნაც. ვირეცი წინამძღვრებულთა და სოლომონ ზალდასტანაშვილი. პირველი ორი იყო პოლიტიკური წარმომადგენელი, ორი კი — სპეციალური სამხვრედი.

პირველად მიზნად წარმომადგენელი გვერდდა, რომ თუ ვერასი დავტყვიზობოდა, შან უნდა დავგვეროყნებნა დამკვერული ძალეში. მერვე გზა — თუ რუსეთში მოხვდებოდა აჯანყება — მამბი მარტვი ჩემი ძალეში სავალი გვერინდა წარმომადგენელი. პირველი ხელმძღვრე ვამორეცე, რომ უსახვრეცი კომისია შექრებულ იყო ვარავლეება ვახვრედი რაზმების. ასეთი პირობებში ჩემი მოძრაობა და აჯანყება

რუსეთის შესახებ გეოპოლიტიკური სფეროები

უნდა დაერწიანობილიყო სხვადასხვა რუსეთის დამხმარებას. სამხ. კომისიას უნდა წარმოება წინასწარი და ტექნიკური მუშაობა, ამიტომ შტაბის მუშაობა გადაიღო.

მშენებლებსა და კრიზისულ-დემოკრატიულ პარტიას შორის შორეუ სახის დაპირისპირება იფეთქდა. ხასიათს ატარებდა.

გლასის ლიდერისთვის მთავარი აღმნიშნა 1924 წლის ავსტრის ავსტრის ფორდინა-რამიშვილისეული ორგანიზება და დამხმარების პოლიტიკური შეფასება. სპირიდონ კვია წერდა: „მოვირბობის მთავარს დატოვა კრიზისულ-საქონლმწოდებრივი სარბიელი და გადამანაცვლა პარტიულ ასპარეზზე. დაუბრუნდა კლასობრივი სარბილის ქადაგებას და საბოლოოდ დაადაგ... სოციალისტური იფეთქების პოლიტიკას“.

არც ქართული მშენებლები იყვნენ გულხელდაკრეფილი. მათი პარტიულ პრესა (უპირველესად კი ემიგრანტული გაზეთი „პრობლემის ხმა“) სპირიდონ კვიაზე გულსა და ტრულს არ იშურებდა.

საქმე იქამდე კი მდებარე, რომ მთავარიანი მთავარი ვლადიმერ კრიშინაშვილის წინააღმდეგ ოპორტიუნალ-გაგონებრივ ოპერაციებსაც კი ატარებდნენ.

1932 წლის 17 დეკემბერს გლასის აქტიური წევრი ტიტო მარგველაშვილი სპირიდონ კვიას ამგვარი მხარისხის წევრის უფლებების (სტილი დაკლება — ბა.) „სპირიდონ მხო სპირიდონ!“

მშენებლები უფროდ აქტიურ რუსეთთან კავშირს და შეძლება ასეთი შეთანხმება, რომ დემოკრატიულ რესპუბლიკურ ხასზე ერთმოდროს ამარგებებ; ხარალაშვილის (ხარალაშვი რუსი კლდე, სახელმწიფო სათათბირის ყოფილი წევრი, ძალიან აქტიური და მთავარიანი — ბა.) და სხვა კულტურაწმინდობის სიტყვები ფორდინასის მთავრობისადმი შეტად სიტყვაობრივია. საჭიროა რამიმე გაეფიქროს ორდამდე დრამა დეკლარაციამ“.

ღრმა ლეგონსაზე მინიშნება გაეფიქრებინებ, რომ კრიზისულ-დემოკრატიებს ავსტრისა შეფიქრებ ქართული მშენებლების პარტიას და უშუალოდ სოც ფორდინას გაგონებებს. დარწმუნებით შეიძლება თქვას, რომ ელ-ექ-მდე ემიგრანტული მშენებლების ავსტრები. ამგვარ ოპორტიუნალ-გაგონებებს გაიფიქრებდა.

პოლიტიკების ავსტრისიან დახმარებულ ქართული პოლიტიკური მთავარიანი ამგვარმა სადამხმარეო აქტივობამ ერთი ქართული ანაზა გაგონებდა: „ახლოდ მან არ ვარგოდა და სანადირდ ვარბილი“.

ბასი პალეოლოგი

ქვესტრები კრიზისული უსაფრთხოების საკითხებში, უმთავრესების გადამდგარი პოლიტიკური

რუსეთი ველზე დიდი პრობლემა საკუთარველის კრიზისული უსაფრთხოებისთვის. ამ სახელმწიფოს არა მხოლოდ ოკუპირებული აქვს საქართველოს ტერიტორიის ნაწილი, არამედ არაოკუპირებულ საქართველოში ცდილობს პოლიტიკური დესტაბილიზაციის გამოწვევას.

მხოლოდ ჩვენს ქვეყანა როდია მისი ვერადღების საგანი. რუსეთი აგრესიულად იბრუნებს გულხელს მთელ მოსკოვსაბჭოთა სფეროებში, განსაკუთრებით თეატრისთვის ეს 2010 წელს გახდა.

მხოლოდ რამდენიმე ფაქტი გვიხსენიოს იანვარში რუსეთის გაფორმის საბაბო კვირის დასაწყისს და ბულგარულ-სინ. შუდგად, ამ ორი ქვეყნის გერმანიკარუსულ „სეზა“. აბრლიდ რუსეთის ხელი შეუწყო ვარჯიხეთში გადართობა, პერტი და შედეგად ამას არც მალევე. ამჟამად რუსეთი ცდილობს ფაქტობრივ კონტროლს დაწესების უკრაინის ქურგებკასა და ინფორმაციაზე.

რუსეთის აგრესიულია გაუაზრებელი სულად არ არის. პირიქით, ეს არის თანამშრომლობითი, კარგად გათვლილი და ამიტომ ძალიან სახიფათო სტრატეგია. ამის მიზანია რუსეთის გეოპოლიტიკური პოზიციების მაქსიმალური გაუმჯობესება მანამდე, სანამ მისი ეკონომიკური, სამხედრო, ტექნოლოგიური, დემოგრაფიული და ინფრასტრუქტურული დეგრადაცია უკიდურეს ზღვარს მიაღწევს.

მისთვის, რომ კარგად გაეაზროს რუსეთის ქმედებათა ლოგიკა და საქართველოს სტრატეგიული მდგომარეობა, პრობლემის ფართოდ უნდა შევიყ-

ლოთ განვიხილოთ რუსეთის ტრადიციული გეოსტრატეგიული პრიორიტეტები.

რუსეთის ტრადიციული გეოსტრატეგიული პრიორიტეტები

რუსეთის პოლიტიკური, ეკონომიკური და დემოგრაფიული ბირთვი არის ამ ქვეყნის ეკონომიკური ნაწილის ცენტრალური რეგიონი — დაბლობები კარელიდან ჩრდილოეთში ვოლგოგრადამდე — სამხრეთში და სპლიენსკიდან დასავლეთში მდინარე ვოლგამდე — აღმოსავლეთში.

მე-15 საუკუნეში რუსეთის გაერთიანების შემდეგ დღემდე მისი მმართველების ძალაუფლების მთავარი ბაზა სწორედ ეს რეგიონი და ემ განლაგებული ცენტრები — მოსკოვი და მე-18 საუკუნეში ამწეული სანქტ-პეტერბურგია. ამიტომ რუსეთის მმართველების გეოსტრატეგია ყოველთვის იყო ორიენტირებული ამ რეგიონის ინტენსივობა და უსაფრთხოების დაცვაზე ეს ნიშნავდა და ნიშნავს სხვებულ ცენტრებს მყოფი მმართველი წევრისა და სხვა ელიტების ინტენსივობა და ეკავს.

რუსეთის ამ ბირთვის გეოპოლიტიკური სისუსტე ისტორიულად იყო გეოგრაფიული ბარიერების ნაკლებობა, რაც გახდა მისი მმართველებისა და მოსახლეობის დიდი ნაწილის პარანოისის საფუძველი. პარანოიამ კი წარმოშვა მიდრეკილება სახმედრობის მუდმივ გაფართოებისაკენ. რუსეთის ვარშემო არსებული სახელმწიფოების განადგურება ამ პროცესის განუყოფელი ნაწილი გახდა.

ბოლო 500 წლის განმავლობაში რუსეთის მმართველები ცდილობდნენ შეზღუდოთ ძირითადი გეოსტრატეგიული მიზნების მიღწევა:

პირველი — მდინარეების ვოლგისა და კამის აუზებში არსებული კონკურენტი სახელმწიფოებრები ცენტრების, პირველ ყოვლისა, ყაზანის დაპყრობა.

მეორე — რუსეთის დასავლეთი საზღვრის გადატანა რაც შეიძლება შორს, ისე, რომ რუსეთმა მოიპოვოს გასასვლელი ბალტიისა და შვედეთის, ხოლო მოსკოვი და სანქტ-პეტერბურგი სახელმწიფოს საზღვრებისგან მაქსიმალურად დამორბეული იყვნენ.

მესამე — კონტროლი ციმბირსა და შირველ აღმოსავლეთზე. რუსეთს ეს სჭირდება, ერთი მხრე იქ არსებული ბუნებრივი რესურსების გამო, მეორე მხრე კი იმისთვის, რომ ამ რეგიონს არ დაეუფლოს რომელიმე სხვა დიდი სახელმწიფო, რომელიც ასევე შემთხვევაში გახდებოდა რუსეთის მუშობზე აღმოსავლეთიდან.

მეოთხე — კონტროლი კავკასიაზე, მის ჩრდილოეთსა და სამხრეთზე. ამით რუსეთი იძენს გეოგრაფიულ ბარიერს სამხრეთში და საბოლოოდ უზრუნველყოფს გასასვლელს შვედეთზე. გარდა ამისა, რუსეთს ეძლევა ირანსა და თურქეთზე ზეწოლის შესაძლებლობა.

მეხუთე — კონტროლი შუა აზიაზე. ეს რუსეთს სჭირდება იმისთვის, რომ ამ სამხრეთ საზღვარზე მდებარე რეგიონში არ დაშკიდდნენ რომელიმე სხვა ძლიერი სახელმწიფო. ასევე იმისთვის, რომ რუსეთს თავად შეეძლოს ზეგავლენის მოხდენა სამხრეთ აზიის რეგიონზე, პირველ ყოვლისა, აულანეთზე.

დღეს რუსეთს აქვს დამატებითი საბაზი ამ მიზნების მისაღწევად. მაგალითად, კასპიის რეგიონის ენერგეტიკული რესურსები ან სამხრეთ კავკასიის სტრატეგიული დერეფანი; ან უკრაინისა და ბელარუსიის ეკონომიკის ჩაფლავების სურვილი.

რადესაც ხუთივე ჩამოთვლილი გეოსტრატეგიული მიზანი მიღწეულია, რუსეთი თავს იმდენად თუდაჯერებულად გრძნობს და მის ხელში კონცენტრირებული იმხელა რესურსები, რომ შეუძლია აგრესიულად იმოქმედოს ჩრდილოეთ უკრაინის ფარგლებს გარეთაც. ამჟამად ძლიერ მოზიციანია რუსეთი სულ ორჯერ ყოფილა: პირველად მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში, მეორედ კი „ცივი ომის“ დროს. პირველ შემთხვევაში რუსეთის იმპერია ცდილობდა კონსტანტინოპოლის დაპყრობას, ინდოეთის საზღვრებზე გასვლას, მანჯურეის ექსპანსიას, ირანში პოლიტიკური კონტროლის მამოყუებას ბალკანეთის სახელმწიფოებზე, ირანზე, აულანეთზე. მეორე შემთხვევაში საბჭოთა კავშირის თვისი მარიონეტი კომუნისტური თუ სოციალისტური რეჟიმები მოაკეცდა სხვადასხვა სახელმწიფოთა სათავეში მყოფი მსოფლიოს მასშტაბით — კორეიდან ნიკარაგუამდე.

რა ხდება დღეს

დღევანდელი რუსეთის იმპერიალისტურად განწყობილი მმართველები მისტიკრიან ორთვე კერძოდ. მათ უმეტეს, რომ მეორე მათ კარგად ახსოვია მაგარამ

ამ სანატრელი მდგომარეობის აღდგენა შეუძლებელია ახლოვნი შემთხვევითი გეოპოლიტიკური პრობლემების რეალიზების გარეშე.

პირველი და მესამე პრობლემები (ამ სტატიაში მოგვინახი პირობითი თანამიმდევრობით) დღეს რეალიზებულია. მართალია, ვოლგა-კამის აუზში, კანსკაჟოთურბით თათრეთსა და ბამკოროთში არსებობენ ნაციონალისტური, პროთურქული და ისლამისტური ძალები, მაგრამ რუსეთის დღეს მაინც აქვს საკმარისი კონტროლი ამ შტკივე რეგიონზე. იგივე ითქმის რუსულ შირველ აღმოსავლეთსა და ციმბირზე, მიუხედავად იმისა, რომ იქ სწრაფად იზრდება ჩინური გავლენა.

რუსეთის მმართველ რეჟიმს სურს დარჩენილი სამი გეოსტრატეგიული პრობლემების რეალიზება. ანუ, კონტროლი სამხრეთ კავკასიის და შუა აზიის ქვეყნებზე, უკრაინაზე, ბელარუსიასა და სასურველია, ბალტიისპირეთზე. კონტროლი არ ნიშნავს აუცილებლად პირდაპირ აღმინისტრაციულ კონტროლს. ეს შეიძლება იყოს ამ ქვეყანაში სუსტი, არამყარი და რუსეთზე დამოკიდებული მთავრობის არსებობა. ეს როგორც წესი, საკმარისია რუსეთის მიზნების მისაღწევად.

დღეს კრემლი და ლეიბანკა ხსენებულ ქვეყნებში სწორედ ამ მდგომარეობის მიღწევას ცდილობენ. 2008 წლის ავგუსტოს ომაც და 2010 წლის განვითარებული მოვლენებიც ამ ძაღის მიხედვით გამოვლინებაა.

დაპირით გატახტვილი

განახლებული რუბრიკა

სიყვავა და საქმის

ავტოგანცხადებები „სიყვავა და საქმის“ ხუთშაბათის ნომერში

ავტო

100-ე წელიწადი Jubilee

1942 წლის 19 აგვისტო:
კანადური ტანკები ამოიდ
ცდილობენ შეტევას
განვითარებას

მეორე მსოფლიო ომის ამ ოპერაციაში სამხედროებისა და ინტელიცენციისაგან არაერთგვაროვანი შეფასება დაიმსახურა. ერთი მხრივ, ოპერაციის დირექტად ევროპაში მოკავშირეთა არმიის დესანტირების წინ გერმანიელების თავდაცვით შესაძლებლობათა დახვეწვა დესანტის გადასახმარების აუცილებელი გამოცდილების შექმნა და სადესანტო საშუალებათა შესწავლის საჭიროება თვლეს.

მეორე მხრივ, სახეზე დაუსრულებელი დივლენსიისთვის გაუმართლებელ გაღებულ უპარამარტი ადამიანური დანაკარგი.

ოპერაციისთვის შთაღება ჯერ კიდევ 1942 წლის აპრილში დაიწყო და რამდენიმე ვარანტის მრავალმხრივი განხილვის შემდეგ არჩეული საერანგეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე საბოტრო ქალაქ დეიშზე გაკეთდა.

სამხედრო თვალსაზრისით დიეხი საინტერესო ქალაქი იყო. ოკუპირებული საფრანგეთის ამ რაიონში გერმანელებს სქონდათ რადიოლოკაციური სადგური, გამანადგურებელი ჰეაიციის აეროდრომა, სანაპირო დაცვის 4 მძიმე ბატარეა, პორტი დოკებითა და სამხედრო-საზღვაო დანიშნულების მრავალი ობიექტი, ხოლო პორტში „კრეისმარინეს“ ხომალდები და კატარალები მპარებდნენ.

იმედოვნებდა დიეხი ბრიტანული საბაზო ჰეაიციის სამშუქლო ზონაში იყო, რაც სადესანტო ძალების პერიოდ დაკარგვამ არცთუ უწინმეტყლო რისკს თამაშობდა.

იყო რადიკალურად განსხვავებული მოსაზრებებიც, სადაც ბრიტანელი სამხედროები პორტის საბოლოო დაკავსა და

ციცაბო ფლატეებით დახრული მაღალი სანაპირო ხაზის გაბატონებულ მდებარეობაზე დაპარაკობდნენ.

სანაპირო ზოლში სულ რამდენიმე ადგილი თუ შეიძლება, სადაც სადესანტო საშუალებათა ნაბიჯი შეეწყობა იყო შესაძლებელი.

მზის სხივადსხევათა ჰეაიციის გამოყენების თაობაზე განხილვა. ბომბდამხეი ჰეაიციის გამოყენების შესახებ გერმანელთა ძალები საბრძოლო მდგომარეობაში მოვიდოდა და დესანტირებას ხელს შეუშლიდა, ხოლო დახრეული შერბები ქუჩაში ტექნიკის გადაადგილებას შეუიერებდა. თანაც ამ დროს ბრატანეთის ჰეაიცი საერანგეთის ქალაქების დამოშვას ერიდებოდა.

სანიცვლო სიციხეზე მხარდაჭერა საარტილერიო ხომალდებს უნდა უზრუნველყო და აქ უკრძალებდა საზღვაო არტილერიის არცთუ შედეგიან გამოყენებაზე გამსხვილდა.

მედესანტოთა დიდი ნაწილი
გერმანელებმა ტყვედ
იიყვანეს

ენებზე გამსხვილდა, ამიტომ ოპერაციაში დიდი კაღვირის ქვეშეშებით აღმუშაველი ხომალდების მონაწილეობაზე უარი თქვა.

აუცილებლობის შესახებ სადესანტო ძალები სასკადრო ნაღვისთვის 102 მმ-იანი და კიდევ უფრო ნაკლები კალიბრის არტილერიის იმდენ რჩებოდა, რაც არასაკმარისი იყო.

დესანტირების მთელი სიძიმე კანადელი მე-2 ქვეითი დივიზიის ქვედანაწილებზე მოდიოდა. დივიზიას დივისი დროებით დაკავების ამოცანა უნდა გადაეცა და კანადელები კონკრეტული უაიტის რაიონში სადესანტო ბარეჟი და ამუხებებით მოწყობილი ოპერაციისთვის ინტენსიურად ემზადებდნენ.

ოპერაციაში 4963 კანადელ ქვეითთან ერთად 1075 ბრიტანელი კომანდოსი და 50 ამერიკელი რაინგერი მონაწილეობდნენ.

ვეფინტერსიკან სადესანტო ძალების განკარგულებას კანადელების მე-14 სატანო პოლკის 30 ტანკი Churchill MKIV/MKIII, 7 ვეფინტერსიკანული Dingo და ერთი მუხლები ტრანსპორტიორი Bren-ი იყო.

რაიონ ბრიტანული ჰეაიციისაგანურა ბლები Spitfire MK-V-ები იყავდნენ. სანაპირო ობიექტების წინააღმდეგ ბომბდამხეის Blenheim-ი და Boston-ი მოქმედებდნენ, ხოლო Defiant-ებს სანაპირო რადიოლოკაციური სადგურის „აბარმეცხა“ სქიზა დეკავლებო.

გარდა ამისა, ამერიკული ბომბდამხეის B-17-ის ვეფინტერსიკანული-საპაერო ბაზა ახერცილი დაბოშია, სადაც გერმანელი ჰეაიციისაგანურა ბლები იყო განკარგულებო.

საზღვაო ძალების ფლოტილია 8 სასკადრო ნაღვისის, 19 დამხმარე გემსა და 200-მდე სადესანტო კატარდას აერთიანებდა.

**„მეჩრილებს“
ოპერაციაში
დაუჭირაო**

ოპერაციის გენერალ-მაიორი ვინ სამელტონ რობერტსი ხელმძღვანელობდა. დივისი რაიონში სოხაიყეში სწრაფი დაკავებული გერმანელთა 302-ე ქვეითი დივიზიის ქვედანაყოფებს, რომლებიც 40 წელს გადაცილებული რეზერვისტებისაგან შედგებოდა.

დივიზიის საცეხელ მხარდაჭერას უწყვედა სანაპირო ბატარეების 20 ქვეყები, რომელთა დიდ ნაწილს 150 მმ-ზე მეტი კალიბრის ქვეყები შეადგენდა.

გარდა ამისა, გერმანელთა გინკარგულელებში დიდი რაოდენობის საინჟინერო ბატარეები იყო. საინჟინერო ავტომობილები სახმელეთო სამხედროების ბრძოლაში კარგ მოქმედებდნენ.

მოკავშირეთა შეფასებით გერმანელთა საავიაციო დაჯგუფება 250 მანქანად-გერბელების და 220 ბომბდამშენს ითვლიდა. ამიტომ საფლანგო ძალებს სასაერი მხარდაჭერას 60 ვიეტნამელი გერბეების და 7 გამანადგურებელი-ბომბდამშენის ეს-კადრილით უწყობდა.

ფლანგირებისათვის სანაპიროს 16-კილომეტრიანი ხაზის 5 მონაკვეთი შერჩა. ვეების თიხისხელ, გამაჩინიას ფლანგებზე გადასხდარი საფლანგო ველებზე სანაპირო ბატარეებსა და მარცხის პუნქტებს შორისდამ გაშიშვლდნენ და ქალებს უკან მდებარე გამბატონებული სიმაღლეებს დაეკავებდნენ.

შეფლანგრეთა კიდევ ერთი ველები დავალება გამანადგურებელი ავიაციის აეროდრომა და იქ მდებარე შტაბზე შეტევა იყო.

ნახევარსაათიანი დაგვიანებით სანაპიროს ცენტრალურ ნაწილში მოქმედების ძირითადი საფლანგო ძალები იწყებდნენ და კანადელი ქვეითი ტანკების დახმარებით ქალების განსაზღვრული დროით დაკავება-შტაბირების ამოცანას შესრულებდნენ.

ოპერაცია მოდიანდ ფლანგების შედეგან მოქმედებდნენ, სანაპირო ბატარეების მწყობრიდან გამოეყენება და ტანკების წინსვლაზე იყო დამოკიდებული.

ტანკების შეუჭრებელი მოძრაობა კი ქალაქში შესხვეული გზების სხვადასხვა სახის დაბრკოლებისაგან გასუფთავების მოთხოვნა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, არ მიზერხებოდა ქალაქში გერმანელთა საცეხელ ნერტილების ჩახშობა და ქვეითი დივიზიის ადუბა-შტაბირების ვერ შესრულებდნენ.

ასე დადგომლ ოპერაციაში ერთი შეხებ-რეგული ამოცანაც კი მთელ ოპერაციას კოხების ნაწილს ქვეს აფრქვდა.

ამიტომაც ბრიტანული სახლეთა ოფიცრები კარგად დაცულ სანაპირო ობიექტებზე ზღვიანდ შეტევის ქვეითი უწყობდნენ და ოპერაციის შესრულება ძალიან ხასიყრდ მამდიონ.

18-19 აგვისტოს საუბსებტორსა და

ნიუტეკის შორის მდებარე 5 პორტიდან გამოსულმა მოკავშირეთა საფლანგო და თანხლები ხომალდების ფლოტილიამ კურსი საფრანგეთის სანაპიროსაკენ აძლევდა.

ოპერაციის წინასტემა შეტევილდ მოულოდნელობის ფაქტორზე იყო დამოკიდებული და თვლიან მოუწებნი ვეების მიხედვით განვითარდა.

საფლანგო ხომალდებს წელში საფლანგო ბარეები დროულად ჩაუშვეს და უცებ გაუთავისწინებელი რამ მოხდა.

03.47 სთ-ზე ადმირალეთი ფლანგისაკენ მიმავალი საფლანგო რაზმი შემთხვევით გერმანელთა კოხის გადაჯერდა და სწორად ატყდა. ამის გამო საფლანგო რაზმის საბრძოლო წესმა აირია და ფლანგირების შეუჭრებდა.

დივიზიის გერმანული გარნიზონი საბრძოლო შეგომარობაში მოვიდა და ოპერაციამ მოულოდნელობის უწყვეტ დაკარგა. 23 საფლანგო კატარედიან სანაპირომდე შევიდა მაღლია და დასახული ამოცანა შესრულებული დარჩა.

შედარებით უკეთეს მდგომარეობაში მარჯვენა ფლანგი ადმირალი, სადაც საფლანგო ქვედანაყოფებს დაველებას წინასტემა გაართვით თვაი.

ვევლამე როლი მდგომარეობა ფლანგირების ცენტრალურ მონაკვეთზე შეიქმნა, სადაც საფლანგო კატარელებთან ქვეითებისა და ტენკების გადმოსხმა გერმანელთა ცეცხლქვეშ მიმდინარეობდა.

ნაპირადე 27 ტანკს მათელა. მცერან დამებზე გადავლდა მხოლოდ 15-მა შემოი. ტენკების წინსვლას ხელს საინჟინრო დაბრკოლებები უშლდა, რომლის გახსნა შესაძლებელი ვერ მოახერხეს.

ბრძოლში საესკადრო ნაღმოსხვისა და სხვა ხომალდების არტელერია ჩაესა და არტელერისტთა თვადიების მოუხდელი, ქვეყების პატარა კლიობი გერმანელთა ცეცხლის ჩახშობის საშუალებას არ იძლეოდა.

გერმანილი რომბრტსი შექმნილ მცერმარობაზე სრულ ინფორმაციას არ ფლობდა

და დელსანტრებსა სარეზერვო ქვედანაყოფებს უბრძანა.

ქვეითი ნაპირზე კი გადასხდნენ, მცერან იმეფად დიდი დანაკარგი განიცადეს, რომ დახმარება თვად დასჭარდათ.

8-30 სთ-ზე ფლანგირების ბრძინება კომანდოსების სარეზერვო რაზმის მთელი და საფლანგო კატარეები სანაპიროსკენ დაიბრუნნენ. ნაპირიდან რამდენიმე მეტრში, სადაც კვამლის საფარია აღარ იდგა, შეფლანგრები იმეფად ლივრ საარტელერო ცეცხლში ადმირდნენ, რომ უკან მიმავალი კატარეები საფლანგო ხომალდებისაკენ გამოიჭრნენ.

მარცხე გარდავული იყო, ამიტომ ოპერაციის ხელმძღვანელობმა 9 საათისთვის სანაპიროდ ფლანგირების მოხსნა გადაწყვიტა. საფლანგო ხომალდებისა და კატარეების ეკიპაჟებს კიდევ უფრო როული დაველებას შესრულებამ მოუწიათ – გერმანელთა ცეცხლქვეშ სანაპიროდ კანადელი ქვეითები და ბრიტანელი კომანდოსები გამოიჭრნენ.

სარტელერო ცეცხლს გერმანული ავიაციის დაბომბვები აძლევდნენ. გამანადგურებელი-ბომბდამშენი Fw 190A-4-ებისა და ბომბდამშენი Do-217-ების ვერწყვეტილი თვადმისის გამო ბრიტანელ მუხლკურებს მამკობისა და გმარობის გამოცემა უხებდნათ.

საავიაციო დაბომბვის შემდეგ მძიმედ მხანდალ დასრულდა. საფლანგო ძალებიდან 1027 კაცი დაიღუპა და 2340 ტყვედ ჩაერდა. ფლოტზე 466 კაცი დაკარგა, 1 საესკადრო ნაღმოსხმა და 13 საფლანგო კატარეა ჩახშობა.

ოპერაცია ბრიტანელებისათვის მძიმე შედეგით დასრულდა. საფლანგო ძალებიდან 1027 კაცი დაიღუპა და 2340 ტყვედ ჩაერდა. ფლოტზე 466 კაცი დაკარგა, 1 საესკადრო ნაღმოსხმა და 13 საფლანგო კატარეა ჩახშობა.

ავიაციამ 105 თვითომფრინავი, მათ შორის 88 გამანადგურებელი დაკარგა, ხოლო 100 მხანდა.

გერმანულმა 600 კაცი და 40 თვითომფრინავი დაკარგა.

თბილისი ჩინაბნძო
საქართველო
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური
117
17

კავკასიური მოვლენები

აზერბაიჯანული პისტოლეტების ანყობის პროცესს პრეზიდენტი ილჰამ ალიევი ყურადღებით ეცნობა

აზერბაიჯანი

● მალე აზერბაიჯანის თვდაცვითი მრეწველობის სამინისტროსა და ისრაელის ერთ-ერთ კომპანიას შორის ხელი მოეწერება ზელსკერულუბას უმაღლესი საფრენი აპარატების წარმოების შესახებ პროექტში აზერბაიჯანის წილი 50%-ით არის განსაზღვრული, ხოლო ისრაელის კომპანია უახლესი ტექნოლოგიებით მონაწილეობს. გადამწყვეტილია სადაზვერუო და საბრძოლო დანიშნულების კომპანია უახლესი ტექნოლოგიებით მონაწილეობს. გადამწყვეტილია სადაზვერუო და საბრძოლო დანიშნულების კომპანია უახლესი ტექნოლოგიებით მონაწილეობს. გადამწყვეტილია სადაზვერუო და საბრძოლო დანიშნულების კომპანია უახლესი ტექნოლოგიებით მონაწილეობს.

● უცხოური კომპანიები აზერბაიჯანული წარმოების პისტოლეტებით (Inam, Zefir, Zefir-K) დაინტერესდნენ და ზოგიერთმა ტექსტირების სათვის შეკვეთები გააკეთა. თვდაცვითი მრეწველობის მინისტრ იაზერ ჯამალოვის განცხადებით, თურქეთის სამინისტროს 200 პისტოლეტი უკვე გადაეცა და ახლა მუშაობა სასაზღვრო უწყებისათვის 600 პისტოლეტის დამზადებაზე მიმდინარეობს. პისტოლეტებს ბაქოს ქარხანა IGLIM-ი თურქულ კომპანია TISAS-თან ერთობლივად აშენებენ.

● 3 თვის პარლამენტი აზერბაიჯანის სამხედრო დოქტრინის პროექტის განხილვას დაიწყო. დოქტრინა 7 ძირითადი დებულებასა და 75 პუნქტისაგან შედგება. მასში აისახა ხომხეთის

აგრესიის შედეგად აზერბაიჯანის შეიარაღებული ძალების წინაშე არსებული ამოცანები, აგრეთვე სამხედრო მშენებლობის ახალი სტრატეგია, სამხედრო კავშირები, ორმხრივი სამხედრო თანამშრომლობის საკითხები და სხვ. დოქტრინაში მნიშვნელოვანი ადგილი რეგონში სამხედრო საფრთხისა და სამხედრო აგრესიის მიმოხილვას დაეძღვა.

● სამხედრო-საჰაერო ძალების ოფიცრები თურქეთში მიულ რაც სწავლებებში მიაღებენ მონაწილეობას. 7-18 თვის ანატოლიის ცენტრალურ ნაწილში ქალაქ

კონიაშიან მდებარე ავიაბაზაში ჩასატარებელ სწავლება Anatoli Kartali-2010-ში აზერბაიჯანელი პილოტების მონაწილეობა გადამწყვეტილია. 9-10 თვის ქალაქ კონიაშიან საჰაერო თვდაცვის ცენტრის სწავლებებისათვის აზერბაიჯანელ დამკვირვებელი ჯგუფია გამოყოფილი. 7-18 თვის აზერბაიჯანელი სამხედროები ქალაქ იზმირში საჰაერო ოპერაციების ტერმინოლოგიის სპეციალიზებულ კურსებს შეუერთდებიან.

სომხეთი

● „სომხეთის სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი დღეისათვის 2 ათასზე მეტი დასახლების სამხედრო დანიშნულების პროდუქციას აწარმოებს“, — განაცხადა 22 მაისს თვდაცვის სამინისტროსა და სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსის წარმომადგენელი ერთობლივ თაობირზე თვდაცვის სამინისტროს სამხედრო მრეწველობის სამართველოს უფროსმა მურად ისახანანამ. მისვე თქმით, ეს არის დასრულებული პროდუქცია და არა საბადარივო ნაწილები. მათ შორის არის ცვეხლსასროლი იარაღი, საბრძოლო მასალები, რადიოტექნიკური და ოპტიკური ხელსაწყოები, სხვადასხვა სახის საჰაეროაპარატები და სხვ.

● თვდაცვის მინისტრის სვირან ოვანიანის თქმით, საგზაუბრო გეგმე

სომხეთი მშვიდობისმყოფელები

მიმოხილვა...

ვის გვემა 25 მაისისათვის გადაჭარბებით შესრულდა, მინისტრმა ასევე აღნიშნა, რომ გასაწვევი კონტინგენტის ხარისხი გაუმჯობესდა და რესპუბლიკის მოქალაქეები ქვეყნის თავდაცვას მეტი პასუხისმგებლობით უკიდებიან.

● 29 მაისის ქვეყნის პრეზიდენტის სერგ ზარქიანიანის განკარგულებით თავდაცვის სამინისტროს სამშვიდობო ბატალიონის საბრძოლო დროშა გადაეცა. ბრავადის მეთაურს, პოლკოვნიკ არტურ სიმონიანს დროშა შვიარადებული ძალების მთავარი შტაბის უფროსმა, გენერალ-პოლკოვნიკმა იური ხანატუროვმა გადასცა. ბრავადის პირადი შეადგენლობით ტექნიკითა და შვიარადებით დაკომპლექტება 2015 წლამდე უნდა დასრულდეს. პოლკოვნიკ არტურ სიმონიანის თქმით, სამშვიდობო ბრავადამ ამჟამად 400 მშვიდობისმოყვარე მსახურის და ამავე რაოდენობის მოქალაქის სამსახურის სურვილი აქვს.

● შვიარადებული ძალების განკარგულებაშია 15 უპილოტო საფრენი აპარატი და 5 მართვის მობილური სადგური, რომლებიც სომხეთის თავდაცვითა კომპლექსმა შექმნა. სომხური პრეზის ინფორმაციით, თითოეულ სადგურზე 3 აპარატა მიმდგურებული და სისტემა საარტულური ცეცხლის მართვის ავტომატურ კომპლექსთან არის მიბმული. შეუღლია სხვადასხვა სახის სადაზვერუო ამოცანების შესრულება. ამჟამად მუშაობა უპილოტო აპარატების ცეცხლსასროლი იარაღით აღჭურვაზე კონცენტრირებული.

● ევგენიო აროლოზოვ „სეპარტიონის“ ცეცხლს უფროსი, რუსეთის სასაზღვრო ჯარების მოსამხარუფ სერგეი ბერეჟოვსკი სომხ კოლგაზე, პეტროს ადკიანზე თავდასხმაში დაჭრილი. 21 მაისს საღამოს ბერეჟოვსკი თავის მგობრებთან ერთად აღკანის სასტიკად გაუსწორდა და რამდენიმე დღის შემდეგ სომხმა სამართალდაცველებმა დააკავეს.

სომხეთში ავტომატების ქვეშ

● სერგეი ბაღაუშის 13 მაისის ბრძანებულებით პოლკოვნიკ ბუხლან ციკება სეპარატისტთა თავდაცვის მინისტრის პირველ მოადგილედ დაინიშნა.

● გავრის რაიონის ქრისტიანულ სასაზღვრო პოლიციის 28 მაისს მე-7 ცალკეული მოტოშსროლელი ბრივადის სამეთაურო-სამტაბო და სამობილზაციო სწავლება ჩატარდა. სწავლების თვის

რუსული ავტომატების ქვეშ აფხაზეთში საკურორტო სეზონი დაიწყო

● 18-20 მაისს მე-3 ცალკეულ სამთავროვო ბატალიონს საბატალიონო ტაქტიკური სწავლება ჩატარდა. ვენშტაბის უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის ასლან ანუკაბის თქმით, ბატალიონი სრულ საბრძოლო მზადყოფნაშია, მათგანთა გარეშომო შარში შეასრულა და მონააღმდეგის ავიაციის დარტყმის პირობებში თავდაცვას გადავიდა. სწავლებაში მონაწილეობდნენ მუხამბეტოვი, რომლებმაც სამხედროების ერთად დღევანდელი ჯგუფების მოქმედების პირობებში თავდაცვითი ოპერაციების დროს უთავითომოქმედების ამოცანები დაამუშავეს. სწავლება სოფელ წებულდისთან მდებარე პოლიგონზე საბრძოლო სროლებით დასრულდა. სწავლებაში 500-მდე სამხედრო მოსამსახურე მონაწილეობდა.

● 28 მაისს სეპარატისტული რეჟიმის თავდაცვის მინისტრმა მურად ქაშმარიამ განაცხადა, რომ არმიის შემცირება არ განიხილება და საკითხი მატრიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფისა და პროფესიული დონის ამაღლებას შეეხება. ქაშმარიას ინფორმაციით, მომავლში აფხაზეთში რუსეთის თავდაცვის მინისტრს და შვიარადებული ძალების გენერალური შტაბის უფროსი ჩამოვლენ.

● 28 მაისს მურად ქაშმარიამ აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული საერთო-საჯარისო კავშირის 14 კურსდამთავრებულ ოფიცრის დაბლიმები გადასცა.

იყო: სამხედრო ვითარების პირობებში საბრძოლო მზადყოფნის უმაღლეს ხარისხში თანამიმდევრულ გადასვლასთან ერთად სამობილზაციო რესურსების მიწოდებაზე გავრის სამხედრო კომისარატიის მოქმედებები.

● 30 მაისს სოხუმში ტურისტული სეზონი დაიწყო. თბილისში Abreცმა გახსნა, რომლის მფლობელი იურეი რეპატრიანტები არიან. დაჯგუფილია თბილისის თურქეთის მიმართულებით გამოყენება.

● 31 მაისს რუსეთის სამხედრო-სატრანსპორტო ავიაციის სარდალმა, გენერალ-ლეიტენანტმა ვიქტორ კავალკინმა ევრნალისტებს განუცხადა, რომ სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავებით ჩეკაოუსკიდან სოხუმისკენ ფრენების აღდგენა განიხილება. გენერალმა აღნიშნა, რომ 2008 წლის ავჯივტომში სატრანსპორტო თვითმფრინავებმა სოხუმში ბაზუშკის აეროდრომზე ათეულიობით რეისი შეასრულეს და რამდენიმე ასეული მფლანსტე ტექნიკასთან ერთად გადაიყვანეს.

ცხენვალის რევიონი

● 2 ივნისს ახალგაზრის რაიონის სოფელ ქარჩოზში ცხენის ციხის მახლობლად რუსული მე-4 სამხედრო ბაზის მკედარი ჯარისკაცი იპოვეს. ჯარისკაცს ტყვია საფეოქელში აქვს მოხუდრილი, მაგრამ უცნობია, მან თავი მოიკლა თუ სხვამ მოკლა.

„ბროლის ნებისმიერი სახე შეიცავს დიდ საფრთხეს როგორც მეთაურობისთვის, ასევე ჯარებისთვის. მხოლოდ მტკიცე საბროლო ერთობა, დაფუძნებული ურყვე ურთიერთობაზე მეთაურიდან ბოლო ჯარისკაცამდე, ესმარება მათ. გადაღობონ თანამედროვე ბროლის სწრაფად ცვლადი გარემოს ყველა მოულოდნელობა“.

ილია მიფილოვოვი, გერმანელი სამხედრო მესაერტი

გონარის ფლუეზა გასაგრება

შეტვის დერის პერენდიკულარულად განვლილი მდინარეები და სხვა წყლიანი თუ მშრალი ხაზობრივი დაბრკოლებები (ხეობები, კანიონები, ხეხვი, არხები და ა.შ.) წარმოადგენს შეტვის შემადგურებელ და დაცვის მწყობრს ხელშეწყობ ფაქტორებს. ისინი იძულებულს ხდის შეტევაში მყოფს, თავი მოუყაროს ძალებსა და დაცვის მწყობრს ცალკეულ მონაკვეთზე, გამოიყენოს სპეციალური ტექნიკური საშუალებები, დაეფოს შეტვის ტენსი და განსაზღვრული პერიოდით დაარღვიოს საბრძოლო წიბის ერთიანობა. საჭრთიელის მდინარეების ძირითადი, ჩრდილოეთ-სამხრეთი მიმართულება კარგ საშუალებას აძლევს ქართულ შეარაღებულ ძალებს მოაწიონ მდგრადი და კარგად ორგანიზებული თვითდაცვა მონივრულად შესაბულო დარტყმის მოსაგერებლად.

საჭრთიელის ტერიტორიაზე გაედინება 26060 მდინარე, რომელია საერთო სგრტე 26000 კმ-ს აღწევს. მუხუდა-

ვად იმისა, რომ მათგან 99,4% მცირე სიგრძისაა, საჭრთიელის უმეტესი ნაწილის რაოდენ რეკონსტრუქციის და ხელუგრეობა წინადადობების გათვალისწინებით შეტევაში მყოფ ფორმირებას თავისი ამოცანების მიმართულებებზე მოუწევს რამდენიმე მშრალი და წყლიანი წინაღობის გადალახვა, რომელია მნიშვნელოვანი ნაწილის სგრტე 20 მ-ზე მეტი იგრეობა. დაბრკოლების მორე (მორ) ნაბრზე ძალებისა და საშუალებების პროეცირება წერტილ მონივრულადგეისთვის მისი საბრთიერი რეგრუსების გათვალისწინებით, რა თქმა უნდა, არ წარმოადგენს დიდ სირთულეს, თუმცა იმავეს გამოგრება მონივრულადგეის პირობებში, არე ფორმირება, მის მნიშვნელოვან პრობლემებს შეუქმნის.

დაბრკოლების (წყლიანი ან მშრალი) მნიშვნელობა დამოკიდებულია მის სგრტეზე, სიგრძეზე, ნაკადის სიჩქარეზე (მდინარის შემთხვევაში), ნაბრების სიმაღლესა და დაქანებაზე. გრუტის ხასიათზე, ფსკერსა და კალაპორტზე (მდინარის

შემთხვევაში), პირობებზე, მცირე მის არსებობაზე, თვდაცვის ხასიათზე, საბრთერი მწყობრზე, ასევე ამხნეს და წლის დროზე, დაბრკოლების გადალახვისთვის საჭირო საბრთერი საშუალებების არსებობასა და სხვა ფაქტორებზე.

ნათელია, რომ არ შეიძლება მდინარისთვის დაბრკოლებებზე თუ არ იგრება განხილული მისი დაცვა შესაბოლო ხასიათი. მათ დამკვლევებისთვის არაგრთავარების მნიშვნელობა აქვს მცირე წიბის მდინარეები და ხეხვი არ უნდა წითავლის დიდ დაბრკოლებად და ამხნად, არასწორი იგრება რუკაზე აღნიშნულ თითოეულ ამ ტიპის დაბრკოლებების მცირეობის დეი მნიშვნელობა, ეინადან ეს გამოიწვევს ძალების დაქუჩაქუჩა და იგრებული დაცვის შესუტებას. წლის დრო და მდინარეზე პირობებზე ნაკლებობა ასევე მნიშვნელოვანწილად ცვლის მდინარის დაცვით თვისებებს.

განივილით მდინარის თვდაცვა ხელუდე გამოგრების შესაძლებლობა.

დაცვითის საბრძოლო სახელმძღვანელოებში მდინარის ხელუდე დაცვა გამოგრების განსაკერებულ პირობებზე წარმობულ საბრძოლო მოქმედებებს მისი ერთიანი დაცვის შესხვევაში, შესაძლებლობა მდინარეებისა და საშუალებების მინივალური დახაზრებით შეგრებულ იგრება მონივრულადგეის შეტევა გამოგრულეს მდინარის გადალახვა და იძულებული გახდეს, დაიწვოს დაბრკოლების ფორმირების ორგანიზება ამასთან, მონივრულადგეის დასუტებას ძალების გადაეგრეუება, ახალი დანაოების შემოყენება, გადასახლება საშუალებების მოხდევა და სხვა დამატებითი ღონისძიებები. ეს კი, თავის მხრე, იხსნის მნიშვნელოვან მხარეებში დროს, კერძოება ქართულ მხარეზე ოგრებულ მასშტაბში თავისი პოზიციების გამოგრებას და მონივრულადგეის შეტვის ძირითადი მიმართულების გამომდგენების შესაძლებლობას აძლევს.

წყლიანი დაბრკოლების დაცვის მხრე და მონივრულადგეის შეტვის მოგრება, ზიანის მცირეება გადაზადგეის დასახლება და ფორმირების გრტებზე, გადმოლახვისთვის გამოსახული უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთების მონარგრება, ხოლო ახლო ნაბრზე დაბრკოლების შემთხვევაში მისი გამოსოხული ძალების განდგრება, ძირითად ძალების კონტრდგრებისთვის პირობების მომზადება (რომლებიც ტრადემა უგრე ოგრე, უგრე ბროლის სხვა პირობებში, რათა არ მცეეს მონივრულადგეის პლავდარმზე გამოგრების საშუალებები).

მდინარის ხელუდე დაცვა წერება საბრძოლო მოქმედების საერთო პრინციპების საუფედელზე, მდინარის მახას

აოულებებისა და მიმდებარე გარემოს თავისებურებების გათვალისწინებით, როდესაც მდინარე მნიშვნელოვანი დაბრუნდება, ხოლო ბუნებრივი პირობები იძლევა ცვეხლის სისტემის ორგანიზების საშუალებას, საბრძოლო დაზარალებულ შემთხვევათა თავდაცვა ფართო პერიოდზე მოწინაა, წინა ხაზის უშუალოდ მდინარის ნაპირზე განთავსდება. თუკი მდინარის მიმდებარე ვიწრო არ იძლევა ეფექტური ცვეხლის წარმოების საშუალებას, მოწინავე ხაზი შესაძლებელია გადატანილი იქნეს თავდაცვის სიღრმეში. ნებისმიერ შემთხვევაში, თავდაცვის რაიონი უნდა მოქმედოს მანძილზე, რომელიც საშუალებას იძლევა მდინარის მისასვლელის ტყვიამურქვეშების ცვეხლით დაფარვისთვის.

დაცვისთვის მომზადებული რაიონები ნაწილებად და ქვედანაყოფებას უნდა დაეკავოს წინასწარ ამ მონიანადმდებლის ფორსირების დანიშნულ მდელი საბრძოლო დაცვის გამოყოფის (რაც საქართველოს მდინარეების მასშტაბების გათვალისწინებით არ არის რეკომენდებული). მათი ამოცანაა მონიანადმდების შეფერხება და დროის მოგება ძირითადი ძალების მერე დაცვისთვის მოსაშვებლად.

მდინარის ზღუდის დაცვის დროს ცვეხლის სისტემის ქვედა მუხები ერთობლივად

— მაქსიმალური მანძილებიდან ცვეხლის წარმოება დაახინის მონიანადმდებელ თავმოყრის რაიონებში — ამოცანით, შეუფერხებლად მონიანადმდების მდინარის ტყე გადმოაგდებდეს, ნახშირი და გაანადგუროს მისი საცეცხლე საშუალებები;

— ვეჯდა ხაზის იარაღის გამოყენებით, უშუალოდ მდინარეზე გადმოსულას, განადგურებულ იქნეს მონიანადმდების საფასპრო და ხიდგამდგამ საშუალებები, ცეცხლი ძალა — ამოცანით, არ დაუშვას მონიანადმდების ახლო ნაპირზე გადმოსვლა და გამაგრება;

— გაანადგუროს და შეაჩეროს ახლო ნაპირზე გადმოსული მონიანადმდების დანაყოფები — ამოცანით, არ მიეცეს მონიანადმდების ახლო ნაპირზე უჭის მოკვდების და პლაცდარმის გაფართოების საშუალება, ხელსაყრელი პირობები შეუქმნას მფორე ვულკანის (რეზერვს) კონტრშეტყვის განსახიროცილებლად;

— განახორციელოს კონტრშეტყვაში აქტიური მონაწილეობა — ამოცანით, უკუაგდოს და გაანადგუროს მონიანადმდების გადმოსული ქვედანაყოფები, ხელი შეუწიოს თავდაცვის ზღუდის აღდგენას. ცვეხლის სისტემის ორგანიზება ხელს აძლევს, რომ მდინარესთან მისასვლელულები, მდინარის წყლის სარე, გან-

საკორებით, ფონები და ფორსირებისთვის ხელსაყრელი მონაკვეთები, ცეცხლზედას ფლანგური და ვაჯრული ცვეხლით ამ შესთხვევაში ადგილზე ტანკების ნაწილი, ქვეითი საბრძოლო მანქანები, ტანკსაწინააღმდეგე და სხვა საცეცხლე საშუალებები შეიძლება გადაადგილდნენ ზღუდისთან ახლოს.

მდინარის ზღუდის დაცვა საბრძოლო მოქმედების ხასიათისა და მეთოდების მიხედვით იყოფა ორ სახედ: პოზიციურ და მობილურ დაცვად. პოზიციური, ძირითადად, გამოიყენება შედარებით მცირე ზომის მდინარეებზე. დიდი გადამპლულობის მდინარეებზე უპირატესობა ენიჭება მობილურ დაცვას.

მდინარის ზღუდებზე პოზიციური დაცვის მოწყობა განხილვება იმ პირობებში, როდესაც მფორის განკარგულებაში არ არის საკმარისი სასაძვრო ტექნიკა, საერში გაბატონებულა მონიანადმდებელ რეკომენდებული პირობებთან უნდა არ იძლევა მნიშვნელოვანი მობილური რეზერვების ფართო გამოყენების საშუალებას. ამ პირობებში ავჯილმდებარეობის უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთები, ინფრასტრუქტურის კვანძები, შესაძლო გადმოსასვლელი და ა.შ. უნდა დაეკავებულ იქნეს ვეჯდაზე მფორი დანაყოფებით, რომლებიც უზრუნველყოფენ იქნებთან დამოუკიდებელი მოქმედებისთვის, ძირითადი ძალებიდან მოწყვეტით ხშირად აღუდნა. ნებისმიერ შემთხვევაში, მფორი უნდა ცდილობდეს ღრმა უქელნირების პრინციპის დაცვას. დაცვის მფორების ასამდებლად და ფლანგი (ფლანგები) უნდა დაჯანბნოდეს მდინარეს და დაცული იყოს საინჟინრო წინაღობებით თავისთავად. პოზიციური თავდაცვა არ არის უპირატესი და აქვს სხვადასხვა ნაირსახეობაც, მაგრამ ამ სიტუაში მათზე ვერ შეუქმნდება ოქცია შესაძლებელია მდინარის ზღუდის დაცვის რამდენიმე ზოგადი ტაქტიკური მონაცემის მოგება:

მდინარის სისტემის დაცვის ტაქტიკური პრინციპები

- საბატალიონო ტაქტიკური ჯგუფი — 3,5-5,5 კმ;
 - ქვეითი ასეული — 1200 მ-ზე მეტი;
 - ქვეითი ოცეული — 500 მ-ზე მეტი. საბრძოლო წოდის სიღრმე
 - საბატალიონო ტაქტიკური ჯგუფი — 2,5-3 კმ;
 - ქვეითი ასეული — 700 მ-ზე მეტი;
 - ქვეითი ოცეული — 200 მ-ზე მეტი.
- პოზიციური დაცვის პირობებში აუცილებელია მორ ნაპირზე მობილური და გადმოსვლის საკუთარო ძალებიდან დაახლოებით 12-15 კმ-მდე მანძილზე, რაც საშუალებას აძლევს ძირითად ძალებს მზარი დაუქვიოს საარტილერიო ცვეხლით ქვედანაყოფის მფორი ამოცანა მონიანადმდების შეფერხება, მაქსიმალურად დაზარება და მისი მფორების ძირითადი მამაროულების გამოყოფა.

მობილური თავდაცვის ძირითადი პრინციპი განსხვავდება პოზიციური თავდაცვისგან მფორების იმით, რომ დამცველი ძირითადი ძალები ქვეითან მფორიდან მომობრები მდინარის ზღუდის დაცვა ხელს, ძირითადად, კონტრშეტყვითა და გადმოსული მონიანადმდების განადგურებით განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ მობილური თავდაცვის დროს საბრძოლო დაცვა არ გამოიყოფა. მათი მფორების ასრულებული სათვალთვალო პუნქტების ხშირი მფორი და საბატალიონო პატრულები, მის დამახასიათებელ ნიშნის ასევე წარმოადგენს სუსტად გამოხატული დაცვის მფორი ზოლი, რომელსაც არ გააწნია მკვეთრად მოხაზული პოზიციები. მობილური დაცვის ორგანიზება მოითხოვს მონიანადმდებელ არანაკლებ ოპერატული მობილური მფორების შესაძლებელია უსაფრთხოდ დროს საბრძოლო მომზადების და ვაჯრების უქცირეს დისციპლინას, ასევე, განსაკუთრებული ხარისხის მაროვილობას.

რასაც აუცილებლად ექნება ადგილი საფასირო სამუშაოების წყაღში ჩამკვების ადგილებში.

ცალკე უნდა ხაზი გავსეს საინჟინრო უზრუნველყოფის, მისი მთავარი მიზანია ყველა სახის იარაღის ძალის ეფექტურიობის ამსღლება, საკუთარი ძალების დაეცა და მანქანის უზრუნველყოფა. დიდი ვერადლება უნდა დაემოს საინჟინრო წინაღობების დაყენებას როგორც ხელუხივ, ასევე წყაღში. 25 მ-ზე მეტი სიგრძის ხიდები უნდა მომზადდეს ავეთქებისთვის. ავეთქების დროსა და მასუხისმგებელ პირს ნიშნებს დაეფუფებს მუთავრი. 25 მ-ზე ნაკლები სიგრძის ხიდები ინადებსა და იფარება ცეცხლითა საკმარ ეფექტური ხიდების მიმდებარე ადგილების ინადებთა ირრრრ ნაბრძნა. აუხზნთვის კონფლიქტისა და სხვა ლოკალური კონფლიქტების გამოცდილების გათვალისწინებით, ჩვენი პირბაზისთვის მომზადწინაილია ტანკსაწინააღმდეგო და ქვეთაწინააღმდეგო ნადებების დაყენება როგორც მდინარის ფრხვითან ჩამავლ მისაღვლელებზე, ასევე უზუალოდ მდინარის ფსკერზეც. ნაკადის ჩქარა დინების პირობების ნადებები მარტვალა სპეციალურ სადგარზე, რათა თვიდან იქნეს აცადებული მათი გადაადგილება და ნატვანი დაფარვა. ძალზე მეტ ეფექტურობა როგორც წყაღეკვმა დისტანციური ფუკების, ასევე მურკავი ფუფების გამოყენება. მათი საშუალებით შესაძლებელი იქნება პირტორული და ბორბული გადასაღვლელების, ასევე მუქსინებულ ხიდების წყობიდან გამოყენება.

დასასრულ, მდინარის ზღუდის კარგი დაცვის მთავალი საკითვალის უახლესი ისტორიიდან, რომლის მონაწილეცისაა, სამწუხაროდ, უსამართლოდ არან დაფიწველია:

1992-1993 წწ. აუხზნების საომარი მოქმედების დროს ფრჩხტის ძირითადი ხაზი მდინარე გუბისაზე გადიოდა. მიუხედავ იმისა, რომ ითვალისწინებოდა საინჟინრო თვალმართის არასრულად იყო მოწყობილი, ქვედანაყოფები, ძირითადი, დაკომპლექტებულნი იყვნენ მოხალისეებით, კატასტროფულად არ იყო საკმარისი საბრძოლო აღჭურვილობა - სოხუმის დამცველები ვინ წლებზე მეტხანს არ აძლევდნენ საშუალებას მოწინააღმდეგეების მრავალჯერო შეიარაღებულ დაჯგუფებებს, შემოჭრილიყვნენ სოხუმში, თუმცა მათი პოზიციები ხისტგმტვრულ იბრძობოდა მძიმე არტილერიითა და ავიაციით როგორც პერიდან, ასევე ზღუდნი. განსაკუთრებით გააფორმებული შტტეტი იყო 1993 წლის 16 მარტს დამის 300 საათზე გუბისის ხაზზე მყოფ ქართულ ბატალიონებს რუხულმა ავიაციამ ცეცხლი გაუხსნა, სანგრებს ამუშავებდა არტილერიაც, საავიაციო და საარტილერიო ნატვრების

შტტეტი დღის 500 საათზე აუხზნო ქვითი ნაწილები შტტეტი გადმოხრდეს. აუხზნებს შტტეტი იმ დროს მათ ლული არ სუბული ყველა ძალია ჩართეს. ქართული პოზიციების მასობრიული იერიში რუკავი მტვრთან მონაკვეთზე ერთდროულად დაიწყო. დარტვების ძირითადი მმართველობის მხარს სარკინებო სადგარი და აქნდარა წარმოადგენდა. ით აუხზნებს ხიდებს აიღებდნენ, იმინი შტტეტიმ ჯეუმანტკეტი კასაც ჩართდნენ. მიუხედავ იმისა, რომ ჩვენს საწვრებს ხელმართებდა ბრძოლა მდინარეობდა, ქართულმა ნაწილებმა ფლანგებზე შტტეტი გაუხსნეს, მაგრამ დღის 700 საათზე ცენტრებს ფრჩხტის ხაზი მარცხ გაიარდა. აუხზნურმა ფრჩხტებსმა ქალაქის გათვალისწინებულ შტტეტიმ გუ-მისათვის განსაღვლელები ბატალიონებს დეგამა მოქცევის საშინაობებს დაეჭურკა. ამ მძიმე საბრძოლო ვარტვობაში ქართული დანაყოფებმა შტტეს მდინარეზე თვალკეთი ზღუდის ხაზის შენარტვება, არ მისცეს მოწინააღმდეგეს პლედარობის გათვალისწინება და ახლო ნაპირზე ფუბის პოზიციების საშუალება. გარღვევა მალე შეატვრეს, რითი საშუალება მისცეს რუხვრდნენ გადასრულიდ ნაწილებს ვარტვობაში შემოხული მოწინააღმდეგე აღყამა მოეცია და მოღალატე გაეჩადგურებინა. 16 მარტს განსაკუთრებული როლი არტილერიით ით მამა. იერიშზე გადმოხული სეპარატისტთა უკანა თემების ქართული მტვრების ცეცხლში მოკლა. აუხზნებს უღლეთი დნაკარგი განაკადეს. ამკარა გხვდა, რომ აუხზნა იერიში მზისას ვრ აღიწედა. დაახლოებით 1500 საათისთვის სეპარატისტთა უკან დახუცა დაიწვეს. დღის ბოლოს გუ-მისთა აუხზნებისგან მოღალატე გაიწინადა. აუხზნურმა მარტე 1000-ზე მეტი კაცი დაკარგა. ყველაზე მეტად დანაზარდა ახალშექმნილი ბავშრებისა ბატალიონი. აუხზნურმა მანკა დაიწყო, მაგრამ ქართული მარტე იერიშზე არ გადასულა. ვარტვრეტილენის ბრძინებას ამოღ ვლდა ამის გამო 16 მარტის ამბოჯობაში პოლიტიკური მძუჭებით მხოლოდ იმის ვრთვითი ვინოვად დარჩა და მშინტვროდნის საწმენდი ვარტვობაში კონფლიქტის მამდინარეობაზე შტტეტიმ ვრ მოახდინა.

ამ საბრძოლო ემსილის მთავალით შეიძლება თქვას, რომ ის, ვრ შტტეს გამოეღვლემა და არასრულად შეიარაღებულმა, მაგრამ გულანობილეს ქართულმა მომამტვრებმა, დღეს მით უფრო უნდა შტტელნ კარგად აღჭურვილმა და მომზადებულმა დანაყოფებმა, ამ შემთხვევაში წინაგების მომართვა ვლდა მწვეტილი ფაქტორია ვაკაცობა, სამომავლის სივრცელი და მტკიცე საბრძოლო მტვობობა.

მასტბანმ ასანბანამ მრთავიან გერნალი, ვერნალური შტტის კოფული უფროსი

საქართველოს საოპერაციო რაიონში მოხანმწინილია ამ შეიძლებების სინთეზის ადაპტირება ვარტვო პირობებთან ურთივრთავში. ვრბოდ, შტტეტიმ თვადიაციით პოზიციები უნდა მოვლებდეს უსწამუნელივინეს ტაქტიკური მმართველებსა და მდინარეზე გადმოსაღვლელების ჩამტვტი პოზიციური დაცვის პრინციპის წინააღმდეგობების კანტებისა და საფრენი პუნქტებისგან, იმინი ჩვეულურე ქვეობან წრულად თვადიაციისთვის და მათი შესადგენლობა შეიძლება იყოს როგორც გაზღვირებულ იცეული, ასევე აქტივი და პატვლიონა. ეს წინააღმდეგობის კანტები და საფრენი პუნქტები უნდა განსაღვლელებ იქნეს სიღრმეში უმჯობინარე ზღუდა, რომელია შეადგენებს აქტივრად და აგრესიულად უნდა მოქმედებდნენ მობილური სადამრეკვი და საბრძოლო პატვრელები. „მოხტვალა“ ჯეუმანტვრეები, თვითმავლი საარტილერიო დანადგარების ბატარეები, ასევე, 8-10 კმ სიღრმეზე წინასწარ შმადლება რაიონები კონტრშტტეტიო დანაყოფებისთვის.

უშუალო მმარდგვრების არტილერია მოხანმწინილია ვინადგაღვებს საფრენი პუნქტების რაიონებში ან მწინავე თვადიაციით პოზიციები, რათა მუდმივი დარტვების ქვეშ ამყოფოს მოწინააღმდეგე. მათთვისაც შმადლება როგორც ძირითადი, ასევე ჩვეულებრივზე მეტი სათადარიგო პოზიციები. ქვეობა დროებითი საცეხილუ პოზიციები მდინარის ზღუდესთან უშუალო სახლევნი, ხოლო თვითმავალი არტილერიისთვის - პირ ნაპირზეც, რათა მაქსიმალურ მანძილებზე შტტესის გადმოაღვლელებული მოწინააღმდეგეების დახინება. ნაღმსატვრების ცეცხლი შტტეს საარტილერიო ცეცხლის საკუთი გეგმაში და წარბობს ირრრ ნაბრძის მმართველებით. მათი ცეცხლის სწრაფი ჩაწვრტვებით შეიძლება დიდი ზანის მიყვრება თვამორული მოწინააღმდეგისთვის,

„პერი-პერი“ კლასის პართოპლი რაკეტები

(გაგრძელება. დასაწყისი
იხ. „არსენალი“ #10)

საბჭოთა კავშირი ელექტრონიკის განვითარების დონით ფეფელთის ჩამორჩება აშშ-ს და ეს ფაქტი განსაკუთრებით თვალში საცემი გასული საუკუნის 60-იან წლებში იყო. იმ პერიოდში აშშ-ის სამხედრო-სასაერო ძალების განკარგულებაში უკვე იყო „საიდუნდერის“ ტიპის ინფრამიწიული დამზნების სისტემის მქონე „პერი-პერი“ კლასის პართოპლი რაკეტა. საბჭოთა კავშირი კი წლების განმავლობაში უშედეგოდ ცდილობდა მისი მსგავსი შეიარაღების შექმნას.

ჩინეთსა და ტაივანს შორის გამართულ სამხედრო კონფლიქტში, 1958 წლის 24 სექტემბერს, პირველად გამოიყენეს „პერი-პერი“ კლასის პართოპლი რაკეტები. სასაერო ბრძოლებს დროს „საიდუნდერის“ ტიპის რაკეტებს ტაივანური F-86-ები საბჭოური წარმოების ჩინური გამანადგურებლების ჩამოსაფეხად იყენებდნენ. ერთხელ ტაივანული შეიარაღების მცირე კავშირული და მზანს აკედნილი რაკეტა ჩინეთის ტერიტორიაზე ჩამოვარდა. ნამსხვრევების განფარტვის დღე ზონის მიუხედავად, რამდენიმე დღეში ჩინელმა ვარისკაცებმა რაკეტების პრაქტიკულად ვეღვა ფრამტეჩა მოიძიეს და საბჭოთა სპეციალისტებს გადასცეს. მაგრამ ფრამტეჩები იმდენად უვარგისი იყო, რომ მათი შემოწმებით შედეგის მიღებაზე ლაპარაკი ზედმეტი იყო. მაგრამ 1958 წლის 28 სექტემბერს საბჭოთა სპეციალისტებს ბელმა გაუღიმა — ჩინურმა MiG-17-ს აკროდრომზე აუფეხვებელი „საიდუნდერის“ ტიპის რაკეტა მოიტანა, სასაერო ბრძოლისას რაკეტა მის ფუტელაქში მოხვდა, მაგრამ არ აფეხვებულა. რაკეტა მამსინეე მოსკოვში გადაგ-

ზუნეს, სადაც მის დეტალურ შესწავლას საბჭოთა სპეციალისტები შეუდგნენ. თუმცა ეს არც ისე მარტვი იყო. რაკეტის წონის შესამცირებლად, ამერიკელებმა მის შგნით სხვადასხვა დეტალისა და მოწყობილობის დასამატრებლად ეპოქსიდური წებო გამოიყენეს.

დროის შემცირების მიზნით, გადმულა ამერიკული რაკეტის ბაზაზე მისი საბჭოთა ანალოგის დაპროექტება, რომელმაც შემდგომში ნიშნული K-13 (P-13) მიიღო. თუმცა ამერიკულ რაკეტაში გამოყრებული ძალიან ბერი ტექნიკური გადწყვეტილება საბჭოთა სპეციალისტებისთვის სრული მოულოდნელთა გამოდგა. საბჭოთა ანალოგის პირველი საცდელი გამოცემა 1959 წლის მაისში ჩატრდა, ერთი წლის შემდეგ კი ის სერიულ წარმოებაში ჩაუშვეს. რაკეტის სიგრძე 2.83 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0.127 მ-ს შეადგენდა. რაკეტა 75.3 კგ-ს იწონიდა, სადენად 11.3 კგ მსხვრედა-ფუფასური ტიპის, საბრძოლუო ტონისზე მოდიოდა. რაკეტის გამოყრება მინიმალურ 900 და მაქსიმალურ 7600 მ დისტანციაზე შე-

ძლებოდა. ფრწის დროს ის 550 მ/წმ-ის ტულ სიჩქარეს ავითარებდა. სამზინდან აცუნის შემთხვევაში, სტარტდან 21-28 წმ-ის შემდეგ რაკეტა ლიკვიდატორის შემყვობით ფეფელბოდა.

P-13 პირველად ვეფტამის ომში გამოიყენეს, მაგრამ მისი თეფთდამზნების თეფ ძალიან მგრძნობიარე აღმოწნდა მეტეოპრობების მიმართ მისი გამოყრება მხოლოდ უკანა ნახევარსფეროში შეიძლებოდა, მაწინააღმდეგეს კი მისი აცილება მარტვი მანვერის საშუალებით შეეძლო. დიდი გადატვირთვის დროს ხშირად იყო შემთხვევა, როდესაც რაკეტა არ სცილდებოდა გამშვეს. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საბჭოთა სპეციალისტებმა თეფქმის ამერიკული რაკეტის სრული ანალოგი შექმნეს. გამონაკლისს მხოლოდ ინფრამიწიული დამზნების თეფ და რაკეტული საწევი წარმოადგენდა, რომლის წარმოების ათეფსებაც საბჭოთა მრეწველობამ ვერ შექნო.

სხვადასხვა პერიოდში რაკეტას იყენებდნენ ეღანეთის, აღერის, ანგოლის, ბულგარეთის, ჩინეთის, კუბის, ჩეხოსლვაკეთის, ეგვიტის, ფინეთის, ინდონ-

საბჭოური P-13 პრაქტიკული 80-85%-ით ამერიკული „საიდუნდერის“ ასლის წარმოადგენდა

გზაგადამჭერილი MiG-25 და მის შეიარაღებაში შემავალი რაკეტა P-40

ენიის, ინდოეთის, კრავის, ლიბიის, სამხრეთ კორეის, რუმინეთის, პოლონეთის, ეივრანის, საბჭოთა კავშირისა და იუბანის სამხედრო-საჰაერო ძალები.

60-იანი წლების დასაწყისში მიქოიანის საკონსტრუქტორო ბურომ ახალი სახის გამანადგურებელ-გზაგადამჭერულზე დაიწყო მუშაობა. შესაბამისად აღის წესრიგში მისთვის ახალი სარაკეტო შეიარაღების შექმნის საკითხი დადგა. კონსტრუქტორების მიხედვით საშუალება, შექმნილი რაკეტა, რომელიც თავისი გაბარიტული და წონითი მახასიათებლებით უახლოვდებოდა რაკეტა P-4-ს, რომელიც Tu-128-ზე გამოიყენებოდა.

ამასთან, ორივე ტიპის თვითმფრინავზე ერთნაირი რადიოლოკაციური სადგურები გამოიყენებოდა, მაგრამ ახალი პროექტირებადი რაკეტის შემოღების პირობები მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა მისი „კლასის“ შემოღების პირობებისაგან. საქმე ის არის, რომ გზაგადამჭერილი E-155 განკუთვნილი იყო ხანგრძლივი ფრენებისათვის მალად სინქრონიზაციისაგან. საქმე ის არის, რომ ალტიტუდობა 2500 კმ/სთ-ის ამის გამო როგორც თვითმფრინავის, ასევე რაკეტის კონსტრუქციული ვლეშტების პერიოდს ხახვისი გამო 250-280 გრადუსამდე გაზრდებოდა. მასალების ტემპერატურულ მდგრადობასთან დაკავშირებული პრობლემების გარდა, საჭირო იყო რაკეტის ვლეშტორბული შიგთავსის ნორმალური მუშაობის უზრუნველყოფა მაღალი ტემპერატურის დროს.

1962 წლისთვის ახალი რაკეტა K-40-ის პროექტი მზად იყო. ის ერთდროულად ორ პარიანტში — ინერციული და რადიოლოკაციური დამსხვების სისტემებით შეიქმნა. პირველის შემთხვევაში მისი სიგრძე 5.98 მ-ს, მუხრუმბო კი 6.37 მ-ს შეადგენდა, ორივე კორპუსის დიამეტრი კი 0.3 მ იყო. რაკეტის ორივე პარიანტს 469 კგ-ის ტოლი სასტრატო

მასა და 38 კგ-ის ტოლი მსხვერფედი-გუსური ტიპის საბრძოლო ჭობინი ჰქონდა. სითბური დამსხვების პარიანტის შემთხვევაში, რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური მანძილი 30 კმ-ს შეადგენდა, რადიოლოკაციურისთვის კი ეს სიდედრე 36 კმ-ს უტოვდებოდა.

პირველი გაფრენა მოხდა MiG-25-მა გზაგადამჭერილის კონფიგურაციამ 1965 წლის 26 ოქტომბერს შეასრულა. 6 წლის შემდეგ ახალი პავრსაწინააღმდეგო კომპლექსი შეიარაღებაში მიიღეს. რადიოლოკაციური დამსხვების სისტემის მქონე რაკეტამ ნიშნული P-40P. ინერციული დამსხვების სისტემის მქონე კი — P-40T მიიღო.

თვითმფრინავი MiG-25 და მისი შეიარაღებაში შემავალი რაკეტები საბჭოთა კავშირის პავრსაწინააღმდეგო თავდაცვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვნეს ნაწილს წარმოადგენდა და ის მკაცრად გასაიდუმლოებული იყო, მაგრამ 1976 წლის 6 სექტემბერს მერინგომა ვიქტორ ბულანოვმ ეს თვითმფრინავი გაიტაცა და იაპონიის ქალაქ მოკადატეს აეროპორტში დასვა. ამით ამჟამის ხელში ჩაუვარდა

იმ დროისთვის საიდუმლო თვითმფრინავის რადიოლოკაციური სისტემის უნარი უნდა და შეიარაღება. მათი ახალინის კი ადვილად დასადგენი იყო სხვადასხვა სახის საბჭოთა მრეწველობის განვითარების ამჟამინდელი დონე. საბჭოთა კავშირი იძულებული გახდა სასწრაფოდ შეედრო საბჭოთა ზომა. 1976 წელს გადგა და MiG-25-ზე საბორტო რადიოლოკაციური სადგურისა და შეიარაღების მოდერნიზაცია.

დროის უქონლობის გამო, რომელიც გამოწვეული იყო შეიარაღების მოდერნიზაციაზე, მხოლოდში ველზე სწრაფ გამანადგურებლისათვის ახალ რადიოლოკაციურ სადგურად არჩეულ იქნა გამანადგურებელ MiG-23M-სთვის შექმნილი ლოკატორი Sapfir-23. ამ უკანასკნელს უწევდა გამოხსოვების წყალობით მაქსიმალურად მჭიდროდ დასხვების აღმოჩენა შეეძლო. მოდერნიზებულმა რაკეტებმა შესაბამისად ნიშნული P-40PD და P-40TD მიიღეს. საბოლოო პარიანტისგან გეომეტრიული და წონითი პარამეტრების მიხედვით ისინი პრაქტიკულად არ განსხვავდებოდა. უცვლელი დარჩა მათი გამოყენების მაქსიმალური დისტანციაც. მთავარი ცვლილება მათ ვლეშტორბულ შიგთავსის შეცვლა მოდერნიზაციის წყალობით. ამიერიდან სითბური დამსხვების სისტემის მქონე რაკეტის გამოყენება როგორც უკანა, ასევე წინა ნახევარსფეროებიდან იყო შესაძლებელი.

მოდერნიზებული რაკეტები შეიარაღებაში 1979 წელს მიიღეს. შემდგომში ექსპლუატაციიდან MiG-25-ის გზაგადამჭერი პარიანტების მოხსნის შემდეგ, ეს რაკეტები უკვე MiG-31-ის შეიარაღების არსებობაში შევიდნენ.

MiG-31-ის სარაკეტო შეიარაღების შემადგენლობაში შემავალი „საჰაერო პავრის“ კლასის პარიანტ რაკეტის მოქმედების დიდი რადიუსით P-33 წარმოადგენს. 1968 წელს დაიწყო მუშაობა

დღეისათვის P-33 თვითმფრინავის შეიარაღებაში ველზე მოხსნადენი რუსული რაკეტა

მიქოიანის გზავლამქრელის მოდერნიზებულ ვარიანტზე — MiG-31. ახალი თვითმფრინავის წინაშე დასახული ამოცანის თანახმად, მის შუარაღებაში შემავალ სარაკტო შუარაღებს მიწინააღმდეგის განადგურება არანაკლებ 120 კმ-ის დისტანციაზე უნდა შეძლებოდა.

თავდაპირველად ახალი რაკეტისთვის, რომელსაც საქარხნო ინდექსი K-33 მიიღო, აეროდინამიკური სქე-

ფრანგული წარმოების რაკეტები: Super 530 (ზედა ფოტო) და Magic-2 (ქვედა ფოტო)

მა „ბიუ“ შიარა და მიხი განთავსება თვითმფრინავის ფრთაქვეშა პილოტისზე იდგმებოდა. მაგრამ შემდგომში რაკეტის უფრო მაღალი აეროდინამიკური მახასიათებლების მიხედვით, არსებანი ნორმალურ აეროდინამიკურ სქემაზე შეიარა. თვითმფრინავის აეროდინამიკური წინააღმდეგის შესამარბებლად და რაკეტის დასაცავად კონფორტული გახურებისგან, უკვე რაკეტის წარმოების პროცესში, უარა თქვა რაკეტის თვითმფრინავზე განთავსების პილოტურ სქემაზე და რაკეტის ფუნქციონირებას ნაყრად ნაყრად მდგომარეობაში განთავსება გადაწყდა, ხოლო ოთხი რაკეტა ორ წველაზე, თვითმფრინავის ფუნქციონირების გასწრებ უნდა განთავსებულყო.

რაკეტის სიგრძე 4.15 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დამტერი კი 0.38 მ-ს შეადგენს. რაკეტის სასტარტო მასა 490 კგ-ია, საიდანაც 47 კგ მსხვერვად-ფუგასური ტიპის საბრძოლო ქობინზე მიდის. რაკეტის, რომელსაც ნახვრად აქტიური რადიოკაიკური დამზნების სისტემა აქვს, გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 120 კმ-ია, მინიმალური კი — 4 კმ. რაკეტის გამოყენება მაქსიმალური 3700 კმ/ს-ის ტილი სიქარხნი მტრის სპიზნის წინააღმდეგ 25-დან 28000 მ-ის სიმაღლის დიაპაზონში შეიძლება, ძალური დანადგარის სახით რაკეტაზე მარაჩვეუიანი რაკეტული ძრავა გამოყენება.

1975 წელს დაწყებულ რაკეტის

გამოცდის პროცესში, მის კონსტრუქციაში, ფრენის დიდ სიქარხნებზე მდგრადობის გაუმჯობესების მიზნით გარკვეული ცვლილებები შეიქცა. პირველი სასაქარო ნაბიჯზე ამ რაკეტის გამოყენებით 1976 წლის 26 მარტს ჩამოაფრეს. შუარაღებაში კი რაკეტა ოფიციალური ნიშნულით P-33 1981 წელს მიიღეს.

არსებობს რაკეტის მოდერნიზებული ვარიანტი P-37, რომელიც MiG-31M და MiG-31BM-ის ტიპის გამანადგურებელ-გზადაგამრქლებზე გამოიყენება. რაკეტის სიგრძე 4.2 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დამტერი კი 0.38 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 600 კგ-ის იწონია, საიდანაც 60 კგ საბრძოლო ქობინზე მიდის. რაკეტაზე ის მსხვერვად-ფუგასური ტიპისაა. მოდერნიზებული რაკეტის გამოყენება მაქსიმალური 280 კმ-ის ტილი დისტანციაზე შეიძლება. რაკეტის ფრენის მაქსიმ-

მალური სიქარხე M=6-ს შეესაბამება. რაკეტა შუარაღებაში 1989 წელს მიიღეს. ზუსადინიშნულ ტიპის თვითმფრინავებზე ამ რაკეტის ვსვ-ვეს ცალს ათვსებენ.

გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს „პერო-პერი“ კლასის რაკეტებზე მუშაობა საფრანგეთსაც დაიწყო. პირველ მთავარ ფრმა Marta-ს რაკეტა R530 წარმოადგენდა და ის სასაქარო სამზნების საშუალო დისტანციებზე განადგურებისთვის შეიქცა. საფრანგეთის სამხედრო-სასაქარო ძალების შუარაღებაში რაკეტა 1963 წელს მიიღეს. მისი სიგრძე 3.28 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დამტერი კი 0.263 მ-ს შეადგენდა. რაკეტა 195 კგ-ის იწონია, საიდანაც 27 კგ მსხვერვად-ფუგასური ტიპის საბრძოლო ქობინზე მიიღია. ძალური დანადგარის სახით მასზე მარაჩვეუიანი რაკეტული ძრავა გამოიყენებოდა, რომელიც მას 2600 კმ/ს-ის ტილი ფრენის მაქსიმალური სიქარხე ანიჭებდა. მისი გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 15 კმ-ია.

რაკეტის სერიული წარმოება 1970 წელამდე გაგრძელდა. უკვე გამოუმყვს დაახლოებით 4000 სერიული. სხვადასხვა პერიოდში რაკეტა ავსტრალიის, ბრაზილიის, კოლუმბიის, საფრანგეთის, ეკვატორის, ტრაქის, ისრაელის, ლიბიის, პაკისტანის, ესპანეთის,

ადღისთვის რაკეტა P-27 და მისი მოდიფიკაციები რუსეთში „პერო-პერი“ კლასის ვეცლაზე გაცრცელებულ საარაკეტო შუარაღებს წარმოადგენენ

გამანადგურებელი MiG-29-ი
რაიკტა P-27-ის გაშვების მომენტ

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის, ევროსუელისა და არგენტინის შეიარაღებაში იყო. ეს უკანასკნელი R530-ს ფოლკლენდის კუნძულებისთვის გამართული სამხედრო კამპანიისას იყენებდა.

1968 წელს დაიწყო მუშაობა რაკეტის გაუმჯობესებულ ვარიანტზე Super 530F. მოდერნიზაციის მიზანს დიდ სიმაღლეზე, მაღალი სიჩქარითი სიჩქარით მფრენი სამიზნეების განადგურების შესაძლებლობა წარმოადგენდა. რაკეტის პირველი საცდელი გაშვება 1974 წელს შედგა, სამი წლის შემდეგ კი მისი სერიული წარმოება დაიწყო. რაკეტის საბაზო ვარიანტს სიგრძე და კორპუსის დიამეტრი შეუნარჩუნეს, შეიცვალა მხოლოდ ფორმა. რაკეტის მასა 245 კგ-მდე, საბრძოლო ჭიბინისა — 30 კგ-მდე, რაკეტის გამოყენების დისტანცია კი 25 კმ-მდე გაიზარდა.

ექსპლუატაციაში ახალი Mirage-2000-ის ტიპის გამანადგურებლის მიღების შემდეგ კი მისი საბრძოლო შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით მოდიფიკაცია Super 530D შექმნა, რომელიც დაბალ სიმაღლეზე, მიწის ფონზე მფრენი სამიზნეების გასანადგურებლად იყო

განკუთვნილი. რაკეტა აღჭურვს ახალი სახის ნახევრად აქტიური იმპულსურ-დაიდურული ტიპის თვითმიზნებადი თვით რომელიც ხარვეზებისგან უკუვსადაა დაცული. რაკეტის პირველი საცდელი გაშვება 1984 წელს შედგა. მწარმოებლების თქმით რაკეტას მინიმალურ 60 და მაქსიმალურ 24400 მ სიმაღლეზე მფრენი სამიზნეების განადგურება შეუძლია. მისი გამოყენების დისტანცია 40 კმ-მდე გაიზარდა. დღეს რაკეტის ოპერატორები საფრანგეთის, ინდოეთის, არაბთა გაერთიანებული საამიროების, ტაივანის, საბერძნეთის, ევვატის, პერუს, ბრაზილიისა და ესპანეთის სამხედრო-საჰაერო ძალებში არიან.

რაკეტა R530-ის კარგი მახასიათებლების მთხედვად, ეს რაკეტა საშუალო დისტანციებზე გამოსაყენებლად იყო განკუთვნილი და მისი ახლო საჰაერო ბრძოლაში გამოყენება შეუძლებელი იყო. ამიტომაც 1976 წელს ფირმა Matra-მ დაიწყო მუშაობა სწორედ ასეთ რაკეტაზე, რომელსაც Magic R.550 ქოდა. საფრანგეთმა ის თვითმფრინავ „მირაჟ III“-ებისა და „აიგუარისის“ შეიარ-

აღებაში 1974 წელს მიიღო. 1985 წელს დაიწყო მისი გაუმჯობესებული ვარიანტის — Magic-2-ის სერიული წარმოება. მისი გამოყენება ვეღა იმ თვითმფრინავზეა შესაძლებელი, რომლებსაც ამერიკელი „საიდენიფერის“ ტიპის რაკეტის გამოყენება შეუძლიათ.

რაკეტის სიგრძე 2,75 მ-ს, კორპუსს დიამეტრი კი 0,16 მ-ს შეადგენს. ის 89 კგ-ს იწონის, საიდანაც 12,5 კგ საბრძოლო ჭიბინზე მოდის. ძალურ დადაჯარვად რაკეტაზე გამოიყენება მყარსაწყვიანი რაკეტული ძრავა, რომელიც ფრენისას მას 2,7 კმ/ს-ის ტოლ სიჩქარეს ანიჭებს. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 8 კმ-ია. რაკეტის ინტეგრირებული დამიზნების თაყმი დეტექტორი ციფრები თხევადი ანოდიური რომლის ბალენები თვითმფრინავზე არსებულ გამშვებ დანადგარში დაყენებული. სამიზნის აღმოჩენაზე დიდი სიჩქარით სკანირების რეჟიმში გამოიყენება. რაკეტის გამშვება მატარებელი-თვითმფრინავის მაქსიმალური 1300 კმ/ს-ის ტოლი სიჩქარისა და 6გ-ს ტოლი გადატვირთვისას შეუძლია.

1974 წელს საბჭოთა კავშირში მუთხედ თობის გამანადგურებელი მუშაობის დაწყებისთან ერთად, დაიწყო მათთვის განკუთვნილი ახალი „საერთაპირი“ კლასის რაკეტების შექმნაც. კორკრისმა გამარჯვება საკონსტრუქტორი ბიურო „ეიმკე“-ს და მისმა პროექტმა K-27 მოიპოვა. თვითდაწვე რაკეტა მოდულური სქემის მიხედვით იქმნებოდა და მოდიფიკაციებს შორის განსხვავება მხოლოდ დამიზნების ტიპებში იყო — ინფრარითული და რადიოლოკაციური. ახალი რაკეტა განკუთვნილია საშუალო დისტანციებზე ნებისმიერ კლასის თვითმფრინავების, შეველდ ფრენების, ფრთოსანი რაკეტებისა და უპილოტო საფრენი აპარატების გასანადგურებლად, როგორც მიწის, ასევე ზღვის ფონზე, დღისა და ღამის განმავლობაში. ნებისმიერ მტკიცეობებში. რაკეტის პირველი საცდელი გაშვება 1979 წელს შედგა და მისი გამოცდის პროცესში 1984 წლამდე გაგრძელდა. იმავე წელს სერიულ წარმოებაში ჩაუშვეს და სამი წლის შემდეგ თვითდაჯარვად შეიარაღებაში მიიღეს. რაკეტა P-27-ს მწარმოებელ რამდენიმე მოდიფიკაციად, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება სამი ტიპის თვითდაზნებადი თვების გამოყენებით — ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური, მასიური რადიოლოკაციური და სითბური. ვარდა ამისა, არსებობს კიდევ ვარიანტები რაკეტის სტანდარტული და გაზრდილი ენერჯიზი

რაიკტა Python-5 იმდენად ეფექტური გამოდგა, რომ ეტრადგება მის პაზაზე ხანგრძლივ კომპლექსი Spyder-ს შექმნეს

იარაღებით რაკეტის მოდიფიკაციებს, ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური თვითდაზიზნებადი თავით, აქეთ ნიშნულები — P-27P და P-273P; რაკეტებს, რომლებსაც აქეთ პასიური რადიოლოკაციური თვითდაზიზნებადი თავი — P-27II და P-273II, ხელე ხოთური თვითდაზიზნებადი თავებით — P-27I და P-273I, რაკეტების P-273P, P-273II და P-273T აღნიშნაში ასე „3“ მოეთითებს იმაზე, რომ ამ რაკეტებს განზრდილი სიმძლავრის ორრეჟიმული ძრავები აქვთ.

რაკეტის ამ მოდიფიკაციების გამოყენება მაქსიმალურა 3500 კმ/სთ-ის სიჩქარით მფრინა სამხრეთის გახანდაკურებლად შეიძლება, სიმაღლეების დიაპაზონში 20-დან 27000 მ-მდე. სტრატეგის მატარებელი-თვითმფრინავის დასმევენი გადამტარითა 5 კრთველს არ უკადამტარებულს. დღეს რაკეტა P-27-ის სხვადასხვა მოდიფიკაცია სომხეთის, ალბანის, ბულგარეთის, ბულგარეთის, ჩინეთის, კუბის, ეთიოპიის, უზბეკეთის, ინდოეთის, ინდონეზიის, ირანის, ვაზანეთის, მალაიზიის, პერუს, პოლონეთის, რუსეთის, სერბიის, სლოვაკეთის, სირიის, უკრაინის, უზბეკეთისა და ვიეტნამის შვიარაღებშია.

ის, რომ ელექტრონიკისა და ელექტრონული მანქაობილობის შექმნის სფეროში ისრაელს დღეს მსოფლიოში ერთ-ერთი მოწინავე პოზიციები უკავია, გახავირი ადარავისთვის არის. უბრაული ფრთები ვერ კიდევ გახული დასკუნის 60-იანი წლებიდან სწორედ ელექტრონიკის სფეროში წინსვლის წყალობით სხვადასხვა სახის იარაღს ქმნიდნენ. გამონაკლისს არც „პაერიაკაირი“ კლასის რაკეტები წარმოადგენდა. 1978 წელს ცნობილია ებრაელმა მეცნიერმა Rafael-მა ახალი მანქანობილობის ბრძოლისთვის განკუთვნილ რაკეტა Python-3-ზე დაიწყო მუშაობა. დანიშნულებიდან გამომდინარე, რაკეტას ინფრათვითი დამზიზნების სისტემა ჰქონდა და ის უკვე არსებული რაკეტა Shafir-1-ისა და 2-ის ბაზაზე იქმნებოდა (თავის მხრე ეს უკანასკნელი ამერიკული „საიდენტიფიკაციო“ ბაზაზე შეიქმნა). ახალი რაკეტის გამოცდა 1981 წელს დაიწყო და ერთი წლის შემდეგ ისრაელის საზღვრის-საჰაერო ძალებმა ის შვიარაღებში მიიღეს. რაკეტის სიგრძე 3 მ-ს, კრავების მაქსიმალური დამაშვარი კი 0.16 მ-ს შეადგენს. რაკეტის სასტარტო მასა 120 კგ-ია, სადაიწვე 11 კგ მსხრევე-ფუფეკური ტიპის საბრძოლო ქიმიანზე მოდის. ძველერ დანადგარად მასზე შვიარსწავიანი რაკეტული ძრავა გამ-

P-60-ის ტიპის რაკეტის სეროული წარმოება თბილისის საავიაციო ქარხანაში ხდებოდა

ოიფენება, რომელიც მას 3.5 კმ/სთ-ის ტოლ ფრენის მაქსიმალურ სიჩქარე ანიჭებს. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 15-ს, მინიმალური კი 0.5 კმ-ს შეადგენს.

1992 წელს ისრაელის საზღვრო ვიაციის შვიარაღებში მოდერნიზებული რაკეტა Python-4 გამოჩნდა. საბაზო ვარიანტისგან განსხვავებით, რაკეტის ინოვაციური გაბარებისა და მახასიათებლების შვიარჩუნებისას, აქცენტრი მის სამანქარო შეხადებლობებზე გადაიტარეს. მიუხედავად ამისა, უბრაულმა საუკვალისტებმა ვერ შეძლეს რაკეტისთვის ცვალებადი წვეთის ექსტრონიის მჭერ რაკეტული ძრავის შექმნა და ამიტომაც აეროდინამიკური სექმა „ახვის“ მიხედვით შექმნილ რაკეტის ცხვირა ნაწილზე, საჭეუბნის წინ, დამატებითად მართვის სისტემების ორი წყვილი ვაჩაიყეს. ვაუმჯობესების მიუხედავად, საბაზო ვარიანტის უბრაულმა რაკეტის წონა 15 კგ-ით შეიქარდა.

ვიეტნამის ომში ნათელი გახდა, რომ საჰაერო ბრძოლების უბრეველობა საუკვალე და ახლო დისტანციებზე იმართება, მაგრამ ახლო მანქანობილობის ბრძოლაში ვიარაგება რადიკალურად იცვლება — მუქარა მანქანობილობის მხელა მონინაადმდევის თვითმფრინავი უკვად მახანმა ვკუადეს ამოღებული, რადგან მისი ადვალდებლობა მალევე სწრაფად იცვლება. შესაბამისად, როდესაც მონინაადმდევის უკანა ნახევარსფეროში შეიქალა.

პირველი საბჭოთა და ამერიკელი რაკეტები P-13 და „საიდენტიფიკაციო“, რომლებიც სწორედ ასეთი სახის საჰაერო ბრძოლისთვის შეიქმნა, რეალურად არაუფერტური აღმოჩნდა, — დიდი ვადატერითების გამო შტეტვის დიდ კოოხე მზე რაკეტის ვაშვება უფერეთეს ვერ ხერხებულა. სწორედ ამის გამო 60-იანი წლების დასასრულისთვის როგორც აშშ-ში, ასევე საბჭოთა კავშირში ვაღწედა ახალი მანქანობილობის რაკეტის შექმნა,

რომელიც განკუთვნილი იქნებოდა მხოლოდ ახლო მანქანობილობის საჰაერო ბრძოლისთვის. ამ რაკეტებისგან არავის ითხვავდა მოქმედების დიდ რადიუსს. შესაბამისად, შესაძლებელი იყო როგორც რაკეტის გაბარებისას, ასევე მისი შექმნება, ამ დროისთვის საჭეუთა კავშირს უკვე ჰქონდა შედარებით მატარა გაბარების სახინტრო რაკეტა 9M31, რომელიც სახინტრო-სარაკეტო კომპლექსს Стрела-1-ისთვის იყო განკუთვნილი. ის უკვე არსებულ P-13-ზე დაახლოებით ერთ-ნახევარჯერ მატარა და ითიქმის ორჯერ უფრო მსუბუქე იყო, ამიტომაც ახალი რაკეტის შექმნა სწორედ მის ბაზაზე ვადაწედა. დამორეტების შემდეგ ამ ორ რაკეტას საერთო პრაქტიკულად არავერი დარა.

ახალი რაკეტის სიგრძე, რომელიც P-60 ექალა, 2.095 მ-ს, კრავების დამატერი კი 0.12 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 43.5 კგ-ს იწონის, სადაიწვე 3.5 კგ საბრძოლო ქიმიანზე მოდის. მისი დაზიანების რადიუსი 2.5 მ-ს უტოლდება. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 8 კმ-ია, მინიმალური კი — 0.25 კმ.

რაკეტის პირველი საცდელი ვაშვება 1971 წელს შედგა, ორი წლის შემდეგ კი შვიარაღებში მიიღეს. მისი ვაშვებება ომ უბრაულისთვის საბჭოთა კავშირში არსებულ ყველა საბრძოლო თვითმფრინავს, მის შვიარს შეუფერტურსაც შეიქალ.

არსებობს რაკეტის ვაშვებებულები ვარიანტი P-60M, რომელიც საბიზნის მითითების კოოხე 12-დან 17 ვადეუსამდე არის ვაშვადილი. ამასთან, ახალი თვითმფრინავი თავის ვაზრდილი მტრინობილობის საშუალებით შესაძლებელი ვადა რაკეტის გამოყენება მონინაადმდევის წინა ნახევარსფეროში. რაკეტის მასა დაახლოებით 45 კგ-ს, საბრძოლო ქიმიანისა — 4.5 კგ-ს, გამოყენების დისტანცია კი 10 კმ-მდე ვაიზარდა.

МиГ-21МФ

Magic-2

ბგერაზე უსწრაფესი

საფრენი აპარატების გერმელებთან ერთად ერთ-ერთი პირველი ამოცანა, რომლის სფეროშიც სამხედროებს მათი გამოყენება დაიწყო, სასაერო დახურვა იყო. პირველი მსოფლიო ომის დროს თვითმფრინავების გამოყენება თავდაპირველად სწორედ მიწისაღმდეგის პოზიციების დასაზღვრად და საკუთარი არტილერიის ცეცხლის კორექტირებისთვის გამოიყენებოდა. თვითმფრინავებისა და მათი შესაძლებლობების განვითარებასთან ერთად, სასაერო დახურვის ხაზარმობლად, მათთვის წაყენებული მოთხოვნებიც იცვლებოდა.

50-იან წლებში აშშ-ში მხვერავი U-2 შეიქმნა. მახასიათებლები მართლაც შთაბეჭდილი ჰქონდა: მისი ფრენის სიმაღლე 21000 მ-ს, პერსონი ფიფის ხანგრძლივობა კი საბაზო ვარიანტში 6.5 სთ-ს შეადგენდა, მაგრამ უკრ კიდევ ამ თვითმფრინავის საგამოყვანი პროგრამის დას-

რულებამდე აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო ბიუროს ხელმძღვანელ ალენ დალესის მოადგილემ რანარდ მისელმა დაიწყო სპეციალური ჯგუფის ჩამოყალიბება, რომლის ამოცანაც პერსპექტიულ მხვერავზე მუშაობა იქნებოდა. მსოფლიო პრაქტიკაში კონსტრუქტორების წინაშე პირველად დაიხაზა ამოცანა თვითმფრინავის განფრენის უწყვეტური ზედაპირის შესამცირებლად — როგორც ჩანს, ლენგლში საბჭოთა პერსონალიზაციის თვდაცვისა და მისი რეალური შესაძლებლობების შესახებ უფრო სრულყოფილი ინფორმაცია ჰქონდათ საბჭოთა რადარები U-2-ს დაუბრკოლებლად პოულობდნენ.

ახალი თვითმფრინავის შესწავლა ფირმა Lockheed-ის პერსპექტიული კვლევების განყოფილება „სკან უორკს“ დაკავალა და სპეციალისტებიც შეიძინეს დასკვნამდე, რომ ყველაზე უკეთესად მათ წინაშე დასახულ ამოცანას დიდ სიმაღ-

ლეზე მაღალი ზებგერითი სიჩქარით მფრენი თვითმფრინავი გადაჭრის, პლანური ობტემალური ფორმისა და სპეციალური მახასიათებლის გამოყენებით შეძლება მხვერავის ასარევი ზედაპირის ფართობის შემცირება. თვითმფრინავის პროექტირებას ხელმძღვანელობდა კლარენს ჯონსონი, რომელიც 40 წლის განმავლობაში „სკან უორკს“ ხელმძღვანელობდა. 1958 წლისთვის თვითმფრინავის ესკიზური პროექტი მომზადდა და იმვე წლის აგვისტოში ნიშნული A-12 მაილა, გამოიმდინარე იქნა, რომ თვითმფრინავის ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მაღალი ზებგერითი სიჩქარით უნდა ეფრინა, მასზე იმ მომენტისთვის აშშ-ში არსებული ყველაზე ძლიერი, ფირმა Pratt & Whitney-ის J58-ის ტიპის ძრავების გამოყენება გადაწყდა. ეს უკანასკნელი პიბრადული სქემის მიხედვით იყო შექმნილი და ტურბორაქტული საეაიერი ძრავების სინთეზის წარმოადგენდა. ეს იმისთვის გაცოდა, რომ რეაქტიული ძრავები დიდ სიჩქარეებზე არაუეფექტურაა, სწორეულერ ძრავებს კი დაბალ სიჩქარეებზე არ შეუძლიათ მუშაობა. ამ პრობლემის გადასაჭრელად ძრავში გათვალა პერის ნაკადის მამართლებს იმისა და მიხედვით იცვლება, რა უფრო ეფექტურაა: რეაქტიული თუ სწორეულერი ძრავა. ამ შეთილით ეწეცვლები ციკლის რეაღობება ხდება. ამ უეექტის შესაქმნელად სიჩქარეზე, რომელიც აღემატება 3000 კმ/სთ-ს, ძრავს ცხვირა გარსშემომენი დაახლოებით 5 სმ-ით იწეცს უკან, რომ სწორეულერ ნაწილში პერის ნაკადის დინება გააუზოგონოს. შუღლევ კი ეს პერის უეექ რეაქტიულ ნაწილში გადადის. ამ

1976 წელს „შემა შაშემა“ პილოტირებადი თვითმფრინავებისთვის სიჩქარის აბსოლუტური რეკორდი დაამყარა — 3529,56 კმ/სთ

როგად ნაკადის აქცერება საერთაშორისოდ იზრდება.

პროექტი, რომლის მიხედვითაც იჟმ-ნებოდა ეს თვითმფრინავი, გასაიდუმლოებული იყო და მის შესახებ მხოლოდ მასზე მომუშავე ინჟინრებმა, სამხედრო-სასაერო ძალების სარდალმა, ხაშმა კონგრესმენმა და ქვეყნის პრეზიდენტმა იცოდნენ. ფრანს დიდ სიქარეზეზე ოპტიმალური გარსემომღენის უზრუნველსაყოფად თვითმფრინავს მღორე გადასელებები აქონდა, ვაგერებლებულ ფიუნელას ეს კი ბასრა წიბოები.

ურთილევს ამოკანად საკონსტრუქციო მასალების შერწყვა იქცა. ტრადიციული ალუმინი უკარგისი იყო, პერთან ხახუნისას მალად ტემპერატურის გამო მისი გამოყენება არ შეიძლებოდა. ამიტომაც არჩევი ტიტანზე (კონსტრუქციის 85%) და კომპოზიტურ მასალებზე (15%) შეჭერდა, მაგრამ ტიტანმა რამდენადაც გაუმარტოვა მუშაობა კონსტრუქტორებს, იმდენადაც გაურთულა ტექნოლოგებს — ტიტანს ერთ-ერთი ყველაზე არატექნოლოგიური მეტალია. მუსამბადია, მისი დამუშავება ძალზე რთულია. ეს კი დეტალების დამზადების პრობლემატიკის განხილვას და ამ დეტალების ფისის ზრდას იწვევს. ამ თვითმფრინავის შექმნისას, სიბერეობა ბარიერი მასალათმცოდნეობის სპეციალისტები თითქმის მთავარ ფიგურებად აქცია, მაგრამ პლანების გარდა, მალად ტემპერატურაზე გამართულად უნდა ემუშაოთ სარევისა და პიდროსისტემებზეც. მხოლოდ ფრანს დამიწის შექმნაზე სამი წელი და 2 მილიონი დოლარი დაიხარჯა. პრობლემები იყო ელექტროგენერატორებზე, წველებზე და ხაზოებზე და გასართობი ვერ უძლებდნენ მალად ტემპერატურას. ელექტრონიკა კი, რომელიც 540 გრადუსამდე ტემპერატურაზე შეგდოს მუშაობა, რატუნული ტექნიკისთვის იქნებოდა და მხოლოდ რამდენიმე წლის შემოაბაზე იყო გათვლილი. უკვე საფრენობაში გამოცდების პროცესში მათი კიდევ ერთმა საკმაოდ უცნაურმა პრობლემამ იმინა და ის ეკვლა კონსტრუქტორსა და ინჟინერს გამოჩნდა. როგორც აღმოჩნდა, დამუშავებისას, ძრავების წვეთს მკვეთრი შემცობების დროს, მალად კერძოკალურ სიქარეზე, ძრავას კორპუსი გაცილებით მალე ცივდება, ეიდრე კომპროზორის დოსკოები, რის გამოც კომპროზორის ნაწილები კორპუსზე ხახუნს და წამოდებას იწვევდნენ.

A-12 პირველად 1962 წლის 25 აპრილს, დამშრალი ტბა გრუმ-ლეიკიდან აფრინდა. მისიდან მოწყვეტის შემდეგ, თვითმფრინავმა ტანგაისა და

საბმეგობრო ხერხული წარმოების პროცესში, საამქრო 32-მა SR-71-მა დეტოცა

დაგვერდების კუთხების მიხედვით რხევა დაიწყო, თანაც მისი ამპლიტუდა იმდენად დიდი იყო, რომ მჭრინავ-გამოცდელი იძულებული შეიქნა, ფრანა შეეწყვიტა და თვითმფრინავი მიწაზე დაესვა. თვითმფრინავის აეროდინამიკური სქემიდან გამომდინარე, რომელიც ფრენის მალად ზებერითი სიქარეზე იყო გათვლილი, თვითმფრინავი დაბად სიქარეზე არამდგრადი იყო და ამიტომაც მასზე მდგრადობის გაუმჯობესების აეროდინამიკური სისტემა დაავერეს, მაგრამ პირველი საცდელი გაფრენისას ის არ მუშაობდა. სრულყოფილი ფრანა მეორე დღეს შედგა და 35 წლის ვაგროვდა. წლის ბოლოსთვის თვითმფრინავის ფრენის სიქარემ $M = 2,16$ -ს მიაღწია.

თვითმფრინავის სვარემ 3126 მ-ს, ფრთის გაქანი — 16,9 მ-ს, სიმაღლე 5,64 მ-ს შედგენს. ცარიელი A-12 24800 კგ-ს იწონის, მისი მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 56500 კგ-ს აღწევს. ძალურ დანადგარად მასზე J58-ის ტიპის ორი ძრავა გამოყენება, 14460 კვძალა წვეთი მუშაობის ფორსაველ რეჟიმზე. თვითმფრინავის მაქსიმალური ფრენის სიქარე

3200 კმ/სთ-ია და ფორსაგის გამოყენებულად მისი ფრენის მანძილი 4000 სთ-ია. მაქსიმალურ 29000 მ სიმაღლეზე შეუძლია ფრანა და მისი სწრაფადმფრენა 60 მ/წმ-ს უტოლდება.

კარიბის კრიზისმა, უფრო სწორად, კუბის თავზე მთავრ ანდერსონის U-2-ის ჩამოგდებას შემდეგ, სამშპაინი მშვერავის პრობლეტიკი მკვეთრად გაიზარდა. მაგრამ თავად მშვერავი ვერ არ იყო სამშპაინი და მას ძრავითან დაკუმბრებული ტექნიკური პრობლემები ძალზე აფერხებდა საგამოცდო პროგრამას. 24 მაისს ტრანსპეკრითი სიქარეზე ფრენისას აფრია მესამე პროტოტოპმა განიცადა. მჭრინავ-გამომცდელმა კენ კოლინსმა კატაკულტით ისარგებლა. სამხედროები 3 დღის განმავლობაში აგროვედნენ თვითმფრინავის ფრავებებს. მომზდარის მიზზე სასაერო წვეთის მიმღების შემოყინვა იყო, რის გამოც მჭრინავე ფრენის სიქარეზე არასრული ინფორმაცია მიწავეებოდა.

სამ შაპს თვითმფრინავმა 1960 წლის 20 ელლის მალწინა, მაგრამ ამ სიქარეზე კრეისერული რეჟიმით ფრენაზე ლაპარ-

SR-71-ის ძრავა მუშაობის ფორსაველ რეჟიმზე. ფოტოზე ნათლად ჩანს ძრავში არსებული დარტყმითი ტილღები და ძრავის გაგვრეგირებული კორპუსი

აქი ვერ ადრე იყო, არსებობდა თვითმფრინავის გზაგამაშვებლის ვარიანტიც და მას თვითმფრინავის მე-7 პროტოტიპი წარმოადგენდა. შემდგომ კიდევ 2 ცალი ამჟნა, მაგრამ ამ პროექტის რეალიზაცია არ მომხდარა.

1965 წლისთვის სამხედროება თვითმფრინავის მიმართ ინტერესის დაკარგვა დაიწყო. თვითმფრინავი შხად იყო, მაგრამ სამხედროები და პოლიტიკოსები მის გამოყენებას დანიშნულების მიხედვით არ ჩქარობდნენ. შესაბამისად, დღის წესრიგში ასეთი თვითმფრინავების საჭიროების საკითხი დადგა. იმავე წლის ბოლოს თვითმფრინავებმა ევროპის თვითმფრინავების 15 სადაზვერუო ფრენა შეასრულეს. 17 სექტემბერს საზენიტო კომპლექსი C-75-დან თვითმფრინავის მართვითობით რაკეტის პირველი გაშვება დაიქსირდა. 30 ოქტომბერს კი მხედრებს ერთდროულად ექვსი რაკეტა ესროლეს. სამი მათგანი მისგან ახლოს აფეთქდა. შემდგომ ტექნიკისგანა ფრთის მარჯვენა კონსოლში მცირე ნახვრეტები და უცხო სხეულები აღმოჩნდა. რამდენადაც ცნობილია, ეს კლარკის ჯონსონის სამაჰიანი თვითმფრინავის დანიანების ერთადერთი ფაქტია.

სულ ადგო IS A-12, სადანიც სამი ცალი გზაგამაშვებლის YF-12 ვარიანტი. პროგრამა 1968 წელს დაიხურა, თვითმფრინავები მოხსნეს ცენტრალური სადაზვერუო ბიუროს ბალისისიდან და მათი ფუნქციები სამხედრო-საჰაერო ძალების SR-71-ებმა შეიავსეს.

მათივე, A-12-ის შექცეული ანმ-ის ცენტრალური სადაზვერუო ბიურო იყო, მაგრამ ამ დანახვებებისთვის ამ თვითმფრინავის კოლონალური შესაძლებლობები საშუალოდ ხედვით იყო, თუმცა კლარკის ჯონსონი მაინც აპირებდა

კლარკის ჯონსონი მიხვევ დაპროექტებულ U-2-თან, სწორედ ასეთი თვითმფრინავით ახორციელებდა დაზვერვას სსრკ-ს ტერიტორიაზე 1961 წლის 1 მაისს ამერიკელი პილოტი პარი პაულერის, როდესაც საბჭოთა საჰაერო თავდაცვამ ჩამოაგდო

თავისი პირმშოს პორტუგალიის რეალიზებას და სამხედრო-საჰაერო ძალების შესთავაზა სპეციალური შვედრავის შექმნა, რომელსაც საჰაერო დარტყმების მიყენება შეეძლებოდა. ფირმამ ამ პროექტზე მუშაობა 1962 წელს დაიწყო, თვითმფრინავი ნიშნულს RS-12-ს ატარებდა, მაგრამ სამხედრო-საჰაერო ძალების ჩარდლი, გენერალი კრეტის ლი შვი ამ თვითმფრინავის წინააღმდეგე იყო და მას ბომბდამშენ XB-70-ის დეზლიზრად მიიჩნევდა. წერტილი ამ საკითხს რომერტ მაქამარამ დაუსვა, — მან ორივე პროექტი დახურა, თუმცა RS-12-ის დასამარტება ეარტვალური აღმშნა — კლარკის ჯონსონმა შედარებულად ნიშნულ RS-ში Reconnaissance/Strike — სადაზვერუო/დამარტმული, Reconnaissance Strategic-ზე — სტრატეგიული შვედრავი შექცეულა და შესაბამისად, „უნივერსალურ“ A-12-ზე ვინაერო მუშაობა. სწორედ ამ თვითმფრინავზე საუბრობდა 1964 წლის ივლისში პრეზიდენტი ლინდონ ჯონსონი — მის

ტექსტში თვითმფრინავი როგორც RS-71 ფიგურირებდა, მაგრამ საუბრისას პრეზიდენტს ასობი აერია და მან შეცდომით SR-71 თქვა. შეცდომა შემდგომ აღიარებს გამოუსწორებია და თვითმფრინავს ეს სახელწოდება შერჩა.

1962 წლის დეკემბერში ჯონსონის ფირმამ ახალ თვითმფრინავის ექვსი პროტოტიპის შექმნაზე შეკვეთა მიიღო. მთავარი განსხვავება ახალ და ძველ შვედრავებს შორის ეკიპაჟის შემადგენლობაში მცირე წვერის არსებობა იყო, რომლის საშუალო ადგილის, მერინავის უკან განლაგებს. სხვა მხრე, კონსტრუქციული თვალსაზრისით, იხანი თითქმის აფერტული იყვნენ. თვითმფრინავის ფრთის შემსრცერი ხაზრძილი დროის განმავლობაში 260 გრადუსამდე გახურება 30 ვითვლილი და მცირე დროით 430 გრადუსამდე შედარებისთვის; ალუმინის დროის ტემპერატურა 600 გრადუსი. ანალიოგურ ტემპერატურაზე ვითვლილი ფიუნელაციის შემსრცერი, მიუხედავად იმისა, რომ ამ თვითმფრინავის შექმნიდან უკვე 50 წელზე მეტი გვიდა, მისი იერი დღესაც აუციკაპის ერთ-ერთი განსხვავებულად რჩება. მისი მსგავსი ფორმები სხვა არც ერთ თვითმფრინავში არ გამოყენებულა. ბასრვერდანი წიბოები, რომლებიც დიდი წარტვლების ფიუნელავს მიულ სიგრძეზე მიუყვება ფრთის ნახლეუქებში გადის.

რა თქმა უნდა, ყურადსაღებია თვითმფრინავის ძრავები და საერმომლებები. M რიცხვის დაბალ ხაქმერებზე ფრთისას, ძრავის წინ არსებულ კონუსებს წინაა გამაწვეული და საერმომლებში შემაღლი ზედმეტი ჰაერის ნაკადის მოხარობებლად დიფიქსირებული არიან. როდესაც ფრთის სიმაღლე 9000 მ-ს, ხაქმერ კი M>1,6-ს აღემატება, სპეციალური აეროდინამიკური სისტემის კონსტრუქციით შეიქმნა და ამ დროს ძრავს

X-70 ავიაშოუზე დემონსტრირებისას

სწრაფი ნაწილი არივება. კონსტრუქციისგან შეკუმშული და გაცხელებული ჰაერი თვითონ კომპრესორის მე-4 საფეხურზე გადადის და შემდგომ ჰაერის ნაკადი იწოვა; ნაწილი კომპრესორში გადის, ნაწილი კი მის შემოვლით პირდაპირ ფორსაჟულ კამერაში ზედება. კომპრესორში გამჭვლი ნაკადი ეკუმშება და წვის კამერაში გადადის. აქ ორი ნაკადის შერევა ხდება და შემოვლით გზაზე გაშვებული შედარებით ცივი ჰაერის ნაკადი აცივებს წვის კამერიდან გამოსულ ჰაერს, რომელიც ტურბინის ნიშნების მდგრადობის დაკარგვის ტემპერატურაზე ცოტათი დაბალია. წინააღმდეგ შემთხვევაში ტურბინის ნიშნები გაღნეობდა. კონსტრუქციის კრიტერულ სიჩქარესთან მახლობლისას უკიდურეს უკანა მდგომარეობაში გადადის. ეს სისტემა კონსტრუქციის მდგომარეობას სიმაღლისა და სიჩქარის ცვლილებასთან ერთად ავტომატურად არეგულირებს. მოტორობისთვის შემოსანი 590 ვრადუსამდე გაზრდაზეა გათვლილი.

თვითმფრინავს სტირდება განსაკუთრებული სახის სწევით, რომელსაც ააღებს მაღალი ტემპერატურა აქვს. ამ თვისების წყალობით სწევით პლანერის გასაჯარვებლად გამოიყენება. სწევის სისტემის მუდგავნილობა ისეა დამონტაჟებული, რომ ძალები შემოსანიდან ახლოს გადის და მის სიზრვავეს სწევით მონიჭებს. სწევით გამოიყენება ეკიპაჟის კანების კონდიციონირების სისტემაში. თვითმფრინავის ბორტზე სწევის მარაგი 46180 კგ-ია, სრული გამართვისას კი თვითმფრინავის მასა 77100 კგ-ს აღწევს, რაც შეესაბამება ზღის აფრენის სწევით სრული მარაგით ამტოვებ თვითმფრინავს ჰაერში სწევით მეთვრადენობით ფრინდება, ჰაერში მფრენის ტაქტიკა მართავს და შერე მფრინავს დეველების შესასრულებლად. ფრენის კრიტერულ რეჟიმზე თვითმფრინავი წუთში საშუალოდ 600 კმ სწევს მოიხმარს.

SR-71-ის სიგრძე 32.74 მ-ს, ფრთის

„შავი შაშვის“ ეკიპაჟის ნევრებისთვის სპეციალური სკაფანდრები შეიქმნა, რომლებსაც ამერიკელი ასტრონავტები დღევანდელ „მატლემით“ ფრენისას იყენებენ

გაქანი კი 16.94 მ-ს შეადგენს. ცარილი თვითმფრინავი 30600 კგ-ს იწონის, მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 77100 კგ-ს აღწევს. ძალური დანადგარი A-12-ის ანალოგურია, მაგრამ ფრენის მაქსიმალური დასაშვები სიჩქარე M=3,3-მდე გაიზარდა. რეალურად თვითმფრინავს მისი უნიკალური კონსტრუქციის წყალობით მეტი სიჩქარითაც შეუძლია ფრენა, მაგრამ, აღბათ, რისკზე წასვლას სპეციალისტებმა ფრენის სიჩქარის მაქსიმალური მნიშვნელობის შემოფარვლა ამ ღონეზე ამოვიბნეს. საბაზო მჭერ-ფრისგან განსხვავებით, ამ თვითმფრინავზე ფრენის სიმაღლე 25910 მ-მდე შეამცირეს და თვითმფრინავს ჰაერში მხოლოდ 1.5 სი-ზე უფრო ვიწრო A-12-ის 5 სი-ის წინააღმდეგ. თვითმფრინავს ჰაერში სწევით გამართვის სისტემის წყალობით ჰაერში შეუძლებლად შექმნილი ფრენა.

თვითმფრინავის ბორტზე ეკიპაჟის წევრებს სკაფანდრები აცეკათი თვითმფრინავზე და პარაველებად თვითმფრინავზე კატაპულტირებადი სავარძლის ნაცვლად კატაპულტირებადი კაფხელის გამოყენება

ბა ივგებებოდა, მაგრამ ტექნიკურად ამის რეალიზაცია ძალიან რთულია და კლარის ჯონსონმა არჩევანი სპეციალურად შექმნილ სკაფანდრებსა და ფრენის „ჯუშის“ კატაპულტირებად სავარძლებზე შეაჩინა.

SR-71 ჰაერში პირველად 1964 წლის 22 დეკემბერს აფრინდა. შვიდ წევრილობის გამო მას Blackbird – „შავი შაშვი“ უწოდეს. 1966 წელს ამ თვითმფრინავის შექმნის პროგრამამ პირველი დანაკარგი განიცადა – 25 იანვარს თვითმფრინავის მესამე პროტოტიპი ჩამოვარდა. პურბმბლებით მართვის სისტემის მწუხრიდან გამოსვლის გამო, M=3,0 სიჩქარეზე ფრენისას თვითმფრინავში დაზარადა დააკარგა. კატაპულტირებისას მხოლოდ ეკიპაჟის ერთი წევრი გადარჩა. ხარვეზები ქონდა თვითმფრინავის საბურავებსაც. დიდი სიჩქარით დეველების ისინი სცვებოდა და მფრინავის განდამბადებულ თვლების ძალების ცეცხლი უზნებოდა. ასე რომ, ჰაერშიმფრინავის მართვის სისტემის „ჰუკაზე“ მოყვანილი თვითმფრინავის ექსპლუატაციის დასრულებამდე ვერ მოიხრება.

თვითმფრინავზე გამოყენებული ფრთის გადამბადი მოლოვანი, რომლებიც აუმჯობესებენ მის ფროდინამიკას მაღალ სიჩქარეზე, დღევანდელ ვერსიებზე დიდ მოძრავ აეროდინამიკურ ზედპარობად რჩებიან

1965 წელს შექმნილი SR-71-ის იერი დღესაც ნოვატორულად გამოიყურება

1967 წელს შარშიბეღლა შემკეთის უკანასკნელი, 32-ე თვითმფრინავი გადასცა, რის შემდეგაც მისი წარმოება დაკონსერვდა. საფრენორო შემადგენლობის შერჩევასა და მომზადებას განსაკუთრებულ ყურადღებას ექცეოდა, არანაღებ სიმკაცრეს იმდენ ტექნიკური პერსონალის შერჩევასა. თვითმფრინავი ექსპლუატაციაში ძალზე რთული იყო. მხოლოდ თვითმფრინავის დაჯდომის შემდეგ ტექნიკოსებს თვითმფრინავის გამართლობა 650 პუნქტის მიხედვით უნდა შეესაზღვრებინათ. მხოლოდ ძრავას შეეცალა, რომელშიც 8-9 კაცი მონაწილეობდა, ამავე ოდენობის საათს საჭიროებდა.

აშშ-ის ტერიტორიაზე, ბაზიდან აგრენის შემდეგ, სამსპიანი შტურავის ფრთით გამოწვეული ხმაური მოახლეობას აწუხებდა და დაიწყო საჩივრების წერა. თავიდან სამხედრო-საჰაერო ძალების ხელმძღვანელობა დგმა, მაგრამ ძალე იძულებული შეიქმნა, თვითმფრინავისგან შეეწყვიტა ზიანის კომპენსაცია ვადაუხადათ — ერთი თვის განმავლობაში 564 საჩივარი დაიწერა და 66 საჩივლი აღიბრა 35.000 დოლარის ოდენობის კომპენსაციის მოთხოვნით.

აშშ Blackbird-ს ვიეტნამის ომში იყენებდა. პირველი სადაზვერუო ფრენა 1968 წლის აპრილში შესრულდა. დაზვერვაში მონაწილე ოთხ თვითმფრინავს ვიეტნამელებმა რამდენიმე ასეული რაკეტა ესროლეს, მაგრამ უშედეგოდ. ორი თვითმფრინავი არასაბრძოლო ვითარებაში განადგურდა. პირველი 1970 წლის

10 მაისს დაიმტკრა. ცუდ შეტეობირობებში ეკიპაჟმა სიმაღლის აღებისას თვითმფრინავი შეტევის ზეკრიტიკულ კუთხეზე გაიყვანა და ის შტაბორში ჩავარდა. ეკიპაჟის ორვე წევრმა კატაპულტირის ისარგებლა. მეორე შემთხვევა 1972 წლის 20 ივლისს მოხდა. ძლიერი გვერდითი ქარით დაჯდომისას, უკვე სამზერეკე პარაშუტის გამოშვების შერე, მფრინავი რატომღაც შიორე წრეზე წვიდა და პარაშუტი მოიცილა. ხელშეორედ დაჯდომისას მზერეკემა ვერ შეძლეს მისი ვანერევა, თვითმფრინავი ბალიკის ფარგლებს გაცედა და სატვიტო მანქანას დაეჯება. ეკიპაჟი ვადარბა, მაგრამ თვითმფრინავი ჩამოსაწერი ვახდა.

1973 წელს, არაბეთ-ისრაელის ომში, თვითმფრინავს ორღანიის, ევიატისა და სირიის ტერიტორიების დასაზვერად იყენებდნენ.

თვითმფრინავის შენახა ძალზე ძვირი ჯდებოდა. ერთი სადაზვერუო ფრენა, ფრენისწინა და შემდგომი ტექნიკური შემოწმებისა და მფრინავი ტანკრის გამოყენების გათვალისწინებით, არც შეტეა, არც ნაკლები, 8 მალიონი დოლარი ჯდებოდა. თინაც ახალი სათადარიგო ნაწილების შეკეთა თვითმფრინავის სერიული წარმოების დასრულების გამო უკვე შეუძლებელი იყო. ამტომაც ერთი შეტევაზე „კანიაბალიზაციით“ შწეორში არსებული თვითმფრინავების საბრძოლო მდგომარეობაში შენახვა ზერღებოდა. საბჭოთა კავშირის შვიარაღებაში სულ უფრო თანაზღვროვე საზეუიტო კომპლექსების გამოისწამაც როლი თინამა და 1988 წლისთვის მწე-

ობრში სულ 4 თვითმფრინავი ირეცხებოდა. მათი ექსპლუატაცია 1998 წელს შეწყდა.

სულ აიგო 32 თვითმფრინავი, საიდანაც 12 ვიარებისა და კატასტროფებში დიაკარვა.

A-12-ისა და „შეი შაშვის“ გარდა, აშშ-ში იყო კიდევ ერთი თვითმფრინავი, რომელმაც უღვოდ კვლე დატრეა მსოფლიო ავიაციაში. 1954 წელს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების სტრატეგიული ავიაციის სარდალმა, ვენერად კრტისს ლი მეიმ წამოკრა საკითხი 11000კმ ფრენის მინსილის შქონე ბომბ-დამშენის შექმნახე, რომელიც მაქსიმალური სინქპაით შეძლებდა ფრენას აშშ-ის თედაცივის სამინისტრომ ეს წინადადება დადებითად შეაფასა და 1954 წლის ოქტომბერში გამოცხადდა კონკრეის (Weapons System 110) ახალი სტრატეგიული ბომბდამშენის შექმნახე, რომელმაც მონაწილეობის სურვილი Boeing-მა და North American-მა გამოთქეს.

პროექტის თინახმად, თვითმფრინავების გაბარბებისა და ბორტზე საწვავის მარაგის შესამცილებლად, კონკრსში მონაწილე ორვე ფრენამ ბორწეუბადღვანი საწვავის გამოყენება ვადაწევიტანხეწეწილიანი კვლეის შემდეგ არწეწი შექრდა პერტაბორანზე, რომელიც საავიაციო ნავითან შედარებით წვის ძალაღ ტემპერატურით გამოისწევა, მაგრამ ძალე ამ ვადაწევიტების პრობლემებს შექმნა. პერტაბორანი ძალიან ძვირი და მადალტოქსიკური აღბწინდა. ამავე დღის ექსპერიმენტებმა ცხადყო, რომ ამ საწვავის გამოყენებით ფრენის მინსილი

თვის ბალანსირების კლინიკა
თალიზი

შხოლიდ 10%-ით იზრდებოდა. 1959 წლის გაზაფხულისთვის შაიერობის შეკვეთით მომავალი თეთიმფრინველის ბორცვა-აღმადრეანი საწვავის საწარმოებლად აშენდა ჭარხანა, რომელიც მართალია ქვეყნის 45 მილიონი დოლარი დაუფდა. მაგრამ დანიშნულების მიხედვით მას ვრთი დღეც კი არ უშეშვია, რადგან ამავე წლის აგვისტოში პროექტი, რომლის მიხედვითაც იქნებოდა ეს საწვავი და მასზე მომუშავე მრავა J95-GE-5, დაიხურა. ვრთი თვის შემდეგ კი შეიქრდა მუშაობა ამავე ფირმის სამხაიან გამანადგურებელ-გზაგადამჭერზე F-108, რომლის მრავებსაც ახვე უნდა უშეშვია ბორცვა-აღმადრეანი საწვავზე. ამის გამო, პომბდამშენის შექმნის პროექტის ფასი ძალზე გაიზარდა, რადგან M-3 საქმართი ფრენის კლასის ნაწილა სწორედ F-108-ს პროგრამის მიხედვით მიმდინარეობდა.

შექმნილი ვითარებიდან გამოსავლის საძრუნელად ფრმა North American-ის კონსტრუქტორებმა თეთიმფრინველის პლანერში რამდენიმე რადიკალური ცვლილება შეიტანეს, მათ შორის ქვევით გადახრადი ფრთის კიდურა ნაწილები, რომლია მთავარი დანიშნულებაც ფრენის დიდ საქმართებზე თეთიმფრინველის ცვერში წრისაწრების გაზრდა იყო. ამ რადიკალურმა ტექნიკურმა გადაწყვეტილებამ შესაძლებელი გახადა კალბის ზომის შეზღუდვა და ხელი შეეწყო თეთიმფრინველის ხეგერითი აეროდინამიკური ხარისხის ზრდას, საწვქ ის არის, რომ ფრთის კიდურა ნაწილების ქვევით გადახრით შეიარება ფრთის უკანა ნაწილის ფართობი, ეს კი ხელს უწყობს თეთიმფრინველის აეროდინამიკური ფოკუსის წინ გადატანას. სხვადა სხორის, ეს ვველზე დიდი მოძრავი აეროდინამიკური სისტრუქტურა, რომლიცც ოდენსე გამოუყენებიათ ავიაციამა.

1957 წელს ფრმა კონკურსის ფინალისტად გამოცხადდა. შალე თეთიმფრინველა XB-70 სახელწოდება Valkyrie (ვალკირია) მიიღო, რომელიც კონკურსის ვითი პირიქს. ორკვიარიანი შრომისა და 20000 ვარაირტის განხილვის შემდეგ, არწეანი სადამხვერეო სამსახურის სერჟანტ ფრეკ ე სეილერის შუთავაზებულ სახელწოდება — Valkyrie-ზე შეიქრდა. სკანდინავიური მიოლოგიის თანახმად ვალკირია ქალღერათია, რომელსაც ბრძოლის ველზე დაღუბული შვიძრების სულემა საიჭიომი მიაქვს. კონკურსში გამარჯვებისთვის სერჟანტ სეილერმა ჯილდოდ 500 დოლარი და პოლენუდში სადღიანი შევლებლა მიიღო.

სამხედრო-საპავრო ძალების გადაწ-

ნახევარი საათის განმავლობაში M-3 სიჩქარით ფრენას შემდეგ თეთიმფრინველის დამტკიცების განქვლები დიდი ნაწილი დაიმტკიცა იყო

ვევტილების თანახმად, 62 თეთიმფრინველის აშენება იგეგმებოდა. მაგრამ ხელსუფლებაში ჯონ კენდის მოსვლის შემდეგ პროექტი შხოლიდ ორ ექსპერიმენტულ თეთიმფრინველზე შეაძვირეს. ამის მიხედვად მისი შეტესმეტად დიდი ღირებულება და თანამდრეულ სახეიტრო კომპლექსების გადაღლების დაბალი ეფექტურობა სახელდებოდა.

მართლაც, თეთიმფრინველა XB-70 საკმაოდ ძვირად ღირებული იყო. მისი შექმნისთვის ნატარებული ინჟინერულ-ტექნიკური საბუშაობის შრომატვევლობამ 14,5 მილიონი ადამიან-საათი შეადგინა, ფინანსურმა ღირებულებამ კი — 1,5 მილიარდი დოლარი, რაც იმ დროისთვის კოლოსალური ციფრს შეადგენდა.

პირველი Valkyrie-ის მშენებლობა 1964 წლის მაისის დასრულდა, ამავე წლის 21 სექტემბერს კი პირველად აფრინდა პავრში. M-3-ის ტოლი ვაიოლოთი საქმარე, კი თეთიმფრინველა შე-17 სახელწოდებით დროს განვითარა.

მორე Valkyrie-ის მშენებლობა 1965 წელს დასრულდა, მაგრამ მას დღეხანს არ უარსებია — 1966 წლის 8 ივნისს სატკლამო გადაღებისას თინხზლებ გამ-

ანადგურებულ F-104-თან შეჯახების გამო კატასტროფა განიცადა.

ამ მოვლენამ პროექტზე ვარყოფითად იმოქვლა, მაგრამ ცოტა ხნით ადრე, 1966 წლის 19 მაისს, მორე Valkyrie-მ შუბლო კონტრაქტით გათავლისწინებელი პარობის დაკმაფოფილება და 2100000 სიმაღლეზე 32წითის განმავლობაში M-3 საქმართი (3250 კმ/სთ) იფრინა, რთაც თეთის კლასის თეთიმფრინველში საბსლერური შხოფილი რეკორდი დაამყარა.

XB-70-ის სიგრძე 57,63-ს, ფრთის გაქანი კი 32მ-ს შეადგენდა. ცარიელი თეთიმფრინველის მასამ 58000 კგ, მაქსიმალურმა ასაფრენმა კი 215100 კგ შეადგინა. ფორსაფულ რეტიომზე მომუშავე ექვსი ძრავიანი თითის სიმძლავრე 14060 კვძალას უტოლდებოდა.

კატასტროფის შემდეგ პირველი Valkyrie-ის გამოცდა კოდე წელიწადნახევარს გაგრძელდა. ბოლო, 72-ე საცდელი ვაფრენა თეთიმფრინველა 1968 წლის 17 დეკემბერს შეასრულა. დღეს მისი ნახე ვეობასა შარიტ-პატერსონ-სა" და შუბუქში შეიძლება.

თეშერ პულუზაშვილი

Valkyrie დღემდე მხოფილიში ერთ-ერთ ყველაზე უნიკალურ თეთიმფრინველად რჩება

პოლონარი

ტანკების შექმნის იდეა ინგლისში პირველი მსოფლიო ომის დროს, 1915 წლის ზაფხულში დაიბადა, როცა გერმანელთა კარგად დაცული პოზიციების გარღვევა ცოცხალი ძალის უზარმაზარ დანაკარგს იწვევდა. ამიტომაც მსხვერპლის შესამცირებლად სამხედროები მეტანიკური, მექანიკური და მექანიკური საშუალებების შექმნის საქმეებზე დაიწყეს მუშაობა.

იდეის ხორცშესხმა ერთ წელზე ცოტა მეტო მოითხოვა და 1916 წლის 15 სექტემბერს მდინარე სომის მახლობლად, სოფელ ფლერიან პრიბოლში ბრიტანელთა ტანკმა მონიალიდეგის პოზიციებს პირველად შეუტევა.

ახალი ტექნიკა სხვა ქვეყნების სამხედროებსაც მოეწონათ და მალე საკუთარი კონსტრუქციის ტანკების წარმოების ორგანიზება გერმანიამ და საფრანგეთმა შეძლეს, ხოლო ომის შემდეგომ წლებში ამ ქვეყნებს შეუერთდნენ იაპონია, იტალია, პოლონეთი, საბჭოთა კავშირი, ჩეხოსლოვაკია, შვედეთი და სხვ.

1918 წლის ნოემბერში რუსეთის ამპერიის ნაშენებებზე პოლონეთის სახელმწიფო აღმოცენდა და ქვეყნის დასოკავებლობის შენარჩუნებისათვის ბრძოლაში მთავარი ადგილი პოლონურმა არმამ — „კოსიკა პოლსკამ“ დაიკა.

პოლონური RF-17

ტანკები

„არსენალში“ მოსული წერილებისა და კითხვების პასუხად ქრნალი აქვეყნებს პუბლიკაციების ციკლს, რომელიც ეძღვნება ტანკების განვითარებას, ტენდენციებსა თუ პერსპექტივებს, შეიარაღებისა და დაცვის ულემენტების თავისებურებებს, სხვადასხვა ქვეყნის ტანკების კონსტრუქციულ სიახლეებს, ტანკმშენებლობის დღევანდელ მდგომარეობასა და ა.შ.

ჩვენ უკვე განვიხილეთ ისრაელის, იტალიის, საფრანგეთის, შვედეთის, ჩეხოსლოვაკიის, ავსტრიის, შვეიცარიისა და უკრაინის ტანკმშენებლობის ისტორია, ამ ნომერში ჩვენი გობარი ქვეყნის, პოლონეთის ტანკმშენებლობაზე გიამბობთ...

უახლესი ჯავშანტანკპორტიორი Zubr-ი

არმია საფრანგეთის ფინანსური, სამხედრო თუ სხვა სახის დახმარებით იქნებოდა.

საფრანგეთის ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა გერმანული თუქველ გულერის არმია, სადაც საფრანგეთისა და ამერიკის მექანიკური პოლონელი ეპიკრანტები, აუსტრია-გერმანიის არმიის პოლონელი სამხედრო ტექნიკის მსახურბდნენ.

გულერის არმიის განკარგულებაში

ყო საფრანგეთის არმიის 505-ე სატანკო პოლკის ბაზაზე ჩამოყალიბებული პოლონური 1-ელი სატანკო პოლკი, რომელიც I20 „არნი“ RF-17-ს ითილდა. 78 ტანკო ქვეყნით, ხოლო 48 თუქველ-მექანიკური თუ აღჭურვილი.

1919 წლის ივნისში პოლონელი სამხედროები სამშობლოში დაბრუნდნენ და „კოსიკა პოლსკას“ ბირთვი შექმნეს.

Peugeot-ის 1918 წლის მოდელი

საბჭოთა სკოლის კიდევ ერთი მიმდინარეობა

პოლონელი ტანკისტები წითელ არმიას 1919 წლის აგვისტოდან ებრძოდნენ. სატანკო ასეულები და ოცეულები მოწინააღმდეგეს ბობრუჟსკის, პოლონეთის ჩრდილო-დასავლეთში, უკრაინასა და ვარშავასთან ანადგურებდნენ.

სატანკო პოლკმა ბრძოლებში 8 ტანკი დაკარგა, 12 დაზიანდა და შეკოდა, ხოლო 7 კი წითელ არმიას აღაფად დარჩა.

რუსეთთან ომში პოლონეთის არმიამ ჯვეშნაუტომობილებაც გამოიყენა. ინჟინერმა ტადეუშ ტანსკიმ დაჯერებული ავტომობილის პროექტი ორ კვირასში მოამზადა და ფინის-სექტემბერში ვარშავის ქარხნის Gerlach i Pułst-ში ამ დრო-

პირველი სერიალი პოლონური ტანკები TK-3

ექსტონიანი „ვიკერსი“ Mk E

ული ხაზზე შემოსდა და გამოიყვანა. გარდა ამისა, სასწრაფო დანიშნულებისათვის 1926 წლის ვარშავის ცენტრალურ საავტომობილო სახელოსნოებში „რჩოს“ სათადარიგო ნაწილებითა და რკინის ფურცლებით კიდევ 27 ტანკი აიწყო.

ტანკების წყობას მჭორე კადეუ უფრო მნიშვნელოვანი მხარე ჰქონდა, — პოლონელი სამხედროები დარწმუნდნენ, რომ თიადაც შეეძლოთ ჯვეშანტექნიკის დამზადება.

1920 წლის მჭორე ნახევრისათვის „რჩოს“ ტანკები მოხელდა და ახალი მსუბუქი ტანკის შესაქმნელად 1925 წლის 31 ივლისს კონკურსი გამოცხადდა.

საკონკურსო მოთხოვნებით ტანკის მასა — 12 ტონა, ხანძარე — 25 კმ/სთ-ში და სვლის მარაგი კი 200-250 კმ უნდა

ში საკმაოდ გვერცელებული Ford T-ს მასზე 16-17 ჯვეშნაუტომობილი აჩქო.

პირველი 8 ავტომობილით ჯვეშანტომობილების I კოლონა ნამუშაოდება, რომელიც წითელ არმიას 1920 წლის აგვისტოში ვარშავასთან და სექტემბერში კი კოველიან ებრძოდა.

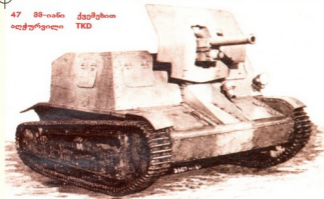
რუსეთთან ომის დროს, 1920 წელს, პოლონეთმა საფრანგეთში ფირმა Peugeot-ისგან 1918 წლის მოდელის 20 დაჯერებული ავტომობილი იყიდა და კონსტრუქციული ცვლილებების შეტანით საექსპლუატაციო მახასიათებლები გაუუმჯობესა.

„რჩოს“ ტანკები პოლონეთის არმიას დღეანს შემორჩა და სამხედრო ინჟინერებს კარგი სამსახური გაუწია. ფრანგულ ტანკებზე არაერთი ახალი კონსტრუქცი-

მცორეები ტანკი PZInz.130

47 88-იანი ქვეშეობი
ილტურული TKD

ყოფილიყო. აუცილებელ მოთხოვნად რადიოსადგურებით აღჭურვა რჩებოდა.

ფულისა და ღრისი დაზოგვის მიზნით შესაფერისი პროტოტიპის სხვა ქვეშეობაში მოძებნა დაიწყო.

სამხედროების ვერადღების ცენტრში Vickers-Armstrong-ის საშუალო ტანკები — MkI/MkII მოექცა, მაგრამ კონტრაქტზე დიდი პრიტანეთის ხელისუფლება არ დათანხმდა.

საკონკურსო შედეგების შეჯამებით პროფესორ ლუდვიგ ფერმანისა და პროფესორ ჩერნიშევსკის ერთობლივმა WB-10-მა გაიმარჯვა და ორი პროტოტიპის აგებაც გადაწყვიტა, მაგრამ გამოსაცდელ ტანკს იმდენად ბევრი ნაკლი აღმოაჩნდა, რომ პროექტი დაიხურა.

1929 წელს პოლონეთში Carden-Loyd MkVI წარმოების ლიცენზია და 10-11 ტანკები იყიდა.

პოლონელმა ინჟინერებმა ტანკების კონსტრუქცია საფუძვლიანად გადა-

ტანკები TKS

მხვერაივი
ტანკები TKW

კეთეს გაუძლიერეს ტურნინგის, დაჯდომის უფრო მღერი ძრავა და გადატვირთვამ ახალი კოლოფი.

კორპუსი მაშინდელი ტექნოლოგიების შესაბამისად კარკასზე მოქონებით დამკრებელი 4-8 მმ-იანი ჯავშანფურცლებისაგან იყო შეკობილი.

საცდელი მოდელების — TK-1/TK-2 აგების შემდეგ TK-3 შეიქმნა და „ვისისკი პოლსკი“ შვიარაღებაში ეროვნული წარმოების პატარა უკომპიურო მხვერაივი ტანკები პირველად მიიღო.

1931 წელს იელიშიდან ვარშავის ეროვნული მანქანათმშენებელი ქარხანა (PZInz) სერიულ წარმოებაზე გადავიდა და 307 ცალი ტანკები დაამზადა.

TK-3: მასა — 2,43 ტონა, ცოასი — 2 კაცი, კარბურატორიანი ძრავა — 40-ცხაბლიანი, სიქტრე — 45 კმ/სი-ში, სელის მარაგი — 200 კმ, შვიარაღება — 7,92 მმ-იანი ტვიამფრეცი Hotchkiss wz.25;

კონსტრუქციის გაუმჯობესების მიზნით ტანკეტს რამდენჯერმე ჩაუტარდა მოდერნიზაცია. 1933 წელს გამოჩნდა TKS, რომელსაც ახალი ჯავშანკორპუსი (უბლებმა მცირეკალიბრის ტვიამფრეცი, გაუმჯობესებული დაკობა და დაკორეზების ხელსაწყოები სქინდა. დამზადებულია 282 ცალი.

შექმნილა ტანკეტის კიდევ რამდენიმე მოდიფიკაცია, რომლებიც წერალ სეროებად მზადდებოდა.

TKD: მასა — 3,0 ტონა, შვიარაღება — 47 მმ-იანი ქვეშეობი wz.25 „Podski“, დამზადებულია 4 ეროველი;

TKF: ძრავის სიმძლავრე 46 ცხაბლომდე

გამზარდა, შეიარაღება — 7,92 მმ-იანი და 9,0 მმ-იანი ტყვიამურქვევი, დამზადებულია 18 ცალი;

TKS: პოინდა პოლიონური კონსტრუქციის 20 მმ-იანი ავტომატური ქვეშეტი FK-A wz.38, დამზადებულია 24 ცალი;

CZP: უარადო საარტილერიო გამქვე, დამზადებულია დაახლოებით 200 ცალი;

TKW: მსუბუქი სადაზვერუო კომპონიანი ტანკი, დამზადებულია 1 ცალი;

TKS-D: აღჭურვილი იყო 37 მმ-იანი ტანკსწინააღმდეგო ქვეშეტი, დამზადებული იყო 2 ცალი;

ტანკებში საკვლეო ბრიგადების ჯეშმანდობისთვის და საარმიო შტაბების დაქვეშებარებაში მყოფ ცალკეულ სატანკო-სადაზვერუო ასეულების შემადგენლობაში არიყ ხებოდა.

1931 წელს „ვიკრის-არმსტრონგმა“ პოლონეთს ქვესტონიანი ტანკი Mk E შესთავაზა. მართალია, ინგლისელები ტანკს დიდ რეკლამის უკეთებდნენ, მაგრამ „ვიკრისის“ Mk E თავის კლასში კარგი შეიარაღებაშია და დაჯეშმანი გამოირჩეოდა.

ექსპერიმენტი Mk E ორი სახით — სანგრების გამოყოფებისა (ორკომპონიანი მოდელი A) და საცეხელ მხარდატყვი (ერთკომპონიანი მოდელი B) დანიშნულებით მზადებოდა.

ერთი ტანკი 1930 წლის სექტემბერში საგამოცდოდ პოლონეთში გაიგზავნა და 600 კმ-იანი მარშით შეასრულა.

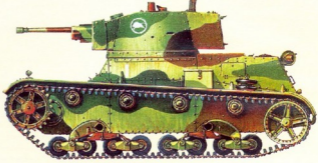
მარშის დროს არასრულყოფილი ავარიების სისტემის გამო ძრავა ხშირად ცხლდებოდა, თხელი ჯეშმანი დაცული პატარა საბრძოლო ნაწილი კეიპა-ფასათის არასაიწელო და მოუზრებელი იყო, მაგრამ მისივე ფასის გამო კონტრაქტი 50 ტანკზე მიიყვანა გაფორმადა. აქედან 12-ს პოლონეთი დაშლის მიღებდა და თავად აწყოდა.

1932 წლის ივლისა და 1933 წლის თებერვლი „უიისკა პოლსკას“ „ვიკრისის“ 38 ორკომპონიანი ტანკი გადაცეცა.

12 ერთეულზე კი პოლონეთმა უარი თქვა და სანიცელო „ვიკრისისაგან“ ლიცენზია და ზოგაერთი კონსტრუქციული ელემენტის გამოყენების უფლება მიიღო. ამის საფუძველზე შეიქმნა მსუბუქი 71P და 1935 წლიდან 1939 წლის სექტემბრამდე ვარშეის ქარხანა Ursus-მა 132 ტანკი დაამზადა.

ბრიტანულისაგან განსხვავებით პოლონურ ტანკს დიდი ზომის პოვერი დატყვა და ძრავაცენ პაერის ძლიერი ნაკადის მიმართით ვადაცეხულების პრობლემა მოიხსნა. გამოცდაზე ორმა ტანკმა 1200 კმ უხარეშოდ გაიარა.

პირველი სერვის ორკომპონიანი 22

ტანკი Brauning-ის ორი 7,62 მმ-იანი ტყვიამურქვევი იყო აღჭურვილი. პოინდა დიხელის ძრავა და ჯეშმანის სისტემა გაზრდილი იყო. კორპუსი კუბოებზე ქანებთია და მოქლონებით დამაგრებული ჯეშმანურელებისაგან მზადებოდა. მომდევნო სერვის ტანკებისათვის კომპერა შედერსა Bofors-მა შეიშოვა და 37 მმ-იანი ქვეშეტი და საკურსო 7,92 მმ-იანი ტყვიამურქვევი აღჭურვა.

მაგრამ შეეციადნ კომპერების მკომდექტებლების მიღებაში წარმოქმნილი სირთულების გამო პოლონელმა სპეციალისტებმა სამძელო სწარმოებში ანალოგიების დამზადება დაიწყეს.

71P: მასა — 9,9 ტონა, კეიპატი — 3 კეი, დაჯეშმანი — 9,5-17 მმ, დიხელის ძრავა — 110-ცხმალანი, სიქარე — 32 კმ/სთ-ში, ხელის მარაგი — 150 კმ, შეიარაღება — 37 მმ-იანი ქვეშეტი wz.37 და 7,92 მმ-იანი ტყვიამურქვევი wz.30, ტანკების ნაწილი რადიოსადგურებით იყო აღჭურვილი;

1932 წელს ბრიტანელებმა პოლონეთში დემონსტრირების მიზნით ოისტონიანი Carden-Loyd-I, საარტილერიო გამქვე და ტანკი-ამფობია გაგზავნეს.

ოქტომბერში ტანკმა-ამფობიამ ქალაქ მოდლიანთ მდინარე უიისკა გადაცურა და პოლონელი სამხედროების დიდი მონიერება დაიმახურა. ვადაცეხა ერთი ამფობისა და ხუთი 4-ტონიანი ტანკის ეიდა, მაგრამ ბრიტანელებმა დიდი თანხა მოითხოვეს და კონტრაქტი არ შედგა.

სამჯეუროდ, სამხედრო-საინფორმაციო საკეევი ინსტიტუტს (მოეიანებით ჯეშმანსატკო ტყვიის საკეევი ბორო) მასქომალურად უნიციარებული მკურავი და მსუბუქი ტანკის შექმნა დაეცეცა.

პოლონელმა სპეციალისტებმა 1935 წლის შემოდგომანზე მკურავი ტანკის PZInz.130-ის პროექტი და დოკუმენტაცია მოამზადეს. მზად იყო მსუბუქი — 41P-ის, ბორბლებანი-მუხელება — 10TP-ისა და ჯეშმანტყვიის სხვა ნიმუშების საინ-

T-34-ის ბაზაზე შექმნილი საინფორმაციო მანქანა WPT-34

პოლონური ტანკი PT-91 Twardy

ტრეზო პროექტები, მაგრამ სერიულ წარმოებაზე მიხვითა გამო საქმე არ მისულა.

ჯერმანისტანო პარკის უფრო ძლიერი ტექნიკით შესავსებად ვარშავა ტრადიციულ პარტიზორს — საფრანგის მიმართა და მალაპარაკებში 1939 წლის აპრილში 100 „საკავალერიო“ ტანკის R35-ის შეფუთვას კონტრაქტით დასრულდა.

გერმანიის აგრესიამდე ცოტა ხნით ადრე იფლისში „აოსიკა პოლსკა“ 49 ტანკი მიიღო და ამ ტექნიკით 21-ე მსოფლიო სტანკო ბატალიონი ჩამოაგობდა. ტანკების ნაწილი გერმანიისა და წითელი არმიის წინააღმდეგ ბრძოლებში მონაწილეობდა, მაგრამ დიდი უშედეგობა სექტემბრის ბოლოს რუმინეთში გადავიდა და ინტერბრების შემდეგ რუმინეთის არმიას დაეკარგა.

II მსოფლიო ომის წინ 1939 წლის 1-ელ სექტემბერს პოლონეთის ჯარმანსტანკო ჯარების განკარგულებაში იყო: 219 TK-3, 13 TKF, 169 TKS, 120 TTP, 45 R35, 34 Vickers E, 45 FT 17. აგრეთვე ჯერმანულ ტომობილები — 8 wz.29 და 80 wz.34.

გარდა ამისა, ტექნიკის განსაზღვრული რაოდენობა სასწრაფო ნაწილებსა და ქარხნებს იყო, ხოლო 32 FT-17-ს ჯერმანისტანკარებლების ეკიპაჟები ჯერმანდრეზინებად იყენებდა.

პოლონეთმა ტანკისტებმა რიცხობრივად ქარბ მტერთან გამორბის არაერთი მაგალითი აჩვენა. მე-2 მსოფლიო ტანკების ბატალიონის TTP-მა გერმანელთა ხუთი Pz.I მწყობრიდან გამოიყვანა.

ტექნიკის დიდი ნაწილი გერმანელებს აღაფრდნარით და ეკრანსები, ძრავთადად, დამზიპრე დანიშნულებით იყენებდა.

პოლონეთის სათავეში კომუნისტების მოსვლით საბჭოთა კავშირთან შეიღწრო საშხლო-ტექნიკური თანამშრობლობა დაიწყო.

1951 წელს პოლონეთმა საბჭოთა კავშირისგან T-34-85 წარმოების ლიცენზია

იყიდა და წარმოება ქალაქ ვლადივცის ქარხანა Bumar-Lebedy-ში გაიმართა. პირველი ოთხი ტანკი იმავე წელს დაწყო და 1-ელ მაისს აღლუმზე გაიწვია.

პოლონელი სპეციალისტები საბჭოთა ტექნიკის შემოქმედებითად მიუღწერნ და კონსტრუქციამო ცვლილებების შეტანით პოლონისებულა ეკვივანტები — T-34-85M1 და T-34-85M2 შექმნეს.

მრავა მრავალსაწეიანი გზება, გაუმჯობესდა ტანკის მართვის მექანიზმები, დამატარა წყალქვეშა მართვის მექანიზმობილობები, საკურხო ტექნიკურეცეი დასტანციურად მართვის მექანიზმით ავიტურვა და ეკიპაჟი 4 კაცამდე შემცირდა. ტანკის შახსზე საინჟინრო და სარემონტო-საეკიპაჟიო მანქანები მხადღებოდა.

1953-55 წლებში გამოიშველიო 1380 ტანკიდან პოლონეთის არმიამ 1185 მადიო. ვლადივცის ქარხანა 1956-63 წლებში T-54A-ს, ხოლო 1964 წლიდან კი T-55/Т-55A-ს აწარმოებდა.

საბჭოთა T-54A-სგან განსხვავებით, პოლონურ ტანკებზე გასროლებისა და საწევის ავტობის რაოდენობა გაიზარდა. მზეფეის მექანიზმსა და მთიარ ფრეკციონზე პიდრავლიკური გამაძლიერებლების დამატებით მძლე-მქსნიკოსს შემუაბის პირობები გაუმჯობესდა.

„როსომოკის“ სანიტარიული ვერსია

ცვლილებები T-55(Т-55A)საც შეეხო ტანკს ფსკრზე, კომუნისტურმა წარმომადგენლებმა დაეძინა დამატარა. პირველზე დაეწეული ეკვიანტები ტანკს კომუნალური ტურეებისგან იცავდა. პოლონურ T-55AM2-ს ცეცხლის მართვის სისტემს Merida სქიანა.

პოლონეთმა 1979 წელს T-72-ის ლიცენზია შეიძინა და 1982 წლიდან ტანკის სხედასზეა მოდიოკაციას (T-72, T-72M, T-72M1, T-72M1K) აშხადებდა.

გამოსშველიო 1610 ტანკიდან დიდა ნაწილი პოლონეთის არმიის შეარადებას მოხმარდა, მთრე კი — მჭობელ გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკას, მაგრადეს აგრეთვე ერაყს, ლიბიასა და ჩინებს. ვარშავის პაქტის დამოღის შემდეგ პოლონეთი ტანკების მოდერნიზაციას დამოუკიდებლად შეუდგა და ამ მიმართულებით პირველი ნაბიჯები შეარადების სამხლო-ტექნიკურსა ინსტრუქტრსა გადადგა, რიცა დასაქიდი დინამიკური დაცვის ორი ტიპი ERAWA-1 (ერთმანიანი) და ERAWA-2 (ორმანიანი) შეიძამუა.

პოლონური წარმოების დინამიკური დაცვის ელემენტებს განსხვავებული ფორმა აქვს და ტანკზე უფრო შეიღწრო მტრდება. ტანკს კომუნალზე — 108, კარპუისსი შუბლზე — 118 და ბორტზე კარანზეუცა 84-84 ელემენტე უკიოებდა. ელემენტები ცეცხლზე ცეცხლსასროლ იარაღსა და ტურეების ნამსხვრეფზე არ რეაგირებო.

1990 წლებში მოდერნიზებულ T-72M1-ს სახელად Wilk-ს დაერეცა, ხოლო შემდგომო მოდერნიზაციის შედეგად შექნილს კი PT-91 Twardy ქიოდა.

„ტკარდო“ აღჭურვილია მეტონის კომბინირებული დღე-ღამის სამხზით, მძლე-მექანიკოსის დამის ხეფისი პასური ხელსაწეიებით აბალი დინამიკური დაცვით და ა.შ.

ჯერმითი გაძლიერებულია მძლე-

შექნიკოსის ადგილი და კორპუსში დამატებითი გამოსასვლელი — ჯაროული ლოკა დაემატა. რადიოლოკაციური შექმნევის შესაძლებლად კორპუსი რადიოტალღების შიანსიქსელ საფრთხის არის დაკრული. აქვს ცეცხლის მართვის კომპლექტური სისტემა. მხურის შესაძლებლად და მყარსაფრთხი გზასთან ნაქმედების გასაუქმებლად მუხლებების ლენტები რეზინის ბალიშებით არის აღჭურვილი.

დანაშაული ველების დასაძლევად კონსულტირების რაგრული სისტემის დაყენება შეუძლებელია.

ტანკის სრულყოფისათვის შეიქმნა 1000-ცხადიანი ახალი ძრავა, რომელიც PT-91A / PT-91A1 მოდიფიკაციების აღჭურვა იყო დაგეგმილი.

PT-91 Twardy: მასა — 43,5 ტონა, დიდილი ძრავა — 850 ცხ. ძალიანი, სიჩქარე — 60 კმ/სთ-ს, გარბენი — 640 კმ, შეიარაღება — 125 მმ-იანი ქვეშეხა (40 ტურე) და ტყვიამფრქვევები — შექმნილი 7,62 მმ-იანი (11) და საზრტო 12,7 მმ-იანი HCBT, 81 მმ-იანი საკამლე უკმბარსატორცენები (24 ცალი ნუშარა);

ტანკებთან ერთად პოლონეთი საბჭოთა მსხვერპლ ჯეგმენტცქიკის საფუკვლზე ჯეგმენტრანსპორტირებას და ქვეითთა საბრძოლო მანქანებს მარბობდა.

მუხლუხა BTP-50-ის საფუკვლზე პოლონეთმა და ჩხოხსლოვაკიამ ერთობლივ ჯეგმენტრანსპორტირება TOPAS/OT-62 შექმნეს, რომელსაც 1964-77 წლებში ჩხოხსლოვაკია ამზადებდა. პოლონეთში ჯეგმენტრანსპორტირება აღნაშენა TOPAS-ი (საშუალო ჯეგმენტრანსპორტირება) მიაღო.

60-იანი წლების დასაწყისში პოლონეთმა და ჩხოხსლოვაკიამ შექმნეს ერთობლივი პროექტი BTP-60P-ის ბაზაზე ჯეგმენტრანსპორტირება, რომელიც პოლონეთში SKOT-ის (ბორბლებიანი საშუალო ჯეგმენტრანსპორტირება) სახელით არის ცნობილი.

პროექტში პოლონეთის მონაწილეობა შეარაღების და კორპუსის დაზღვევაში გამოხატა.

ჯეგმენტრანსპორტირება სერიულად 1964-90 წლებში მზადებოდა და მასში ინამბეროვ მიდგომები იყო გამოყენებული — ძრავა-ტრანსმისის შუა ნაწილში განთავსდა და კაიო მლიანად დესანტს დაეყო.

პოლონური ქარხნები საბჭოთა ქვეითთა საბრძოლო მანქანა EMGP-1-ის ბაზაზე BWP-1-ს, BWR-1S-ს და BWR-1K-ს სერიულად მარბობდნენ.

BWP-1-ის გაგრძელება პოლონური

პოლონური წარმოების Dzik-3 ერაყის ახალი არმიის სამხახურშია

Huta Stalowa Wola-სა და შედური Bofors-ის ერთობლივი BWP-40, რომელიც შედური 40 მმ-იანი ქვეშეხითა და შექმნილი 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრქვევით არის აღჭურვილი. ამის გამო გაიზარდა წონა, შექმარდა საწვავი აუზების მოცულობა და მანქანამ ცურედიობა დაკარგა.

შედეგობთან ერთად BWP-1-ის მასზე თეთიშავი საზრტო დანადგარიც არის შექმნილი.

ბოლო წლებში პოლონურმა საწარმოებმა გამოიშვეს Dzik-ის (4X4) სერიის რამდენიმე სახეობის ბორბლებიანი ჯეგმენტრანსპორტირება, რომელიც ანტი-ტერრორისტულ, სხვადასხვა ტყვიადობის ჯეგმენტრანსპორტირების, სასწრაფო დახმარებისა და საზრტო შეიარაღებით აღჭურვილ დაჯეგმულ მანქანას აეროთიანებს.

Dzik-3 სპეციალურად ერაყის ახალი არმიისათვის არის შექმნილი და კონტრაქტი 1000-მდე ახლი ჯეგმენტრანსპორტირების მიწოდებას ითვლისწინებს. ფინური ფირმის Patria Vehicles დახმარებითა და ზელშეწყობით პოლონეთმა კიდევ ერთი ახალი ბორბლებიანი ჯეგმენტრანსპორტირება

მანტრანსპორტირება Rosomak-ის წარმოება აითვისა.

„როსომაკს“ (6X6 და 8X8) მოდული შეიარაღება აქვს და მასზე შეიძლება სხვადასხვა სახის კომპონების თუ სისტემების დაყენება. წონა 18-26 ტონის ფარგლებში შერევის. აქვს კარგი ნაღმსაწინააღმდეგო დაცვა და ჯეგმანი 30 მმ-იან ჯეგმანმხვერვტ ჭურვებს უძლებს.

შსოფლიოს სხვადასხვა ცხელ წერტილში სამშვიდობო ოპერაციების დროს „როსომაკებს“ პოლონელი სამხვეროები ხშირად იყენებენ.

2008 წელს „ლოსკა პოლსკამ“ შეიარაღებაში მიიღო ახალი, 15-ტონიანი ჯეგმენტრანსპორტირება Zubr-ი (4X4) ნაღმების და თეთიანკით ასაფეთქებელი ნაწილობლივებისაგან გაუფრებებული დაცვით.

პოლონეთი, როგორც NATO-ს წევრი ქვეყანა, ახალ ჯეგმენტცქიკას თანამედროვე ტექნოციასა გათვალისწინებით ქნის, თუმცე აძლერიულად მოუძლეული საბჭოთა ტყვიკის მოდერნიზებასაც ცდილობს.

შალვა მონიბერიძე

30 მმ-იანი ავტომატური დანადგარით აღჭურვილი ჯეგმენტრანსპორტირება Rosomak-9

ციხე-ქოშკები

საქართვეთ ბანაკობაში

ციხე-ქოშკები მთელ ევროპაში, ახლო აღმოსავლეთის ზოგიერთ რაიონშია და იპოვებაში შენდებოდა. ადრეული შუა საუკუნეების ყველაზე მთავრადგი ციხე-ქოშკები მუსლიმურ სამხარისო არმიის იპოვებაში ციხე-ქოშკებს შას შემდეგ აშენებდნენ. რაც ევროპაში მათი ძლიერების ზენიტს უკვე გადაცილებული გახლდათ. ციხე-ქოშკები ქველა ზომისა და ფორმის შეიძლება უფიცილოდ, ეს დამოკიდებული გახლდათ იმაზე, თუ როგვის ააგეს, რა მიზნით, რა ადგილობრივი მასალის გამოყენებით და რომელი არტიტექტურული სტილის მიხედვით. ადამიანები, რომლებსაც მშენებურ ნაგებობებს ქმნიდნენ, დიდი ხანია გააჩნებ, მაგრამ შიდაგალი ციხე-ქოშკი დღემდე შეუიოთა როგორც ღირსშესანიშნაობა და იმ სიმბოქარი დროების გასახსენებელი.

ყველა ზომისა და ფორმის

ციხე-ქოშკები აშენებდნენ ხისგან, ქვისგან ან აგურისგან. ისინი შეიძლება ძალზე დიდი ან შედარებით მცირედი უფიცილოდ. მათი ფორმისი თავდაცვითი სტრუქტურა სკინადით, რაც მტრის მოლოტების საშუალებას იძლეოდა.

ძვ.წ. 500

600

700

800

900

1000

1100

1200

მეორეული ზერლოთშია

ციხე-ქოშკების რუკა

ციხე-ქოშკები აგებდნენ ამ საზოგადოებებში, რომლებსაც ადგილობრივი მასალისგან შეიქმნა. მათი შენობები ხისგან ან ქვისგან შეიქმნა. მათი შენობები ხისგან ან ქვისგან შეიქმნა. მათი შენობები ხისგან ან ქვისგან შეიქმნა.

780-ანი წლები ინგლისში ციხე-ქოშკების მშენებლობა დაიწყო. მათი მშენებლობის მიზანია იმის დასაცავად, რომ მტრის დასაჯობა და სიძულვილი გამოეხატა.

1180-ანი წლები ციხე-ქოშკის მშენებლობის ციხე-ქოშკის მშენებლობის მიზანია იმის დასაცავად, რომ მტრის დასაჯობა და სიძულვილი გამოეხატა.

1200-ანი წლები ციხე-ქოშკის მშენებლობის მიზანია იმის დასაცავად, რომ მტრის დასაჯობა და სიძულვილი გამოეხატა.

1000-ანი წლები ზოგადი მშენებლობის მიზანია იმის დასაცავად, რომ მტრის დასაჯობა და სიძულვილი გამოეხატა.

1000-1100-ანი წლების პერიოდში ციხე-ქოშკები მთელ ევროპაში გავრცელდა. მათი მშენებლობის მიზანია იმის დასაცავად, რომ მტრის დასაჯობა და სიძულვილი გამოეხატა.

ყველაზე მაგარი წიგნი რაინდებისა და შუასაუკუნეების ციხე-ქოშკების შესახებ. მათი არსებობა მშვიდობიან და საომარ პერიოდებში. შენებისა და დაღამქერის სქემები და ნახატები...

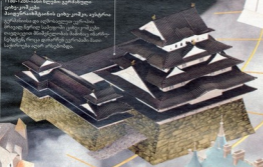
მოკითხეთ ბიბლუსის წიგნების მალაზიათა ქსელში და საერთოდ, ყველა წიგნის მალაზიაში! სერია „ეს სამყაროს“ წიგნი რაინდები და ციხე-ქოშკები!

1800-იანი - ადრეული 1400-იანი წლების ხანაში ციხე-კოშკები პირველი ციხე-კოშკის ხანაშია.

XV საუკუნის შუიდან დაიწყო ციხე-კოშკების მართლმართალი მშენებლობა და მხარდახმარება მთელი ქვეყნის მართვის სასაბუჩაო სახეობის მშენებლობისათვის.

1180-1250-იანი წლები ციხე-კოშკების მშენებლობის ციხე-კოშკის ადრეული ხანაა და აღწევს თავისი მშენებლობის პიკს. ამ დროს მთელი საქართველო ერთი სახელმწიფო იყო. ციხე-კოშკების მშენებლობის მასშტაბი იმდენად დიდ იყო, რომ მთელი საქართველო მათი მშენებლობისათვის იმდენად დიდ რესურსებს უზრუნველყოფდა.

1250-იანი წლები კონკრეტული ციხე-კოშკების მშენებლობის ციხე-კოშკის პირველი ხანაა და აღწევს თავისი მშენებლობის პიკს. ამ დროს მთელი საქართველო ერთი სახელმწიფო იყო. ციხე-კოშკების მშენებლობის მასშტაბი იმდენად დიდ იყო, რომ მთელი საქართველო მათი მშენებლობისათვის იმდენად დიდ რესურსებს უზრუნველყოფდა.

1800-იანი წლები დარბაზული ციხე-კოშკების ხანაა და აღწევს თავისი მშენებლობის პიკს. ამ დროს მთელი საქართველო ერთი სახელმწიფო იყო. ციხე-კოშკების მშენებლობის მასშტაბი იმდენად დიდ იყო, რომ მთელი საქართველო მათი მშენებლობისათვის იმდენად დიდ რესურსებს უზრუნველყოფდა.

1500-იანი წლები მდინარეული ციხე-კოშკების ხანაა და აღწევს თავისი მშენებლობის პიკს.

1500-იანი წლები მდინარეული ციხე-კოშკების ხანაა და აღწევს თავისი მშენებლობის პიკს. ამ დროს მთელი საქართველო ერთი სახელმწიფო იყო. ციხე-კოშკების მშენებლობის მასშტაბი იმდენად დიდ იყო, რომ მთელი საქართველო მათი მშენებლობისათვის იმდენად დიდ რესურსებს უზრუნველყოფდა.

არ გამოგრჩეთ სერიის „ეს სამყარო“ სხვა წიგნებიც...

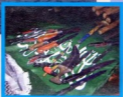
„მტაცებლები“
„უპიკბე“
„ბამოგონებები“

„თავისუფლების ფლოტილია“ პითარებას ახეზავებს

„მავი მარმარა“ და გემიდან ამოღებული ცივი იარაღი

ისრაელის ხელისუფლების კატეგორიული წინააღმდეგობის მიუხედავად, 28 მაისს ანტალიიდან დასის სექტორისაკენ კუნძონატარული დახმარებით დატვირთული თურქული გემი Mavi Marmara მანქნ გაეგზავნა.

გერციკლებული იზიორმაციით გემის ბორტზე 560 მგზავრის შორის იყვნენ უკრაინალისტი, ეროპარლამენტის წევრები, ადამიანის უფლებათა დამცველები და სხვ.

ეკაროსის მახლობლად „მავი მარმარას“ რამდენიმე სხვა უფრო პატარა გემი შეეერთდა და „აღიხიებული დასის“ ფლოტილია 29 მაისს საღამოს დასის სექტორში კუნძონატარული დახმარების შეტანას აპირებდა.

ფლოტილია თურქეთის, ეკაროსის, სატრინიდიის და შვეიციის დროშით მიუძღვრებოდა 9 სამოქალაქო გემს აგრეთვე.

აქციის დაწყებამდე ისრაელმა რთველ სახელმწიფო გააერთიანო და ტერიტორიის ისრაელის ბორტ ამოღებამ მისი და შეტეგობაში ფედა ფორმული შიდასი დაეკით დასის სექტორში სახმელეთით გზით შეტანა შესაძლებელია, მაგრამ გემებზე შეიფხა ძალსებო-ტარი რეიტრაციის პირებს ამ წინადადებაზე უარი თქვეს.

2007 წლის იანვარში დასის სექტორში ძალაუფლება ამასის მომხრეთა ხელში გადავიდა და ისრაელ-პალესტინის ურთიერთობა კიდევ უფრო დაიძაბა. ოქტომბერში ისრაელმა დასის სექტორის „მტრული სახელმწიფოებრივი წარმომადგენელი“ უწოდა და წინააღმდეგე უკონტროლო ბლოკადას მოაქვეს.

კითარების განმუხტვისათვის დაწყებულმა მოლაპარაკებამ ნაყოფ არ გამოიღო და პირიქით მეგობრობა იმდენად გართულდა, რომ 2008 წლის დეკემბრის ბოლოს ისრაელმა ოპერაცია „ჩამოსხმული ტყეა“ წამოიწყო, რასაც დასის სექტორის სრული სახმელეთო ბლოკადა მოჰყვა.

მანამდე ეს ისრაელის ხელისუფლება დასის სექტორში ფართო საერთაშორისო მხარდაჭერით მიმდინარე ადამიანის უფლებათა დამცველ ორგანიზაციათა კომპრომირება იმდენად გართულდა, რომ 2008 წლის დეკემბრის ბოლოს ისრაელმა ოპერაცია „ჩამოსხმული ტყეა“ წამოიწყო, რასაც დასის სექტორის სრული სახმელეთო ბლოკადა მოჰყვა.

31 მაისს სანაპირიდან 55 კალამბეტრში ნოტრადურ წლებში ისრაელის სახმელეთო-საზღვაო ძალების მიმართული და კატარული „მავი მარმარას“ დაკავება შეეცადეს, მაგრამ თურქული გემზე შეიფხება სახმელეთო ბრძანდისიტიტების წყლის ჰელიკოპტერი და სხვა-

დასხვა სახმელეთო ისრაელულ შეზღუდვებს გემზე ასევე ასევე სახმელეთო

ამის შემდეგ ოპერაციაში ისრაელის სექტარამხლები ჩაეროვნენ და ბერად მუბო წინააღმდეგობა მოაყო დახმელეთო შეეუღმურებიდან მოყარ გემებზე დაშვების დროს სამს სექტარამხმელი ბორტზე შეიფხება მიქველად აიყვანეს.

მეორე უფრო დიდი შეეუღმურებით „მავი მარმარას“ ცეცხლსასროლი იარაღით ათეულობით სექტარამხმელი შეეუღმად და დიდი წინააღმდეგობის დაღვრით გემის დაკავება მანქნ შეეწო.

დაიღვრა 39-დან 61 წლამდე ასაკის 9 კაცი დაიღვრა, ხოლო 36 კი დაიჭრა. ყველა დაღვრული თურქია და მათ შორის ერთ-ერთის ამერიკის მოქალაქობის დამდასტურებელი დოკუმენტი აღმოაჩინდა.

ისრაელულ გამომხმებლებს ეჭვი არ ეპარებათ რომ „მავი მარმარას“ ბორტზე ხელნართული ბრძანდისიითის მომხმადგენელი 60-100 დაქარაგმული მანქნ იყო. ძალაუფლებათა ხელმეუბრეთი დახმითა და არმარტურის ნაჭრებით შეიარაღებულმა ამ პირებმა სექტარამხმლებს დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს.

ამ ურთიან ისიც ამტკიცებს, რომ მოკლული შორის ტრავმებით დაიღვრეს და პირიქით შეიარაღებულნი აღმოაჩინდა.

გამომხმებლები გემის ბორტზე ცეცხლსასროლი იარაღის ჰონასაც არ გამოიჩინებენ, რომელიც სექტარამხმლების წინააღმდეგ გამოიყენეს და მუხმე ზღვაში წაყარეს.

ოპერაციის შემდეგ ისრაელულმა სახმელეთოებმა სავეყერო გამოიღვეს ჰქვეის საღმელეთო სასაზღვაო, რომელიც აქციამ მომარტოვებელი ძალების გამოყენების პროგნოზირება ვერ შეეწო.

მეტრბოლების თქმით მათ ისეთი ოპერაციისათვის აშინადაღვრეს, სადაც პირტებოლის შიშამხე და საღმელეთიან ბურთოლებს სექტარამხმლებს იჭრებოდა, მაგრამ სახმელეთოებმა კარგად ორგანიზებული და მომხმადგენელი ძალა დახმელეთო.

ამასობაში ისრაელულმა სექტარამხმლებმა 5 იანვარს დასის სექტორისაკენ მხმელეთო კიდევ ერთი გემი, ორლანდიური Rachel Corrie წინააღმდეგობის გემების გარეშე დააკავეს.

ამეყარად სახმელეთოებრივი პრეზერვანია წინააღმდეგე წინასწარ გაუფრთხილდა და გემის დაკავების დროს „სტრინიდი და იყვინანი“ მოქმედებებისტყარი მოეწონდა.

ბანკები აფხაზეთის ოვი

აფხაზეთის ომი ველაზე კლამინაციური მომენტი უმერაზე შერევის დროს დადგა, როცა ბრძოლაში რუსეთის არმიის ქვედანაყოფები ჩაებნენ და ამით მოსკოვმა კონფლიქტისადმი თავისი დამოკიდებულება აშკარად გამოხატა.

1992 წლის აგვისტოს ბოლო რიცხვებში რუსული სამხედრო მექანიზმები მთლიანად აშუშდნენ, შერეებზე გადასულ ქართულ ფორმირებებს პირველი დიდი დარტყმა მიყენდა და წინსვლის საშუალება არ მისცა.

29 აგვისტოს ქართულმა ძალებმა, დაახლოებით 600-მდე მებრძოლმა, 3 ტანკის, 6 БМП-1-ისა და რამდენიმე МТЛБ-ის თანხლებით მდინარე გუმისისა გადალახეს და ახალი ათონი-გულაუთის მიმართულებას შეუტრია. დაიკვეს გაბატონებულ სიმაღლეები და ახალი ათონამდე 27 კილომეტრი, ხოლო გულაუთამდე 45 კილომეტრი რჩებოდა. მინორულმა ათონის მონასტრის გუმბათები კარგად მოხინდა.

მაგრამ წინსვლა შეუძლებელი გამოდგა. ეჭმრის დაბორცობისა და სამხედრო დასახლების დაცვაში მყოფმა 345-ე პოლკის მედენსტრეეებმა ქართულ ფორმირებებს ვა გაუაღვეტეს. სეპარატისტებმა ველაფური გააკვეთეს ბრძოლაში მდგენსტრეთა ჩასათრევა და ამისათვის პოზიციები რუსული სამხედრო ობიექტების გვერდზე დაიკვეს, ხოლო ორმხრე სროლამ მოყოლილა რუსმა სამხედროებმა მთელმა ძალა ქართული ქვედანაყოფების წინააღმდეგ მიმართეს.

ანასტასოვი პოზიციებით, წყნის მხრიდან 40-ზე მეტი მებრძოლი დაიღუპა და 150-ზე მეტი დაიჭრა. განადგურდა ვეგნეტეჩნიკის 6 ერთეული, ხოლო 1 ტანკი მწინააღმდეგეს ალიადა დარა.

ქართული ვეგმანტეჩნიკის დანაკარგი სხვადასხვა ხაზის ზეღის ტანკსაწინააღმდეგო ვეგმანტეჩნიკების მოწინააღმდეგოს მხრიდან გამოყენებამ გამოიწვია.

პრეზიდენტი ბორის ელცინის მანძინმარად ამყოფებდა, რომ კონფლიქტში რუსი სამხედროები ნეიტრალიტეტს ინარჩუნებდნენ და ბრძოლაში არ მონაწილეობდნენ.

ამ ტანკს სანაპიროს დაცვა უკონდა დაფარებული

რუსები იმასაც კი ამტკიცებდნენ, რომ უმერასთან პოზიციებზე 2 აფხაზური და 1 წყნური ბატალიონი იბრძოდა. თუმცა იმ დროს სეპარატისტთა დიდი წინააღმდეგობაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტი იყო.

2 სექტემბერს გამოჩინის გარდაღის სატანკო ბატალიონის 1 ტანკი (კვალი: დიდი ტანტურია, ბადრი ლომიძე-კელი, ბადრი ანდელუაძე), მარტყოფელთა ორი БМП-1-ისა (№001 და №002) და ჩოღვაყაყაღის სახელობის პოლკის 15 მებრძოლის თანხლებით გუმისის გადაღმა დაზვერვისა და პლაცდარმის დაკეების მიზნით გაიგზავნა.

გუმისისა შეუჭრებულად გადაიღმა და წინსვლა მტრის დიდი წინააღმდეგობის გარეშე გავრცელდა. დროდადრო გზისპირა ბალებიდან აფხაზები ტანკსაწინააღმდეგო ვეგმანტეჩნიკებით ტეჩნიკის შეყოფიდან გამოყენებულ იქნა.

ტეჩნიკა პოზიციებს განსუშვეტლევ იცავდა და საშიშვლ ამოღების საშუალებას არ აძლევდა. მაგრამ ქვეით-

ბიდან რამდენიმე მებრძოლი მაინც დაიღუპა და დაიჭრა.

უმერასთან პოზიციები რუს მდგენსტრეეს კეყათ, ხოლო პაერში რუსული მოიერიშეები დაფრინაუნდნენ და ამით საქართველოს ზღისუფლებას აფრთხილებდნენ. — წინსვლის შემთხვევაში საქმი კისთან ექნებოდათ.

3 სექტემბერს მოსკოვში ზღის მოქმედა დოკუმენტს, რომელიც საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის გათავალისწინებით ცვეზღის შექვეყნებას, აგრეთვე აფხაზეთში ჩრდილო კავკასიიდან შემოსული ველა შეიარაღებული ფორმირების დამლაის, განარაღებასა და გასვლას მოითხოვდა.

კონფლიქტის შეტრებისტენ მოწოდებული დოკუმენტი აფხაზეთს სეპარატისტებმა თავიანთ სასარგებლოდ გამოიყენეს და ბეჭეზთა-გულაუთის რაიონში ზონაში კავკასიის მთების გამოღლითა თუ ზღეთი რუსეთიდან, თურქეთიდან, ხირიიდან და სხვა ქვეყნებიდან კიდევ უფრო მეტი მოზალის შემოსედა.

რუსეთის ზღისუფლების წყურეებით

1992-93 წლებში ტანკი სოხუმის ქუჩებში ჩვეული მოვლინა იყო

ომისდროინდელი T-55

ჩრდილო კავკასიის ქალაქებში ანტი-ქართული შრავლდღიანი მიტინგები მიმდინარეობდა, სადაც გაიხიდა „სატრიბუნალი“ ლოზუნგები: „გადაარჩინოთ აფხაზი ხალხი!“, „შეეჩივროთ ქართველებს აგრესია!“ და ა. შ. იყო ორიგინალური მოწოდებაც: „ჩვენ გადავარჩინოთ აფხაზები, ისევე როგორც გადავარჩინოთ გრუნდა, ესპანეთი, ეიპტენა და ქვეყნები!“.

ასეთმა პოლიტიკამ ნაყოფი სწრაფად გამოიღო და ჩრდილო კავკასიაში ძლიერი ანტიქართული ტალღა აგორდა, რომელმაც ათასობით კაცი გააერთიანა.

მოხალისეებს პირდაპირ მიტინგებზე აკრებდნენ, ხოლო სასუსხმებელოების ასპანდლებულა ითხოველი მათგანი ფიცს დებდა. მოხალისეები ცალ-ცალკე ჯგუფებად ან ორგანიზებულ რაზმებად, ზოგი იარაღით, ზოგი უიარაღოდ აფხაზეთისაკენ დაიძრნენ. კავკასიონზე გამოვიდა საცალღებო ბილიკებით უადპარა, რაწის ტბის გელით მზიფის სფაბას მოუყვებოდნენ და ახალი ათინი-გუდაუთის რაიონში გროვდებოდნენ.

საქმარბისი ძალების თავმოყრის შემდეგ სეპარატისტებმა გაგრის აღება და მდინარე ფსოზე გასვლა დაეცემეს, რითაც რუსეთიდან სამხედრო თო სხვა სახის დახმარებას წინ არაფერი დაუღებოდა. გაგრამე პირველი უმუდგო შტეტვის შემდეგ აფხაზები შეირისათვის უფრო საფუძვლანად მოეშაზდნენ.

ამ დროისათვის მოწინააღმდეგის განკარგულებაში უკვე სამი ტანკი იყო. ორი მათგანი (ერთ-ერთი №118-ია) აფხაზებს გუშისთავად ქართული ფორმირებების მარცხიანი შეტვის შემდეგ დარჩა.

აფხაზებმა ტანკები შეაქრუს და ახალი ნომრები — 02 და 03 მონიჭეს. გაგრამე შეორე შეტვა 30 სეტკემბერს იყო გაღაქვევტილი, მაგრამ გუშისთის ფრონტიდან გაღმოყვანილმა ძალებმა

საწიფის პოზიციებზე გასვლა რამდენიმე საათით დააგვიანეს, ხოლო 2 ტანკიდან ერთ-ერთის გადაადგილება არ შეეძლო.

იული ოქტომბრის 14.30-ზე საარტილერიო ცეცხლის შემდეგ სეპარატისტებმა შეტვა სამი მიმართულებით დაიწვეს.

მარჯვენა ფლანგზე დაახლოებით 350-400 კაცი მოჭებულა, საიდანაც 140 ხეჩნი და 27 ვარანაკლ-ხერტეჩი მოხალისე იყო.

ცენტრალური მიმართულებით შეტვაზე გაღვიდა გაგრის ბატალიონის 200-მდე შებობლი.

მარცხენა ფლანგზე, სანაპიროს გასწვრივ, აფხაზურ ფორმირებებთან ერთად ვაბარდილოთა 40-კაციანი რაზმი იბრძოდა. მათ განკარგულებაში ტანკი №2 იყო.

ტექნიკიდან მოწინააღმდეგის განკარგულებაში — 2-3 ტანკი T-55, 2 БМП-1, უსართავი რაკეტული შეტველები ტანკებს დანადგარით აღჭურვილი БРДМ-2, ორბანი 120 მ-იანი ნადსატგორენი და „ალხანის“ დანადგარი იყო.

მათია, თითქოს აფხაზებმა გაგრამე შეტვისას T-72 გამოიყენეს. ასეთი დენსინფორმაცია ქართულ ფორმირებებმა შიშისა და პანიფის დასაბლად შტენებულად ჟრეკლებოდა.

აფხაზური ტანკები გაგრის ცენტრალურ ქუჩამე გადაადგილებოდნენ და ქვეითებს საცეცხლედ მხარდაჭერას უკუიბდნენ, მაგრამ მათი შეტვრება და შეუობრიდან გამოყენება არ მოხერხდა.

5 ოქტომბრის ქართულმა ფორმირებებმა სანატრიუმ „სეკრიანისთან“ ტანკებისა და არტილერიის ცეცხლით მოწინააღმდეგე შეაჩერეს და წინსვლად მოახერხეს, მაგრამ შეტვრება ძალებს გაღაზავა და კონტრშეტვით მღერი-მღერია გამოასწორა.

6 ოქტომბრის სეპარატისტთა ძალები მდინარე ფსოზე სეპარტილო-რუსეთის საზღვარზე გვიდნენ.

გაგრამე მოწინააღმდეგეს აღაყად 2 ტანკი T-55, 4 БМП-1, БРДМ-2, რამდენიმე МТЛБ და საარტილერიო სისტემა დარჩა.

მდინარე ფსოზე გასვლით სეპარატისტებმა რუსეთის საზღვარ გახსნეს და ათასი ჯურის გაღაბთილი, ბოყეყო თო მოხალისე ქართველებთან საბრძოლველად წამოვიდა.

რუსული მონაცემებით მარტო 1992 წლის შემოღობამე აფხაზეთში რუსე

2008 წლის აგვისტოში ეს T-55-ები კოდორზე შეტველისათვის ემზადებოდნენ

აფხაზების არმიამი ნაილდორი T-55-ები სამხაზურ ისეფ აგრძელებენ

თიდან 4000-დან 7000 ჩრდილოკავკასიული შემოვიდა. არაოფიციალური მონაცემებით კი აფხაზეთში სპარატიკობა მხარეს სხვადასხვა კრიზისების 12-დან 15 ათასამდე მონაწილეს იბრძოდა.

მათ შორის იყვნენ პროფესიონალი სამხედროები, ვისაც საბრძოლო გამოცდილება უღანეთში, ცხინვალის რეჯონში, ყარაბაღში, დნესტრისპირეთში, ევროსლავიასა თუ სხვა ცხელ წერტილებში უკვე მიღებული ჰქონდა.

ქართული ფორმირებების უდისციპლინობისა და მოუზღაფლობას ტანცხლისა თუ სხვა ჯავშანტექნიკის რიცხოვრებით უპირატესობა ვერ შეეცხვებდა, ხოლო არასწორი კლასიფიკაციის გამო ტექნიკის მრავალი ერთეული მწვობრიდან გამოდიოდა და გაერმონტება სჭირდებოდა.

1992 წლის შემოდგომამ სოხუმის გეომეტიკობელ სახელისწოდებში ჯავშანტექნიკის შემკეთებელი წარმომავალიმარა და 1992 წლის 20 თქტომბრიდან მას პოლკოვნიკი კარლო ბუსკევიჩ ხელმძღვანელობდა.

სახელისწოდებში შეიძლება ვგმბარსატორიზებული დაზიანებული კორპუსის მუდგობაზე შეკუება, ჯავშანტექნიკის საფალი ნაწილის, ტრანსმისიის, ელექტროფიკაციონობისა და მრავალის კანტაქტურად გარმონტება და ა.შ.

იმ პერიოდში ქართული ფორმირებები ტანკებს საბრძოლო მიქმედებების ერთად საკმაოდ ხშირად მიდიდა და სამკურნელო დანიშნულებითაც იყენებდნენ, რაც არცთუ იმეიათად მძიმე ჯავშანტექნიკის მწვობრიდან გამოსვლას იწყედა.

ყო შემოხვევები, რეკა უდისციპლიონი კუბაკი დაზიანებული ტექნიკის ჭურვებისა და ვანების მარაგით ტრეყება და მს აფხაზეთში ეპატორებდნენ.

ტანკის პირველი საბრძოლო დანიკარგი 1992 წლის 5 ნოემბერს აღინიშნა, როცა მონიანადმდგემ წინა დღელებში სოფელი ახალშენი აიღო, სოფელი კამანი აღევამო მოაქცია და შეტრეკე სოფელ შრომის მიმართულებით განავითარა.

მაშინ ერთ-ერთ ტანკს ღელუმა ხელის ტანკსაწინააღმდეგე ვეშნარსატორების გასროლა მიხვდა, ხოლო მერე გასროლით კი საწვეის ავებს ცეცხლის მიზლი და შემდგ ხანძარი საყრდენი საყაროების რეზინის ბანდაყებზე გადიდა.

შრომისთან ბრძოლებში თავი ისახელა გვარდიის სატანკო ბატალიონის №193 ტანკის კუბაკებს.

გვარდიული ტანკისტები მარჯულ მიქმედებდნენ, მონაწილეს სწრაფად იკვლენ და აფხაზეთი БМП-1 და საკომბლო ჰენტიკი მწვობრიდან გამოვიყენეს.

ნოემბერში მოწინააღმდეგე კიდევ ორი ქვეითა საბრძოლო მანქანა დაკარგა, ხოლო სამი კი ქართულ ქვედანაწყოებს ალყად დარჩა.

სპარატისტებს ბევრად რთული ვითარება ტყვარჩილის მიმართულებაზე შექმნა და აფხაზეთი ქართულ ჯავშანტექნიკის თვითნაკეთი ხელეყმბარებითა და ნადლებით ებრძოდნენ.

ტყვარჩილის ქარხანა „ზარიამი“ დაქოლ ფოლადის მიღებში ამინტი ან ტროლადი იყენობდა, ამეტიუ უკეთობილა და ხელეყმბარაც მზად იყო, მაგრამ გამოყენება ოსტატობის მოითხოვდა და შედგეს მხოლოდ ტანკის უკან – სამტორიო ვანეყმბარებაში მოხვედრის შემთხვევაში იძლეოდა.

ბევრად დიდ საფრთხეს იმეფ ქარხანაში ვანებადისა და საყოფაცხოვრებო გაზის ბალონებისაგან დანადგებული 100 კვანთი ფუფესები შეიცავდა.

დანადგულ ადგილებში ვადადგოლების ღროს ტანკისპირის დაცვის საუკეთესო საშუალება კორპუსის წინა ნაწილზე დამტრეებული ტრალია.

ახალციხიდან მიღებული ტანკების ერთი ნაწილი ტრალიებით იყო ადგურული, მაგრამ შედგეონი ხაითაკია, რომ ტრალი მოსახვევში გუფას გაართულებდა და ყველა ტანკიდან მოიხსნა.

თვითნაკეთი ფუფეების აფეექების ძალიან დიდი ძალა ჰქონდა. 26 დეკემბერს ზემო კანდლის მახლობლად ტანკი №193 არხში ჩავარდნილი „კამიანი“ ამფენის ღროს ასეი თვითნაკეთი ფუფესზე აფეექდა.

საბედნიერად, ტანკის დიუკები დია იყო და კუბაკი დაღუპოსაგან შინ იხსნა, მაგრამ აფეექების ძალიან ტანკის კორპუსის ფსკრზე გახსნა.

ნოემბერში აფხაზურ ფორმირებებს აღმოსავლეთის ფორტზე (ტყვარჩილის მიმართულება) თითო-თითო ტანკი და ქვეითა საბრძოლო მანქანა შეჰმატა, ჯავშანტექნიკის ორეყე ერთეულს

ნადმე აფეექების შემდეგ მხოლოდ მუხლუხები ჰქონდა დაზიანებული და შეკეების მავთულად ჩვენს ვეკაყებამ ბატკეფს.

1993 წლის იანვარში ტამიშიან ორამხირის ბრავდის ტანკი ოხრაღში ჩავარდა და მისი ოსტატულად ამფენა ვერ მოხერხდა. ამით მოწინააღმდეგემ ისარეგება და ტანკი წაიყენა.

ყო ტანკების ჯავშანმტარებლის შეჰადგეენლობაში გამოყენების მუდგელოება. 1992 წლის ბოლის ვანიხილებიდა სარეინიგზო პლატფორმებზე მუხლუხებშიხსნიდა და მრეკამოღებული ტანკების დავეების საკითხი, ტანკ-ტრალიმისობის ამოღების შემდეგ ნაკვეთის დამტრეებით ჭურვების შესანახად ვადაკეფობა იყო ვადამყევეტილი. ამ დეკას ხორეკი მანკ შეუხსნა, მაგრამ ბატკრეებელი 100 მმ-იანი КС-19 ტიპის ქვემტებით აღიქვეოა.

1993 წლის იანვარ-ფებრუალში გვარდიის სატანკო ბატალიონი სატანკო-მეკანებულ პოლკად ვადაკეფდა.

პოლკში სატანკო-მეკანებული (БМП-1/2) ბატალიონები და საკარტილიური დივიზიონი (ტანკსაწინააღმდეგეო, პუბეცეისა და საზენიტო ბატარეები) ვეყთიანდა. დაზიანებული ტექნიკის გამოსაცვანად და შექმებისსადგვრად შესაკეფობა პოლკს თავისი სარეზორტ-საუკეყაციო ვეფეე მუედა. ყოპაების საბრძოლო გამოცილილება ჰქონდათ და ბეფი ამოცანის ვადამტრა შედგეოდა.

არასრული მონაცემებით 1993 წლის დასაწყისში სოხუმის დაეყუფების ვანკარეულეებში 34 ტანკი და 35 ქვეითა საბრძოლო მანქანა იყო, მონიანადმდევის ვანკარეულეებში კი – 7 ტანკი და 12 ქვეითა საბრძოლო მანქანა.

თომარ ჩარანიძე

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

კადაზნიკოვის ავტომატი — იარაღის სახელოვანი ვერობული სკოლის ტრადიციების გაგრძელება?..

კალანაიჭოვი რომ მსოფლიოში ყველაზე პოპულარული რუსული გეარია, ამას მტკიცება არ სჭირდება. მიხილ ტომოფეევის კალანაიჭოვი ხომ AK-47-ის შესქმნელადა აღიარებული.

საომარი თვისებებით ეს იარაღი ბევრად ჩამოყვარდება თვისი კლასის მრავალ უცხოურ ნიმუშს, სამაგიეროდ, სამხედრობაში აგერ უკვე 63 წელიწადია ბადალი არ ჰყუხ.

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში მერ სადღესობის აქადა ფადა, კომუნისტური რეჟიმის მერ ხელფარად შექმნილი მრავალი ლეგენდარული პიროვნება გაუფერულდა და ანგლოტების პერსონაჟად იქცა.

ძალაფერებულ, მაგრამ ლოგიკურად, დისოც კოხეა; ხომ არ მიეკუთვნება შ. კალანაიჭოვი ასეთ პიროვნებს? უკუე კი იმან გამოიწვია, რომ გაიარეე გუნაალური

გერმინელი შეიარაღე პეეო შხასიერის ბიოგრაფიის ერთი მონაკვეთი, კრძიდ ის, რომ იგი სიცოცხლის უკანასკნელი შუადი წლიდან ექვსი წლის განმავლობაში საბჭოთა კავშირში, იფეესის ქარხნის საკონსტრუქტორო ბიუროში მუშაობდა. სწორედ აქ შეიქმნა ლეგენდარული AK-47. გერმანელი შეიარაღებუი და შთაშობის პეეო შხასიერი საბჭოთა კავშირში 1946 წლის ოქტომბერში ჩაიყენეს, მანამდე კი 1945 წლის ოქტომბრიდან, საბჭოთა საოკუპაციო ზონაში მოხეგრული შხასიერი წითელი არმიის ე. წ. ტექნიკერ კომისიაში კაბაწეუსი" სამუშაოდ. ამ კომისიას უნდა შეესწავლა და გავანალიზებინა გერმანული სამხედრო მრეწველობის მფლობეობა, მომუშაობა მისი მიღწეუბის საბჭოთა იარაღის შექმნელობაში გამოყენების მიზნით 1945 წლის აგვისტოში გააკეთეს და საბჭოთა მხარეს გადაეცე-

(მს მოსახრობა კორუმბირებასა და დარუსტებას საბირრებას)

ეს 50 ერიული ვერობატური კარაბის STG-44 (იფეეე MP.44) ტექნიკერ დოკუმენტაციისთან ერთად (გარდა ამისა, საბჭოთა კავშირში ფრმა „საქმელიდან“ გაიტანეს თერმეტი ათასი ნახაზი და ტექნიკური დოკუმენტე).

ამ დროისათვის 62 წლის შხასიერი მსოფლიოში სახელგანთქეული შეიარაღე იყო. დაბატრეტეული ჰქონდა რამდენიმე ათეული გამოგონება. მოეყუეს ცირტრეზი საომარი იარაღის რუსი ისტორიკოსების ნამბრძობიდან: „შხასიერი იყო პირველი შეიარაღე კონსტრუქტორი, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა სრულიად ახალი ტიპის ავტომატურ სასროლ იარაღს — პისტოლეტ-ტყევათერტეეს. მის შემდეგ, მოუხედავად იმისა, რომ ითიქის ახი წელნიად გეედა და ითანმედროე ტექნოლოგიების გამოყენების წეალობით პისტოლეტ-ტყევათერტეეებზე მნიშეულერნადა გაუყუბესებულა, კონსტრუქციის ძირითდი სტეისი პრაქტიკულად უკედლე დარა“...

„შხასიერმა ავტომატიკის მუშაობის ობტემატურ ვარიანტს ჩაუყარა საფუძედი — ფრთის ვაზეხი ლეულის დარიან გადაიყენა და სხეა ფრეკოთა დაკისრა. სწორედ ეს პრინციპია გამოყენებული მერე მსოფლიო ომის შემდეგ შექმნილ ყვე-

სიმონოლოგი ფიტოკოლოფო მისაილ კალაშნიკოვი ცდილობს გადაიტაცოს გერმანული იარაღის კონსტრუქტორი STG-44-იდან. P.S. სტატია პუგო შშისიერიზე იხილეთ „არსენალი“ №11.

პუგო შშისიერი (მარცხნივ) და გერმანელი ჯარისკაცი მისი STG-44-ით

ლა ავტომატურ იარაღში. MP44 იყო შშისიერის კონსტრუქციული მოდერნიზების შედეგად. ამ იარაღმა განსაზღვრა ავტომატური სასროლი იარაღის განვითარების ძირითადი ტენდენციები. რა თქმა უნდა, ეს ციტატები სრულად ვერ ასახავს შშისიერის გარკვეულ დეტალს, მაგრამ ნათელი წარმოდგენის იძლევა მის დამახასიათებელს.

ბადებდა ვითრე, სად იყო მისაილ ტიპოლოგი კალაშნიკოვი, როცა 1946 წელს იტალიის ქარხანაში AK-ს რამდენიმე საცდელი ნიმუში დაამზადეს. თუმცა უკუბრუნდა გვეყენით ლეგენდარული რუსი შეიარაღის ბიოგრაფიას, რომელიც ერთი რუსულ საიტზე ვახივებელი.

მისაილ ტიპოლოგი კალაშნიკოვი დაიბადა 1920 წლის 10 ნოემბერს ალტაის შრის სოფელ კურაიში, მრავალშვილიანი გლეხის ოჯახში. მამა ტიპოლოგი ალექსანდროვი და დედა ალექსანდრა ფრიდუნა წარმოშობით ყუბანელი გლეხი იყვნენ. 1930 წელს ტიპოლოგი კალაშნიკოვის ოჯახი ვაკულაგის და ქვემო მიხურაში (ტომსკის ოლქი) გადასახლეს. 1936 წელს მისაილმა სამშალო სკოლის 7 კლასი დაამთავრა (ზოგი მოსიყვარულს დაიხა) და კურაიში დაბრუნდა, სადაც სახეში საინჟინერო-სატექნიკო საფეხურში მოწეო, შემდეგ კი სადგურ მატარებლის (თურქესტან-ცამბაის რკინიგზა) ზედამხედველად დაუწყო ზედაკლას. რამდენიმე წლის შემდეგ იგი რკინიგზის მესამე განყოფილების პოლტეკნიკოლოგიის ტექნიკურ ზღინად გადაიყვანეს. 1938 წელს მისაილ კალაშნიკოვი საბჭოთა არმიის გაწვევას მისი სამხედრო სამსახური კვიის ოლქში დაიწყო. იქ მან ტექნიკის ოქრმა გამოავლინა და ტანკის მძღოლ-მექანიკოსის კურსებზე გაიგზავნა. სწავლის დამთავრების შემდეგ მისაილმა სატანკო პოლკში განაწილეს, სადაც მან გამოჰიწინებლ-რაციონალიზატორის ნიშნით გამოვლინდა. დაამუშავა ტანკის ქვეშედიანი ფუტკობრივი გასროლების აღწინაშემდეგი ინტეგრული მრავალფუნქციური კონსტრუქცია; დაამზადა სპეციალური მოწყობილობა, რომელიც ტანკის კომერის საჭერებთან პისტოლეტ II-ს სროლების კოეფიციენტობის ამაღლებდა. შექმნა ტანკის მოტორისურსების აღმრთებელი მოწყობილობა. 1941 წელს მას კვიის სამხედრო ოლქის საზღალოს საეკვიპა სათი ვადიდა. სამშალო ომი კალაშნიკოვის ტანკის მეთაურის წოდებით დაიწყო. 1941 წლის ოქტომბერში ახალი, რომელშიც ის იხივებო-

და არტილერიის ცეცხლის ქვეშ აღმოჩნდა, კალაშნიკოვის ტანკი აფეთქდა, მან კი კონტრუხა მიიღო და მძიმედ დაიჭრა მხარში, რის შემდეგაც ვეკვირებულ იქნა ბრანსკის ოლქში. პოსტალში კალაშნიკოვიმა პისტოლეტ-ტრევიამფრტევის პროექტზე დაიწყო მუშაობა, რომლის დროსაც ავტომატურ იარაღს საყვარელი ტექნიკურ მიზლითიყვას. შემდეგ კი, როცა ჯანმრთელობის აღსადგენად ექსთრინა შეუვლდა აილი, კურაიში დაბრუნდა და სარკინიგზო ჯგუფში გააწვთა თვისი პირველი პისტოლეტ-ტრევიამფრტევის საცელი ცხემლარი, რომელიც არტილერიის ავადმის უფროსმა, პროფესორმა, გენერალ-მაიორმა ანატოლი ბლაგოჩინოვმა შეაფასა. მან იარაღის

და არტილერიის ცეცხლის ქვეშ აღმოჩნდა, კალაშნიკოვის ტანკი აფეთქდა, მან კი კონტრუხა მიიღო და მძიმედ დაიჭრა მხარში, რის შემდეგაც ვეკვირებულ იქნა ბრანსკის ოლქში. პოსტალში კალაშნიკოვიმა პისტოლეტ-ტრევიამფრტევის პროექტზე დაიწყო მუშაობა, რომლის დროსაც ავტომატურ იარაღს საყვარელი ტექნიკურ მიზლითიყვას. შემდეგ კი, როცა ჯანმრთელობის აღსადგენად ექსთრინა შეუვლდა აილი, კურაიში დაბრუნდა და სარკინიგზო ჯგუფში გააწვთა თვისი პირველი პისტოლეტ-ტრევიამფრტევის საცელი ცხემლარი, რომელიც არტილერიის ავადმის უფროსმა, პროფესორმა, გენერალ-მაიორმა ანატოლი ბლაგოჩინოვმა შეაფასა. მან იარაღის

კონსტრუქციამა მრავალი ხარეზი აღმოაჩინა, მაგრამ აღნიშნა ავტომობის ნიქტურბაც და კალაშნიკოვის სასწრაფო ზღაღ გავზენის წინადადება წამოაყენა. 1942 წლის ივლისში ახალგაზრდა გამომგონებელი მოსკოვის სამხედრო ოლქის, სასროლ-სანადგროცრო სპეცენიერო-საკლევ პოლიგონზე აღმოჩნდა. აქ მისმა პისტოლერ-ტყვიამურქვემა სროლ-მასშტაბიანი გამოცდა გაიარა, მაგრამ წარმოების სიძვირისა და ცალკეული ხარეზის გამო, დაწურებულ იქნა. 1944 წლამდე კალაშნიკოვმა პისტოლერ-ტყვიამურქვევის გარდა, დაამუშავა ხელის ტყვიამურქვე და თვითდატრეფი კარაბინი. ამ მოდელსაც იგივე ბედი წიათა, არც ერთი არ მიიღეს შეარაღებნა. 1945 წელს კალაშნიკოვმა მონაწილეობა მიიღო ტყვიის სროლზე გათვლილი ავტომატური აარღის კონკურსში. საკონკურსო შედეგების შეჯამების შემდეგ 1947 წელს ავტომატი AK-47 საბჭოთა არმიის შეარაღებნაში მიიღეს. 1948 წელს კალაშნიკოვმა გაიგზავნა ივესკის სამხედრო ქარხანაში მოდელის ასაოყსებლად და ავტომატების პარტიის საგარისოდ დასამზადებლად. ამ დროს იგი თვითდატრეფი შაშხანის კონსტრუქციამდე შემოხდა. AK-ს ვარეზში ცოცხლმხრთი შემოწმბა-ეკსპლუატაცია წარმატებით დამოუდდა და 1949 წელს გამოიღდა მოვრობის დადგენილება ავტომატი AK-47-ის შეარაღებნაში მიღებისა და ივესკის ქარხანაში მისი მასობრივი წარმოების დაწყების შესახებ ამვე დროს იარაღმა მიიღო ოფიციალური სახელ-

უდავოა, რომ ბევრი ნაიკის მიუხედავად, „კალაშნიკოვი“ მთელ მსოფლიოში ყველაზე პოპულარული იარაღი და შავ ხიზილ-ღახთან, მატრიოშკ-ახთან და რუხ დათვთან ერთად რუსეთის ფიქტობრივი ხახეა...

წოდება: 7,62-მილიმეტრიანი კალაშნიკოვის ავტომატი, 1947 წლის ნომში (AK). 1949 წლის დასაწყისში მისივე კალაშნიკოვმა წითელი ვარსკლავის ორდენი და პირველი ხარისხის სტალინური პრემია მიიღო. უფროსი სერგენტის წოდებით დემობილიზაციის შემდეგ კალაშნიკოვი 1949 წლის 1-ელ სექტემბერს ივესკის მანქანათმშენებელი ქარხნის განყოფილების მეთაური კონსტრუქტორის შტაბში ჩაირეცა. მოგვიანებით AK-ს დაუმტა 7,62 მილიმეტრი კალიბრის მოდერნიზებული ავტომატი AKM და იმვე კალიბრის მოდერნიზებული ავტომატი AKMC, რომლსაც დასაკცი კონდახი აქვს. 5,45-მილიმეტრიანი კალიბრზე გადასვლის შემდეგ გაჩნდა ავტომატების მიღი სერია AK-74, AKC-74Y, AK-74M. მისივე ტმოფეფი ტყვიამურქვეების კონსტრუქტორი ბოიაცა ცნობილი, მისი დამუშავებული PIK-74 და 5,45-კალიბრიანი PIKC-74 (დასაკცი კონდახი). კალაშნიკოვის სა-

კონსტრუქტორი ბიერომა სასროლი აარღის ასზე მტერ კონსტრუქცია შექმნა. 70-იან წლებში კალაშნიკოვმა შექმნა სანადრო თვითდატრეფი შაშხანა „საია“, რომელიც ავტომატის ხახევა მოდიფიკაციას დღესაც შექმუბით სანადრო მ-ღახებში.

1971 წლის ქალაქ ტულის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის საშენიერო საბჭომ საკლევ-საკონსტრუქტორო საქმიანობაში გწეული დეწლისათვის კალაშნიკოვს დისერტაციის დაუცვლად მიანიჭო ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორის საშენიერო ხარისხი. ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, გენერალ-ლეიტენანტი მისივე სოციალისტური შრომის გმირი, სტალინური და ლენინური პრემიის ლაურეატია. მის მრავალრეზონანს ვაღდოს შრომისა: სამი ლენინის ორდენი, ორდენი „მამულისთვის გწეული სამსახურიანთვის“, ოქტომბრის რევოლუციის ორდენი, შრომის წითელი დროშის ორდენი ორდენები: სამშულო ვის პირველი ხარისხის და წითელი ვარსკლავის, მისივე ტმოფეფი არის წინადა ანდრია ბერველდებულის ორდენის კავალიერი. არც რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის საპტო (აკადემიკოსი) წყურია. არის სარაკტო-საარტილერიო აკადემიის, ზელურების აკადემიის, აშშ-ის ანდუსტრიის, განათლებისა და სჯლუნების აკადემიის, ინჟინერინგის საერთაშორისო აკადემიის, რუსეთის დინანტრთა გეშრომის, ივესკის სახელმწიფო ტექნიკური უნივერსიტეტის საპტო პროფესორი და სხვა ავტორიტეტულ სამეცნიერო დწეულებულობათა საპტო წყურია.

მნიშვნელო აქვს ივესკისა და ავღანის მხარის სოფლის კურას საპტო მოქალაქის წოდება. მისივე კალაშნიკოვი რუსეთის მწერ-

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში კალაშნიკოვის ავტომატი პიეშეებისთვის პირველი და ხშირად ერთადერთი „სათამაშოა“

აღია კუშირის წევრებმა გამოქვეყნებულ აქტს სამი წელი „კონსტრუქტორ-მეიარაღის ჩანაწერები“ (1992), „სხვისი ზღვრებიდან მცხოვრის კარბუქსელ“ (1997), „მე თქვენ მხარდამარ მყოფი...“ (1999). ვერ კიდევ სკოლაში სწავლის დაწყებულ წელს. მისი პირველი ნაქარბუქები სამხედრო გზით „კანადა არმიამ“ ქვეყნდებოდა. მრავალრიცხოვან პობის შორის კალაშნიკოვი დასიკური მუიკით გატაცებას გამოყოფს, იგი მუდმივად მონაწილეობს მუიკის ტრადიციულ დღეებში.

ლუგის მისხვეით შხისურისა და კალაშნიკოვის გზები 1946 წლის ოქტომბერში უნდა გადაეციდილიყო. ამ დროს 26 წლის მხხალ ტამოყვეთი გერმანულ მეთარღეს შეიარაღდ თუ გამოადგებოდა, მგრამ ასე არ მოხდა. სად იყო ამ დროს რუსი შეარაღე წყნოვის უცნობია, ამის შესახებ მისი ბიოგრაფები დღემს. იყვეს კარბანამო კო, როგორც ზემოთ ვთქვით, 1946 წელს დამხადა AK-ს რამენიჭი ეგზემლარი, საბოლოო ვარაჩტო გამოედა 1947 წელს, სრული წარმება კი დაიწყო 1948 წელს.

აქ ერთი განმარტებაა საჭირო: იარაღი როგორი იდეალურად უნდა იყოს, თუ მისი სრული წარმება მქელა ან მუიკი ვალება, არაფერად ვარება. იარაღის კონსტრუქტორები ამის თაფიდანე თიფლასწინებენ. არსებობს ახრი, რომ AK-47-ის ტყეფრთხი ანუ შტამპით დამხადების წარმებაც გერმანულმა სვეცილისტებმა, კროსლ, კველი შხისურსა და ვერხარ ტრენება აჩვენეს. ამ პერიოდის კალაშნიკოვის ბიოგრაფიამო შვიი ლაქება. სად იყო და რას აეთობდა, ცნობილი არ არის. კეთი მხოლოდ, რომ 1945 წელს 25 წლის, 7 კლასის განაოლების შქონე მხხალ ტამოყვეთს მონაწილეობა მიიღო 1943 წლის (გერმანული) ვარხაზე (იგივე MP-44-ის ვარხა) ვათილილი ავტომატური იარაღის კონსტრუქტორების კონკურსში. ზემდე, ისეე ბუნდინე ინფორმაცია: „საკონკურსო შედეგების შეჯამების შემდეგ 1947 წელს ავტომატე AK-47 მიღებულ იქნა სპუთიო არმიის შეარაღებაში. 1948 წელს კალაშნიკოვი გაიგზაუნა იყვეს კისის მხედრო ქარბანამო მოდელის ასათიფელად. აქ ცნობილი კონსტრუქტორის სოგრაფიამო რამდენიმე შეუიფებლოსა, როგორც ზემოთ აღწინაშეი AK-ს პრველი ნაშეუები და საბოლოო ვარაჩტო „კაბაში“ შხისურის ხელმძღვანელობის დამუშადა და 1948 წელს სრული წარმებაშიც ჩაეშეა. კალაშნიკოვის სოგრაფის ახრიოთ კი მხხალ ტამოყვეთმა პისტოლეთ-ტყეამატრეყვის კონსტრუქტორი დამოუკიდებლად შექმნა,

თქვენ წარმოიდგინეთ, კალაშნიკოვის ავტომატე იმდენად პოპულარულია, რომ მისი მოოქროება და სამკაულად ტყეფაც კი ბევრმა განიზრახა. ოქროს „კალაშნიკოვის“ ერთ-ერთი ყველაზე ოდიოზური მფლობელი თვით სადამ პუხეინი იყო...

შეიძლება ითქვას, რომ ომის შემდგომი რუსული (საბჭოთა) იარაღის წარმობა კალაშნიკოვის პქონდა „მონოპოლიზებული“

ხაინტერესოა, ეს არაფიც ისე ვიფაქტორად კლავს ხალხს როგორც კალაშნიკოვის ავტომატი?..

სერკიზულა

თავს სვიარულა, რომ AK-47 იმ ქვეყნულე შმასისრის მიერ გაუქმებესხელი MP-44-ი ან ამეც არაღის ბაზაზე კალექტორად შექმნილ იარაღს, რომლის კონსტრუქციაზე ბაზე ღღის წელი ჰუეო შმასისრის უქეს იარაღის ტექნიკური სრულყოფის შუღელ მისი დიხანის საკითხე უნა დამე გარეო. საბჭოთა იარაღ ფმისტურის მტევი არ უნა ვოფილიყო. სწორე ამ დიხანური გადაკეთების დროს იქნა დამეხელი ერთი კუროსული შეცდომა, რომელიც ფიხიკის სასკოლო კურსის კანბისე ქინადადგებმა, კრბოდ, AK-47-ის ლულის დერხის ხაზი ზუსტად არ გძელდესა საგრდენ კონდახე. ასეთი შეკოვსებლობის გამო იარაღი ავტომატური სროლისას მალა მაიწეს. წარმოდენილია ეს შეცდომა (რომელიც რუხმა კონსტრუქტორებმა თოთქის რბიკი წლის შუღელ გამოასწორეს) შმასისრე არ შექმნა, მაგრამ იბტორე არ გამასწორა, რომ არ სრუნა საბჭოთა AK-47, გერმანულ STG-44-ზე უკეთესი ვოფილიყო, - ვარაუდობს ზოგი მკვლევარი.

საცდელი ნიმუშიც თერთონ დაამზადა, კომისიასაც წარუდგინა და მიწინებელი იარაღის წარმოების ახათიხებლად ივეესქმე 1948 წელს გაუზუნა. ფაქტებით კი სრულიად სწინააღმდეგო მტკიცებებსა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, AK-47 ივეესქმე შეუქმნა და აქვე დააწყო მისი სერიული წარმოება 1948 წელს 6. აქტობოზო (კალაშნიკოვის შუეხუების დირექტორი) ამტკიცებს, რომ მხიადე ტბობოფეფიანი „აქიმაში“ საკონსტრუქტორო ბოროზო არა 48 წელს, არამე 1949 წელს გამოიწვია, როცა AK-47-ის სერიული წარმოება დიდე ხნის დარეუბლად იყო. აქედან გამომდინარე, იხალება კითხვა, მამ რა როლი შესრულდა კალაშნიკოვმა AK-47-ის შექმნაში?

რომ AK-47, MP-44-ის გაუქმებესხელი ვარიანტია. სხეთა შორის, დსავლელის ცნობარებში დელსაც შუეღლები აბრეყატურა AK-ს - თუდაბრეველ მნიშვნელობას, რაც „ავტომატურ კარაბის“ ნიშნუ-და და არა „კალაშნიკოვის ავტომატს“. ეს დახახლებმა ამ იარაღს შუესაბამებსა როგორც ტექნიკური, ასევე ისტორიული თვალსაზრისით.

ტექნოლოგიურად რიული მანქანა-მშენებლობის ნიმუშის არსიდან აღმოცენება წარმოუდგენელია. საბჭოთა საციკლიასტებიდან ვინ და რა როლი შეასრულა AK-ის საბოლოო დამუშავებაში, მწელი დასაღერნა (საბურთა „აქიმაში“ საკონსტრუქტორო ბოროზის სამუშაოს ნახაზების მოპოვება და კალაშნიკოვის თანამდროვე შეარაღების გამოკითხვა). სვიარულა, რომ გერმანიიდან წამოღებული STG-44-ის ორიოცდაათი ვერსი-პლარი, როგორც ნიმუში, სხედასხვა საბჭოთა შეარაღებს, მათ შორის კალაშნიკოვულ გადამეცა, რომელიც დამოუკიდებლად მუშობდა მის სრულყოფაზე. შუესდგე კი მათი ყველა მოსაზრება და ტექნიკური გაღმევეტა ივეესკის საკონსტრუქტორო ბოროზში, შმასისრისთინ იფიიდა

ასეა თუ ისე, მიუხედავად ზემოთყვინილი ფაქტებისა და არგუმენტებისა, აუცილებლად დოკუმენტურადა გასარეველი, რას აკეთებს შმასისრა 1946-195 წლებში ივეესკის კარხანაში, საბჭოთა კუროსისათვის ჰუეო შმასისრის „აქიმაში“ მოღაქეობის დიდ მნიშვნელობაზე ისე შერეველებს, რომ როცა სხვა გერმანული საციკლიასტები საშობოლოში (გდრ) დაბრუნეს, შმასისრის „პეღლენება“ ნახეკარი წლით გაუგრბლებს, მიუხედავად იმისა, რომ მისე ადმფიციე იყო. ვინ არის AK-47-ის მოპოვეო ნაწილების დამმხმების ავტორი (თუდაბრეველი კონსტრუქციის ვინ განსხევები). ვინ მიიქცა (დაამუშავა) STG-44-ის ფორმა AK-47-ის ფორმადე, რა წელიად მიუღების მხიადე კალაშნიკოს, AK-47-ის კონსტრუქტების საქმეში და რიგი სხვა საკითხი.

ერთი სტეფიციო, წენ ხელი არსებელი მწირი მასალა ამომწურავ მახებს ვერ იძლევა AK-47-ის ნამდვილად ავტორის შესახებ, მაგრამ ეჭვის საუფლებლს ნამდვილად აძირავს. ეს ეჭვის მხარი არა მარტო კალაშნიკოვის, არამეც კოროლიოვის, კურჩატოვის, ტეპოლიევისა და სხვების საქმიანობაზე თერთონ რუხმა ისტორიკოსებმა გააჩინეს. მხარს კი რუხებში ვანულის დამტარა მოპოვება ხოქმე.

„...Лёд тронулся, господа присяжные заседатели, лёд тронулся!“ - ამბობდა შოლეც საუკუნის რუხული ლიტერატურის ერთ-ერთი ყველაზე გამბრეველი პერსონაჟი ოსტაპ-სლეფინა-პერტრა-მარია ბენდერ-ზე.

„ღიბა“

სამკურნალო გაერთიანება

სამსროათოლოგია

- ვრეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმეტებლობის მოლოდინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: ვაჟა-ფშაველას გამზ. 83/11 ☎ 32 21 21, 31 73 24

უღბრატონანაგედროვე ჩინური ავტომატი CZ 805

ჩხოვსლოვკია მე-20 საუკუნის 20-30-იანი წლებიდან მსოფლიო ხაიარალი წრეებში ერთ-ერთ წამყვან ქვეყნად ქცეა, სადაც ორიგინალური კონსტრუქციის ცეცხლსასროლი იარაღი იქმნებოდა.

თუმცა 1945 წლიდან, როდესაც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ საბჭოთა კავშირმა ჩხოვსლოვკიაში კომუნის-

ტური რეჟიმი დაამყარა, ჩხოვსლოვკიელი კონსტრუქტორები და სამხედროები იძულებულნი იყვნენ არმიის შეიარაღებაში საბჭოთა კალიბრები და ცეცხლსასროლი იარაღი მიეღოთ.

ახე აღმოჩნდა ჩხოვსლოვკიური არმია შეიარაღებული CZ SA Vz.58 ტიპის ავტომატებით, რომელიც ძალიან წააგუდა საბჭოთა „კალაშნიკოს“. მა-

გრამ ჩხოვსლოვკიელი კონსტრუქტორების სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ვარშავის პაქტში შემავალი აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებისგან განსხვავებით, მათ თავიანთ ავტომატში ორიგინალური კონსტრუქცია შეიტანეს და გარკვეულწილად საბჭოთა AKM-ზე უკეთესი შედეგი მიიღეს.

ვარშავის პაქტის დაშლის შემდეგ სა-

ჩეხოსლოვაკიის არმია ნახევარი საუკუნე ამ CZ SA Vz.58 ტიპის ავტომატებით იყო შეიარაღებული

კონკურსში დამარცხებული ბელგიური FN SCAR-ი

მოკლელულიანი CZ 805

მიოდ წელში ჩეხოსლოვაკია უმტკივნეულოდ გაიყო ორ სახელმწიფოდ — ჩეხეთად და სლოვაკეთად. ჩეხეთი საბჭოთა პერიოდში ამკარად (გაიხსენეთ 1968 წელი) თუ ფარულად ქაინააღმდეგობდნენ კრემლის დიქტატს, სრული დამოუკიდებლობის მოპოების შემდეგ კი ჩეხეთმა პროდასავლური მიმართულება აირჩია და NATO-ს წევრიც

გახდა. ეს კი ახალი სტიმული იყო ჩეხი შეიარაღებისათვის, რომ მსოფლიო ღონის ცეცხლსასროლი იარაღის ახალი ნიმუშები შეექმნათ. ერთ-ერთ უახლეს იარაღს, რომელიც ჩეხმა კონსტრუქტორებმა მსოფლიოს წარუდგინეს, CZ 805 ტიპის ავტომატი, იგივე ავტომატური საიერიშო შაშხანა წარმოადგენს. მისი პრეზენტაცია საი-

არალო გამოიყენა IDEF-ზე 2009 წელს შედგა, როგორც ჩეხეთის-არმიის ერთ-ერთი სექტორული ავტომატი, რომელმაც მილიანად უნდა ჩანაცვლოს ჯერ კიდევ შეიარაღებაში შემორჩენილი CZ Sa Vz-58-ები.

ახალი ავტომატის შექმნის პროგრამა 2004-2007 წლებში მიმდინარეობდა, რის შემდეგაც ჩეხმა კონსტრუქტორებმა გამოიყენეს თანამედროვე ავტომატი, რომელიც ულტრათანამედროვე დასაყდურ ავტომატურ საიერიშო შაშხანებს ათათუ ჩამოუყარებდა, არამედ ზოგიერთი მანქანებით ჯობს კიდევ.

2010 წლის დასაწყისში ჩატარდა კონკურსი ჩეხეთის არმიის ახალი ავტომატებით გადასაიარაღებლად. ერთმანეთს ჩეხური CZ 805 და ბელგიური FN SCAR-ი ეპაექრებოდნენ. როგორც მოსალოდნელი იყო, კონკურსი ჩეხურმა იარაღმა მოიგო და ბელგიეც განათუგდა შესაყვა რამდენიმე ათასი ავტომატის დაშადებაზე.

ჩეხურ CZ805-ს, ისევე როგორც თითქმის ყველა ულტრათანამედროვე დასაყდურ ავტომატურ საიერიშო შაშხანას, მოდულური მულტიკალიბრის კონსტრუქცია აქვს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ღრობის უმოკლეს ვადაში შეიძლება ამ იარაღის ღელელებს კალიბრებისა და სიგრძეების ცვლა.

NATO-ის კალიბრზე, 5,56X45 მმ-ის ვანზეზე გათვლილი ჩეხური ავტომატები CZ 805 BREN A1-ებად იწოდებიან.

საბჭოთა ძველი კალიბრის, 7,62X39 მმ ვანზების მომხმარებელ ავტომატს CZ 805 BREN B1 დაარქვას, ახალი, 6,8X43 მმ REM SPC კალიბრზე გათვლილებს კი CZ 805 BREN C1-ები უწოდეს.

გარდა ამისა, თითოეული კალიბრის

ჩინური ავტომატი CZ 805 მოდულური სტრუქტურისა და შეიქმნება სამი სხვადასხვა კალიბრის (5,56 მმ; 7,62 მმ ან 6,8 მმ) დუღებით აღიჭურვის.

სტანდარტული ავტომატის მოდიფიკაციის სიგრძე გახსნილი, ბოლომდე ტყეფსკომურად გამოწეული კონფიგურაციით 910 მმ-ია, გახსნილი, მაგრამ შეწეული კონფიგურაციით 855 მმ, ხოლო მარჯვნივ დაკეცილი კონფიგურაციით კი მხოლოდ 670 მმ.

ლულის სიგრძე 360 მმ-ს აღწევს. იარაღის სიმაღლე 260 მმ-ია, სიგანე — 77 მმ (დაკეცილი კონფიგურაციით იარაღის სიგანე 112 მმ-მდე იზრდება).

ავტომატის მასა უმჭიოლად 3,6 კგ-ს შეადგენს. მჭიდვები შეიქმნება სამი სახის იესო და მასში შესაბამისად 20,

CZ 805-ი 40 მმ-იანი დუღისქვეშა ვუმბარასატყორცით CZ 6 805-ით

30 ან 100 ცალი 5,56 მმ კალიბრის ვაზნა ჩატეოს. სროლის ეფექტური მანძილი 500 მ-მდეა გაცივლილი, სროლის ტემპი კი წუთში 760 გასროლას შეადგენს.

რაც ცაიებს უაღვილებს სროლას. დამცველი, რომელიც ამასთან სროლის ტემპის მარეგულირებელიც არის, ოთხ პოზიციასეც ეწევა: დამცველზე, ერთ ორ გასროლასა და ავტომატურ ვერზე. მისი ბერკეტი იარაღს ორვე მხარეზეა დამონტაჟებული.

ჩხურა ავტომატის 5,56 მმ-იან ევრსიას აქვს ნახევრად გამჭვირვალე პლასტიკისი მჭიდვები, რაც ააღვილებს მჭიდვში ვაზნების ხარვეის გაკატროლებას. ავტომატზე აყენებენ NATO-ს ანალოგიური კალიბრის საიერაშო შაშხანებს ვეჯა მჭიდს, მათ შორის ორიგინალურს, 100-ვაზნაანი შეწყვილებული დოღურების ფორმის Beta-C-საც.

როგორც ჩანს, არმიის CZ 805-ებით გადაიარაღების პარალელურად, ჩხეთი შეიქმნება ეს ულტრაიასამჭროვე ავტომატები იარაღის მსოფლიო ბაზარზეც გაიტანოს.

ირაკლი ალადაშვილი

ჩხურ ავტომატზე სიტ-დანა და 100-ვაზნაანი Beta-C-ს ტიპის ორდოღურისანი მჭიდვი აყენია

ავტომატის ლულის სიგრძის ცვლადებით შეიქმნება სამი ვარიანტი მედილით სტანდარტული ავტომატი 360 მმ სიგრძის ლულით დამოკლებულულიანი ავტომატი დაგრძელებული ლულით რომელიც სნაიპერულ შაშხანად ან ზღის ტევაიმერქვედა გამოიყენება.

CZ805-ში გამოყენებულია ტრადიციული სქემა: გასროლისას წარმოქმნილი დაშვარი დენისი პირების ნაწილი ლულის ნახურტიდან აღწევენ ლულის ავზე დამონტაჟებულ აირღვუშამდე, ჭეუბიან მას, რომელსაც, თავის მხრე, სპეტი უკანა მდგომარეობაში გადასვებს და ზღვა გასროლილი ვაზნის მასის ექსტრაქცია, ხოლო ახალი ვაზნა მჭიდიან საეზნე კოლოფში გადადის. გაღმტეტი ბერკეტის განთავსება მრეწერიეც შეიქმნება და მარეხნიეც.

CZ 805 უკვი ავღანეთში გადის საბრძოლო ნითლობას

05090140

CZ 805